

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

OKULSUZ EĞİTİM MODELİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge BAŞARAN

Sosyoloji Anabilim Dalı

Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Firdevs GÜMÜŞOĞLU

EYLÜL 2019

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

OKULSUZ EĞİTİM MODELİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge BAŞARAN

Sosyoloji Anabilim Dalı

Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Firdevs GÜMÜŞOĞLU

EYLÜL 2019

Özge BAŞARAN tarafından hazırlanan OKULSUZ EĞİTİM MODELİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Firdevs GÜMÜŞOĞLU

Tez Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalında Genel Sosyoloji ve Metodoloji programı yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Firdevs GÜMÜŞOĞLU

Üye : Doç. Dr. İlker CIRIK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mutay DEN BUTTER (M.Ü. Öğr. Üyesi)

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak yazılmıştır.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Özge BAŞARAN

*Çocukluğun masalcısı Behrengi ve
Tüm 'Küçük Kara Balık'ların anısına... ,*

OKULSUZ EĞİTİM MODELİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

ÖZET

Devletin ideolojik aygıtlarından en önemlisi okuldur. Çünkü aile gönüllü olarak çocuklarını okula bırakmaktadır. Bu da demektir ki, çocuk aslında günün önemli bir kısmını okulda geçirmektedir. evden sonra çocuklarını okula bırakmaktadır. Bu da demektir ki, çocuk aslında günün önemli bir kısmını okulda geçirmektedir. Eğitim, bir müfredata göre ve sınırları belli bir eğitim ortamı içerisinde gerçekleşir. Bu ortamda öğrenci pasif dinleyici pozisyonundadır. Öte yandan eğitim bir yatırım aracı olarak görülür ve eğitim sürecinin sonucunda diplamaya sahip olmak, sınıf atlama düşlerini besler. Bu nedenle özellikle alt sınıf aileler için, çocuğunun okuması ve bir diplomaya sahip olması oldukça önemlidir. Üst sınıf aileler de mevcut sınıfsal konumlarını güçlendirmek için eğitimi bir araç olarak görürler. Eğitime yönelik eleştirilerin başında okulun çocuğun yeteneklerini körelttiği, eleştirel düşünen, bağımsız, doğayla iç içe ve öğrenmenin araçlarını verecek bir işlev görmediği öne sürülmektedir. Öte yandan eğitimin üretici insan yetiştirmediği savı giderek güçlenmektedir. Her çocuğun farklı kişiliği, yetenekleri ve ilgi alanı varken, hepsinden aynı alanda başarılı olmaları beklenmektedir. Bu da söz konusu eğitim sistemine uyum sağlamayan çocukların başarısız ve ‘normal’ olmayan olarak etiketlenmesine neden olmaktadır. Eğitim sisteminden rahatsız olan ve eğitime eleştirel yaklaşım geliştiren ebeveynler, okulsuz toplumu savunmakta ve bu doğrultuda girişimlerde bulunmaktadır. Dünyada yaklaşık yarım yüzyıldır tartışılan ve uygulanan ‘okulsuz’ eğitim yöntemi ülkemizdeki bir grup ebeveyninde gündemindedir.

Bu araştırmada söz konusu eğitim modelini gündemine alan 11 aile ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Araştırma kapsamında okulsuz eğitimin avantajlı ve dezavantajlı yönlerine, devletin eğitimle ilgili yaptırımlarına ve gelecek ile ilgili planlarına bakılmıştır. Aynı zamanda Türkiye’deki okulsuz eğitimi uygulayan ailelerin pratiklerine, deneyimlerine bakılmış ve çıkarımlarda bulunulmuştur. Okulsuz eğitimi uygulayan ailelere en çok gelen eleştiri, çocuğun sosyalleşemeyeceği yönündedir. Ancak araştırma kapsamında çocukların hiçbir şekilde sosyalleşme sorunu yaşamadığı saptanmıştır. Okulsuz eğitimdeki çocuklar, içsel motivasyonlarını kaybetmemekte ve o nedenle de meraklarının peşinden gidebilmektedir. Öğrenme onlar için zorunluluk değildir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Okulsuz Eğitim, Alternatif Eğitim, Sosyalleşme

EDUCATION WITHOUT SCHOOL A CASE STUDY OF TURKEY

ABSTRACT

School is the most important ideological state apparatus, due families voluntarily bringing their children to be looked after there. Consequently, children spend significant amount of time at school.

School education is maintained in a building, and coeval children are placed together to be educated through specific curriculums. Moreover, students are positioned as passive listeners, who are taught these curriculums at school in Turkey.

To receive a diploma at the end of education process remains as a strategy to move into an upper class. As a result of this, seeing their children to be granted a diploma is very important for lower-class families.

As a matter of fact that, education process is offered by sovereign ideology and naturalized during the education years. This situation appears as a critical subject for some families. Over the course of years, there has been critical point of views, regarding the issue of school causing talents of children to be vanished. In addition to this, it is claimed that the necessary conditions for supporting young generations to become independent and critical thinkers are not provided in school. Even though every child is unique and differs from the others through their personalities, skills and interests, they all are expected to succeed in the same fields. As a consequence, children who fall behind in some subjects are labelled as loser or lazy.

Parents who criticize school and education, defend a society without school and improve their own solutions to achieve it. Education without schools as a teaching method has been discussed and applied during the past half-century. This is also on the agenda of a group of parents in our country. In the scope of this research, eleven families who apply the prementioned education model are met, and in-dept interviews are conducted with these families. Furthermore, advantages and disadvantages of the education without schools model, government's position against the method and the future plans are discussed. Accordingly, the experience of families that apply this model and their practices are studied.

The most common criticism against these families is the issue of children not being able to socialize. However, the current research presents that children do not experience the problem of socialization. What's more, they seem to be more social and self-confident comparing to children who attend to school classes. Children who are in the system of education without school, do not lose their inner motivation. Thus, they obtain information by following their curiosity. Not as a result of obligations, but to meet their own needs in life. Therefore, they know from the heart and experience that in where and for what the information is going to be used, because to learn means to live.

Keywords: Education, Education without schools, alternative education, socializing

ÖNSÖZ

Acısıyla, tatlısıyla tez çalışmasının sonuna gelmiş bulunmaktayım. Tez yazım süreci benim için her ne kadar sancılı olduysa, sevdiğim için de maalesef o denli sancılı olmuştur. Bu nedenle onlara teşekkür etmeyi kendime borç bilmekteyim.

Özellikle canım eşime sevgilerimi ve teşekkürlerimi iletmek istiyorum; çünkü acısıyla tatlısıyla her anımda yanımda olmakla kalmayıp, beni her zaman yüreklendirip, yoluma devam etmem için beni cesaretlendirmiştir. Aynı şekilde canım aileme de sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi iletmek istiyorum; çünkü annem, babam, ablam beni bu yolda hiçbir zaman yalnız bırakmayıp her zaman yüreklendirmişlerdir.

Tez danışman hocam sevgili Prof. Dr. Firdevs Gümüşoğlu'na sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Özge BAŞARAN

İÇİNDEKİLER:

Sayfa

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	2
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	2
2. EĞİTİM VE OKUL KAVRAMLARININ TARİHSEL ARKA PLANI	
2.1. Eğitim ve Okul Kavramlarının Evrimi.....	4
2.2. Modernleşme Sürecinde Ulusal Bir Hak Olarak Eğitim.....	5
2.3. Eğitimin Siyasal ve Toplumsal İşlevleri.....	5
2.3.1. Eğitimin Açık İşlevleri.....	5
2.3.2. Eğitimin Örtülü İşlevleri.....	6
2.3.3. Neoliberal Dönem’de Eğitimin İşlevleri.....	9
3. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE’DE EĞİTİM	
3.1. 1920’lerden 1946’ya Dek Eğitim Alanında Gelişmeler.....	12
3.2. 1950-1980 Yıllarında Eğitim.....	15
3.3. 1980’lerden 2000’lere Eğitimde Özelleştirme, Liberalleşme ve Dinselleşme.....	17
3.4. 2000’den Günümüze Eğitim Alanında Dönüşümler.....	19
4. EĞİTİMDE ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR	23
4.1. Pestalozzi.....	23
4.2. Maria Montessori.....	24
4.3. Waldorf Okulu.....	32
4.4. Okulsuz Eğitim Modeli.....	34
5. ALAN BULGULARI: TÜRKİYE’DE OKULSUZ EĞİTİM	38
5.1. Ebeveynlerin Yaşları, Eğitim Düzeyleri ve Meslekleri.....	40
5.2. Ebeveynlerin Kendi Eğitim Deneyimleri İle İlgili Anlatıları.....	42
5.3. Görüşmecilere Göre Eğitim Sisteminin Sorunları.....	44
5.4. Görüşmecilerin İdeal Eğitim ve Öğretmen Tanımlamaları.....	48
5.5. Görüşmecilere Göre Okulsuz Eğitimin Avantajı ve Dezavantajı.....	52
5.6. Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller, Eğitim Programları ve Ayrılan Bütçe.....	64
5.7. Devletin Yaptırımını ve Gelecekle İlgili Planlamaları.....	76
5.8. Çocukların Sosyalleşme Durumu ve Gelen Eleştiriler/Alınan Önlemler.....	83
5.9. Okulsuz Eğitimi Savunan Ailelerin İletim Ağları.....	90
SONUÇLAR	94

KAYNAKLAR	96
EKLER 1: Görüşme Soruları	102
EKLER 2: İlköğretim ve Eğitim Kanunu	104
EKLER 3: Görüşmeciler Tablosu	106
ÖZGEÇMİŞ	107

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı:

Okulsuz Eğitim Modeli: Türkiye Örneği başlıklı çalışmanın öncelikli amacı Okulsuz eğitimi tanıtmak ve okulsuz eğitim denildiğindeki ilk akla gelen ev okulu ile ayrımını ortaya koymaktır. Aslında duyulduğunda aynıymış gibi algılanan iki alternatif eğitim modeli birbirinden oldukça farklıdır. Ev okulunda evde eğitim görülürken, yani aileden, anne babadan ders alınmaktayken, okulsuz eğitimde böyle bir şey söz konusu değildir. Okulsuz eğitimde müfredat, materyal, eğitici, öğretmen, ders saatleri vb. yer almamaktadır. Okulsuz eğitim modelinde, çocuk tamamen ihtiyaçları noktasında bir şeye yönelir ve çevresindeki kişilerden konu hakkında yardım istemedikçe kimse çocuğa bir aktarımda bulunmaz. Bunun bu şekilde olmasının nedeni ise tamamen özgür bir eğitim amaçlanmış olmasına bağlanabilir. Bu çalışmanın bir diğer önemli amacı ise daha önce değinilmemiş bir konu olan okulsuz eğitim modelini akademiye kazandırmaktır. Çünkü okulsuz eğitim modeli ve aynı şekilde okulsuzları savunan ailelerin varlığı ülkemizde çok da fazla bilinmemektedir. Fakat böyle bir model, dünyanın her yerinde olmakla birlikte Türkiye’de de çeyrek asra yakın bir süredir kendine yer edinmiştir ve ülkemizde de başka ülkelerde olduğu kadar tartışılmaktadır. Öte taraftan alternatif eğitim modelleri içerisinde okulsuz eğitime odaklanılmasındaki amaç, diğer eğitim alternatif modellerinin hem dünya ölçeğinde hem de ülkemiz ölçeğinde kendilerine fazlaca yer edinmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Örneğin, bugün Türkiye’de hem Waldorf hem de Montessori okulları yer almaktadır ve bu okullar da diğer alternatif amaçla çıkan okullar gibi ana akım eğitim modellerine entegre olmaktan kendilerini alıkoyamamıştır ve hatta bu okullar hem dünyada hem de ülkemizde sırf adından dolayı en pahalı okullar sıralamasında en üst satırlarda kendilerine yer edinmişlerdir. Öyle ki bugün İsmek Kurslarında bile Montessori Yöntemi’nin eğitimi yer almaktadır. Bu durum da bizlere göstermektedir ki bu eğitim yönteminin ne kadar da popüler olduğunu.

Okulsuz eğitim modeli ülkede yasal olmamakla birlikte dünyada da yasal değildir fakat ev okulu pek çok ülkede yasal ve devletler tarafından hakları korunmaktadır, git gide üyelerine yenilerini katmaktadırlar. Öte taraftan okulsuz eğitim de yasal olmamakla birlikte, Finlandiya gibi eğitim alanında ün yapmış bir ülkede bile savunucuları bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı okulsuz eğitim modelini tanıtmak ve onların pratiklerine yakından tanık olmak amaçlıdır, bu nedenledir ki okulu savunanlar ve savunmayanlar arasında karşılaştırılmalı okuma yapılmamıştır. Zira o başka bir tez konusu olurdu.

1.2. Çalışmanın Kapsamı:

Çalışma kapsamında 11 kişi ile görüşme yapılmıştır ve bu kişiler seçilirken tamamen okulsuzluğu alternatif bir model olarak algılayanlarla çalışmalar yürütülmüştür. Yani dini, cemaat vb. gibi şeylerden dolayı çocuklarını okula göndermeyen kişiler ya da kız çocuğu olduğu için okula göndermeyenler dışta tutulmuştur, çünkü onlar çalışma kapsamına uygun düşmemektedir. Görüşülen 11 kişi de bu modeli tamamen alternatif model olarak kabul edip bunun gereklerini yerine getiren kişilerdir. Bu nedenle de seçici davranılmış ve okula gitmeyip, herhangi bir cemaat vb. şeylerin derslerine katılan ve onların derslerine düzenli gidenler dışarıda bırakılmıştır. Tamamen Türkiye ölçeğinde okulsuzluğu alternatif bir model kabul edip o doğrultuda gerekleri yerine getirenler ile görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma kapsamında bölümde eğitim ve okulun tarihsel arka planı tanıtılmaya çalışılmıştır. Öte taraftan da alt başlıklar halinde eğitim ve okul kavramlarının evrimine, modernleşme sürecinde ulusal hak olarak eğitime ve eğitimin toplumsal ve siyasal işlevlerine bakılmıştır, aynı zamanda alt başlık olarak eğitimin açık ve örtülü işlevlerine, neoliberal dönemde eğitimin işlevlerine bakılmıştır.

İkinci bölümde ise cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze Türkiye'deki eğitime odaklanılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, eğitimde alternatif yaklaşımlara değinilmiştir. Pestalozzi, Montessori, Waldorf ve Okulsuz Eğitim modeli tanıtılmıştır.

Son bölümde ise alan bulguları ortaya konmuştur. Ebeveynlerin yaşları, eğitim düzeyleri, meslekleri yer almaktadır. Bununla birlikte okulsuzların eğitim sistemine yönelik eleştirileri ortaya konmuştur ve aynı şekilde ideal eğitim ve öğretmen tanımlamalarına bakılmıştır. Okulsuz eğitimin avantaj ve dezavantaj yönleri ortaya konulurken, kullandıkları materyaller, eğitim programları ve eğitimlerine ayırdıkları bütçeler ortaya konmuştur. Devletin yaptırımlarına ve çocukların, ailelerin gelecek ile ilgili planları ve sosyalleşme durumlarına değinilmiştir. Bu yöntem ile ilgili aldıkları eleştiriler de çalışma kapsamında ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi:

Araştırmada niteliksel yöntem kullanılmış olup, yorumsamacı ve eleştirel okul yaklaşımları kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin seçilmesinin arkasında yatan neden ise; araştırmanın sonucuna yönelik olarak Okulsuz Eğitim Modelinin anlamlandırılması için içerik analizi

yapılmış olmasındandır. Araştırmada 11 aile ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Bu mülakatlar ortalama 1 saat 10 dk./20 dk. Kadar sürmüştür, bazı görüşmeler ise 2 saati bulmuştur. Görüşmeler ses kaydı alınarak yapılmıştır. Yapılan 11 görüşmeden 3'ü Türkiye'de bu grubu, hareketi oluşturmuş kişilerle yapılmıştır. Bu ailelere, kartopu veya zincir örnekleme tekniği ile ulaşılmıştır. Çünkü evreni oluşturacak birimlere ulaşmak hem zor hem de evren hakkında var olan bilgiler oldukça kısıtlıdır. Önceden var olan Facebook grubu, Whatsapp grubuna indirildiği için, erişilebilirliği zorlaşmıştır. O nedenle de önce bir kişiden yola çıkılmıştır. O kişi de konu ile ilgili en fazla bilgiye sahip olarak görünen ve erişilebilirliği diğerlerine göre daha kolay olan kişidir. Bir kişiye ulaşmak kolaydır; fakat konuyu daha da derinlemesine irdeleyebilmek için daha fazla kişiye ihtiyaç duyulmaktadır. Örneklem de toplum içinde çok da görünür olmadığı için kartopu örnekleme tekniği ile görüşmecilere ulaşılmıştır. Mülakatlar derinlemesine görüşmeler olup sayısal verilere dayanan bir teknik olmadığından ve sayısal bilimlere gibi sadece gözlemleyip kendimizi dışarıda tutamayacağımızdan dolayı yorumsamacı ve eleştirel yaklaşımla yürütülmüştür çalışma. Çalışmada kuramsal olarak, Illich, Bourdieu ve Gramsci'den yararlanılmıştır.

Çalışma kapsamında okulsuz eğitimi savunan ailelerden, kadınlarla görüşülmüştür. Bunun nedeni ise kadınların daha çok çocuklarla ilgileniyor olması ve de çocukları daha yakından gözlemlemeleridir. Bu nedenle de çocukların yanında daha çok anneler yer aldığı için, bu modelin de yakın tanıkları annelerden oluşmaktadır. Bu yöntemin savunucusu ailelerin genelinin eğitimleri akademik anlamda yeterli ve popüler kabul görmüş meslek grupları ve bölümlerde yer almaktadırlar. Aileler, nesnel toplumsal konum(sınıf) olarak orta ve üst orta sınıflarda yer almaktadır ve aileler kırsal alan ve şehir merkezlerinde ikamet etmektedirler. Aynı zamanda Türkiye'de de okulsuz eğitim modelini benimseyen aile sayısı devamlı değişkenlik göstermektedir. Bunun sebebi de modeli benimseyip terk etmelerine bağlanmaktadır. Bu nedenle de şu anda ortalama 16-20 aile civarında okulsuz aile bulunmaktadır.

2. EĞİTİM VE OKUL KAVRAMLARININ TARİHSEL ARKA PLANI

2.1. Eğitim ve Okul Kavramlarının Evrimi:

Okullaşma, gençlere önemli görülen ve unutulmaması gereken bilgileri iletme çabasıyla ortaya çıkmıştır ve kültür anlamında da ilerleme sağlanmıştır(Okçabol, 2005:9-10).

Okullaşma yani müfredat dâhilindeki eğitim, aslında İslamiyet Öncesi Dönemde Sümerlerde başladığı düşünülmektedir ve Sümerlerin eğitim anlayışı dine dayalı değildir ve amaç erdem sahibi bireyler yetiştirmektir(Okçabol, 2005:10). Ancak Sümer’de de eğitim mülk sahiplerinin ve erkeklerin hakkı olarak görülmekteydi(Gümüšoğlu, 2017:4).

Eski Yunan’da ise erdemli devlet yetiştirmek önemsenmiş ve Platon, erdemli bireyler yetiştirilmesi gerektiğini söylerken aynı zamanda eğitimin bireysel farklılıkları ön planda tutması gerektiğini söylemiştir. Aristo da eğitimin erdem sahibi kişiler yetiştirmesi gerektiğini söylemektedir(Okçabol, 2005). Platon, Devlet isimli kitabında kadınların da eğitim alabileceğini meşrulaştırmaktadır(Platon, 2008). Bu o dönem için önemli bir yaklaşımdır. Bu yönüyle eser kadınların eğitimi ile ilgili ilk metindir.

Ortaçağ’da ise Hristiyanlık ile birlikte dini öğretiler yaygınlık kazanır(Okçabol, 2005). Türkler de ise Uygurlarda bilgi ön planda tutulmaktadır ve 11. Yüzyıl’da Yusuf Has Hacip ve Kaşgarlı Mahmut da erdemli bilgiyi ön plana çıkarmaktadır ve genel olarak bu çağ da en doğru bilgiye ulaşmak, Din, Tanrı ve Akıl kavramları ile olanaklı kılınmaktadır.(Okçabol, 2005).

İbni Haldun ise eğitimin önemini vurgulamakta ve eğitimde zor kullanılmaması gerektiğini söylemiştir ve aynı zamanda bireysel farklılıkların eğitim temelli olduğunu belirtmekte ve aşamalı olarak zora ulaşılmasının gerekliliğinden bahsetmiştir(Okçabol,2005). Ortaçağ’da, Hristiyan ve İslam Dünyası’nda din ağırlıklı bir eğitim anlayışı vardır ve çağın sonlarına doğru klasik eğitim ve laik eğitim veren okullar açılmaya başlanmıştır(Okçabol, 2005).

16. ve 17. Yüzyıllarda Batı’da ise, skolastik düşünceye karşı çıkışlar ve özgür düşünceler hâkim olmaya başlamıştır, Martin Luther ise, ilköğretimin zorunlu tutulmasını ve öğretmenlere ise devlet tarafından bir belge verilmesinin önemini altını çizmiştir(Okçabol, 2005). Fransız ihtilaline kadar ise daha özgür ve akıl yoluyla bilgiye ulaşılması önemsenmiştir. Rousseau’da Emile kitabıyla eğitim için yeni bir soluk getiriyor fakat bunu erkekler için sunuyor ve kadın dışarıda bırakılıyor(Rousseau, 2009). Aydınlanma Döneminde eğitim insan odaklı hale gelir ve erdemli olmanın, yetenekli olmanın ve pragmatizmin yani faydacılığın altı çizilir(Okçabol, 2005).

Osmanlı'da ise sübyan mektepleri yer almakta ve dini eğitim ön planda tutulmaktadır, Enderun Mektebi'nde ise çağdaş dersler okutulmaktadır, aynı zamanda da Müslüman olmayan halkların da kendi bünyelerinde okulları bulunmaktadır(Okçabol, 2005).

II. Mahmut, ilköğretimi zorunlu kılmıştır, II. Abdülhamit ile birlikte okul sayılarında artış gözlenmiştir ve II. Meşrutiyet ile birlikte eğitime önem verilmektedir; çünkü kurtuluş çareleri eğitimle aranmıştır. Osmanlı'da geri kalınmasının en önemli sebeplerinden bir tanesi matbaanın gecikmiş olmasıdır ve öte yandan bilimsel bilgi göz ardı edilmiştir. Matbaanın yıllarca kullanılmaması, medreselerin bilimsellikten uzak kalmasına ve geri kalmış bir kurum olmasına yol açmıştır(Okçabol,2005).

2.2. Modernleşme Sürecinde Ulusal Bir Hak Olarak Eğitim:

Eğitimin ulusal hale gelmesi, Sanayi Devrimi ile başlatılmıştır. Bu dönem eğitimli insan gücüne ihtiyaç doğmuştur. Ulus devletlerin kurulma süreciyle birlikte, devletin eğitim üzerindeki denetimi artmış ve de eğitim sisteminin gelişimi ivme kazanmıştır. Fakat bu dönemlerde eğitimde ırkçı politikalar izlenmiştir(Okçabol,2005).

Modernleşme ile kitlesel eğitim verilmeye başlanmıştır; çünkü kalifiye elemana ihtiyaç vardır ve tek tip personel yetiştirilmesi gerekmektedir. Bunu iki türlü düşünebiliriz: Öncelikle, fabrikaların çok fazla çalışana ihtiyacı vardır ve bu nedenle de kadınların da çalışmasına olanak sağlanmıştır ve öte yandan kadın ve erkeğin çalışıyor olması, okulların çocukların bırakılacağı yer olması açısından önemlidir.

Eğitimin yaygınlaşmasıyla birlikte ve zorunlu eğitim anlayışının hâkim olması eğitimin işlevlerinin tartışılması olanaklı kılmaktadır.

2.3. Eğitimin Siyasal ve Toplumsal İşlevleri:

2.3.1. Eğitimin Açık İşlevleri:

Açık müfredat, açık bir biçimde söylenmiş, planlanmış, programlanmış ve yazılmış müfredat biçimidir. Açık müfredatta eğitim programı, çocukların okulda günlük, haftalık ve aylık olarak yapılacaklar listesini açık ve yazılı bir biçimde ortaya koymaktadır(Tezcan,2003:53-54). Bu endişe edilmesi gereken bir husus değildir, çünkü burada öğretmen de öğrenci de açık bir şekilde öğretilecek olanın ve öğrenilecek olanın şeffaflığının farkındadır.

“Toplumun kültür mirasının birikimi ve aktarılması sürecinde, eğitim, değerleri yeniden kurmaktan çok toplu halde yaşayan insanları mevcut toplumsal birikimi aktararak birbirlerine benzetir.”(Yayla, 2011:7). Eğitimin esas amaçlarından bir tanesi de toplumsallığın devamı için yurttaşlar yetiştirmektir ve bu nedenle de kültürel mirasın aktarımı önemli bir husustur.

“Okulların açık işlevi, bilişsel becerilerin öğretimi olurken; asıl(gizil) işlevi, uygun tutum ve değerleri öğretmek var olan toplumsal düzeni koruyup sürdürmektir.” (Yıldırım, 2010:71). Eğitimin bir diğer amacı ise kalifiye eleman yetiştirmektir ve bu da ekonomik işlevlerinden biridir ve burada tüketici olmak da öğretilir.

Eğitimin bir diğer işlevi ise örtük işlevdir ve bu işlevin görünürlüğü çok zordur ve bu nedenle de tehlikelidir, çünkü bu işleve maruz kalanlar açıkça bilgilendirilmemektedir.

2.3.2. Eğitimin Örtülü İşlevleri:

Althusser'e göre Devletin İdeolojik Aygıtları vardır ve din, aile, okul, hukuk, sendika, haberleşme vb.birçok şeyi kapsamaktadır. Okul ise kültürel ideolojik aygıtların içinden en önemlisi olarak karşımıza çıkmaktadır(Althusser, 2014). Devlet, okulu ve de eğitimi en önemli aygıt olarak görür, çünkü küçük yaşlarda o ideolojiler, zararsız şeyler olarak görünen ders kitapları, oyunlar, sınıf içi ve okul içi etkinliklerle kolayca verilir ve de kalıcı olur. Bu nedenle de çok tehlikelidir; çünkü birçok ilklerimizi okulda ve de bu kitaplardan öğreniriz, bu nedenle de devlet ders kitaplarını önemli bir araç olarak görür(Gümüšoğlu,2016). Okul aynı zamanda bir yeniden üretim aracıdır. Her türlü eşitsizliği aslında okul sağlar diyebiliriz ve tabii bunda devletin en önemli kültürel ideolojik aygıtı olmasının etkisi çok büyüktür.

Resmi yani yazılı olan, görünür olan, açık müfredatın yanında bir de gizli müfredat vardır. Gizli müfredat, öğrencilere öğretmen aracılığı ile gizli bir biçimde aktarılır ve bu müfredat belli değer ve davranışları içinde barındırmaktadır. Bu şekilde de, açık müfredattan çok daha etkilidir gizli müfredat ve kültür üzerinden yeniden üretimin gerçekleşmesine aracılık etmektedir. Gizli müfredat, ders dışında gerçekleşen etkinlikleri de içinde barındırmaktadır ve yazılı olmayıp, öğrenciler de bu konu hakkında doğrudan haberdar edilmemektedir. Aynı zamanda gizli müfredat, öğretmen veya okul tarafından hedeflen(me)miş bir eğitimin neticesini işaret etmektedir(Tezcan, 2003:53). Oyunlar, hediyeler, ödüller, söylemler, gizli müfredat kapsamında yer alabilmektedir. Bu müfredat, okul çağında aktarıldığı için onun yıkılması veya görünür kılınması daha zordur. Çünkü daha etkilidir ve çocukta söylenmeden yer edinmektedir.

Rıza mekanizması ile çocukta ideolojik olarak yer eder ve karşıt hegemonyanın oluşması güçtür. Gizli müfredat öğrenenlere açıkça bildirilmez çünkü o şekilde direnç baş gösterir ve rıza mekanizması ortadan kalkar.

Örtük müfredat ya da öteki adıyla da gizli müfredat, yazılı değildir ve daha çok ders dışı faaliyetleri bünyesinde barındırmaktadır. Okuldaki yöneticilerin ve öğretmenlerin tutum ve davranışları, giyim kuşama, bir olay karşısında takındıkları tavırlar, sınıf içerisinde verilen örnekler, ödül ve cezalar, ders genelindeki söylemler, arka planda gizli müfredatın özelliklerini yansıtmaktadır. Tezcan'ın söylemiyle, gizli müfredat büyük bir içeriğe sahiptir ve şunları kapsamaktadır: “Okul içinde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları, okul atmosferinin niteliği, değerleri, okul içi ortamın öğrencilere sağladığı etkileşim örüntüsü, okul içi yazılı olmayan kuralları, rutinleri, disiplini, otoriteye itaat etme gibi kültürel tutumlar ve daha birçok kültürel etken.” (Tezcan,2003:54).

Tezcan(2003)'a göre, gizli müfredat, öğrencilerin edindikleri norm, değer, tutum ve davranışlarla ilgilidir; gizli müfredat, bizlere kalabalık içerisinde nasıl davranılıp, nasıl yaşanacağını ipuçlarını gizli bir biçimde hissettirmekte ve benimsetmektedir. Aynı zamanda gizli müfredat, okuldaki başarı/başarısızlık, ödül/ceza ve güçlü/zayıf karşıtlıklarını görünür kılmaktadır. Öğrenciler bu karşıtlıklarla eğitim ve öğretim süreçlerine entegre olmaktadır ve modern sanayi toplumuyla barışık bir şekilde el ele yürüyebilmek için de akademik olarak başarılı olmalı, özgün olmalı ve kendi başına hareket edebilmeyi öğrenmek zorundadır. Öte taraftan da, akademik olarak başarılı olabilen kimse, gerçek anlamda gizli müfredatın arkasında yatan ve başarılı olunmasını sağlayan konularını seçip çıkarabilen kimsedir, çünkü sistem içerisinde ancak, açık müfredatta yer alan konuları öğrenmekle değil, gizli müfredatın içinde yer alan konuları öğrenmek ile başarılı olunmaktadır(s.54). Gizli müfredat kendini hissettirmemektedir. Kişi kendisine bir bilgi verildiğini hissetmemektedir, çünkü gizli müfredat kendisini gizli bir biçimde aktarmakta ve kişi bunu bilinçsizce özümsemektedir. Çünkü uyarıldığı takdir de öğrenci bu bilgiyi kabul etmeyecek olabilir ve buna karşı direnç gösterebilmektedir. Okul içerisinde, kimse yüksek sesle başarılı olunması gerektiğini, güçlü olunması gerektiğini ve övgüye layık olunması gerektiğini yüksek sesle söylememektedir. Ancak, bunu her öğrenci kendi adı gibi bilinçse bilmektedir. Çünkü bunlar bizlere başka yollardan öğretilmekte ve içselleştirilmektedir. Örneğin toplumsal cinsiyet kodları hiçbir zaman açık açık öğretilmez ama kültürel olarak aktarılır, okulda da bu kodlar daha çok pekiştirilir, gizli müfredat aracılığı ile.

Gizli müfredat aracılığı ile okullarda, toplumsal cinsiyet kodları, ırkçılık ve ekonomik sınıf vb. şeylerde eşitsizlik pekiştirilmekte ve yeniden üretime neden olmaktadır ve okullar, gizli müfredat aracılığıyla bünyesinde bulunduğu toplumun tutum ve normlarını yansıtmaktadır(Tezcan, 2003:55). “İdeoloji, yalnız kendini yeniden üretmez. İdeoloji kendini yeniden üretmekle sistemi de otomatik olarak yeniden kurgulamaktadır.”(Kazancı, 2003:43).

Okullarda gizli müfredat ile toplumsal denetim yerine getirilmektedir, çünkü gizli müfredat örtük bir biçimde uygulanmaktadır. Okullarda çocuklara eşitsizliklerin tabii olduğu gösterilmekte ve aynı zamanda egemen ideolojiye itaat etme ve uyum gösterme öğretilmektedir. Bu şekilde de denetim yolu ile yeniden üretim sağlanmakta ve toplumsal bir bütünlük elde edilmektedir(Tezcan,2003:55). Yani aslında gizli müfredat ile var olan toplumsal düzen yeniden üretilmekte ve otoriteye itaat sağlanmaktadır, avantajlı grup/sınıf avantajları elinde bulundurmaya devam etmektedir. Tezcan’ın belirttiği gibi, “Toplumsal düzen ve bütünleşmenin ideolojik ve baskıcı devlet aygıtlarıyla gerçekleştirildiğini iddia ederek, bütünleşme ve düzenin sağlanmasında değerlere dayalı genel bir uzlaşmanın değil, baskıya dayalı ve rızayı sağlayıcı zora işaret etmişlerdir. Bu görüşün temelinde de Gramsci’nin siyasal toplum(devlet) ve sivil toplum ayrımını merkeze alan düşüncelerinin yansıması yatmaktadır.”(Tezcan, 2003:55).

Gramsci’ye göre egemen, zoru ve baskıyı görünmez kılmaktadır, çünkü egemen ideolojinin yeniden üretilmesi için, devamı için yönetilen sınıfın onayına ihtiyaç duymaktadır. Devlet, baskıya ve zora dayanan iktidar alanını temsil ederken, sivil toplum da onaya, rızaya dayanan hegemonya alanını temsil etmektedir. Hegemonya, egemen sınıfların yönetilen sınıfları onaylarını alarak yönetmelerini sağlayan ideolojik sentezdir(Sancar, 2008).

Gizli müfredat kapsamında öğrenciler, okullarda çok daha fazla şey öğrenmektedirler, çünkü gizli müfredat ile öğrenciler açık müfredatın günlük öğretileri yanında değer, tutum, norm ve anlamları edinmektedirler ve aynı zamanda itaat etmeyi, toplumsal uyumu ve toplumun yeniden üretilmesini sağlamaktadır gizli müfredat. Öte yandan, gizli müfredat aracılığı ile egemen, meşru olan zümrenin bilgi ve kültürleri öteki kabul edilenlere aktarılır ve kendi mevkileri, konumları meşrulaşmış olur, çünkü ötekilerin, bilgi ve kültürleri müfredat dâhilinde kabul görmemektedir(Tezcan, 2003:55-56). Yani bu şekilde bir yeniden üretim gerçekleşmekte ve resmi kitaplar aracılığı ile rıza mekanizmasıyla meşrulaşmaktadır.

“Günümüzde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin ders kitaplarında bazı olumlu örnekler yer almakla birlikte, ayrımcı örnekler hala açık ve örtülü iletilerde yerini korumaktadır.”

(Gümüşoğlu,2016:9). Gizli müfredat, okullarda ders kitapları aracılığı ile kolay bir şekilde öğrencilere benimsetilebilmektedir. Bu nedenledir ki, ders kitapları büyük önem taşımaktadır. Ders kitaplarında, konular arasına serpiőtirilmiş söylemler ve resimler aracılığı ile hâkim ideoloji kolay bir biçimde benimsetilmektedir. Gümüşoğlu'nun kitabında yer alan örnekler, bu durumu açıkça göstermektedir: Örneğin ilkokul kitaplarında, alfabe öğretilirken toplumsal cinsiyet rolleri yeniden üretilmekte ve kadının emeğinin deđersizleőtirildiđi görölmektedir; ama tabii olumlu örneklere de rastlanmaktadır(Gümüşoğlu,2016). Bu nedenle ders kitapları gizli müfredat açısından önem teşkil etmektedir. Güngör'ün deyimiyile, "Egemen ideoloji, egemenlerin ideolojisi olmakla birlikte, sömürölen sınıfların bu empozinin de katkısıyla sahip oldukları özđün tahayyöllerdir." (Güngör, 2001:230). Gizli müfredat da, ders kitapları aracılığıyla yönetilen sınıfın ideolojisini, yönetilen sınıfa rıza mekanizması ile fark ettirmeden benimsetmektedir.

Eğitimin açık ve örtük işlevleri liberal ekonomiyle birebir bağlantılıdır ve o nedenle de neoliberal dönemde eğitimin işlevleri önem arz etmektedir.

2.3.3. Neoliberal Dönem'de Eğitimin İşlevleri:

Türkiye de 1990'lardan bugüne yaklaşan süreci düşündüğümüzde, aslında eğitim politikalarının dönüőmesinde etkili olan ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki gelişmeler çerçevesinde önemli dönüşümler gerçekteőtini görmekteyiz. Bu dönüőümde 1990'larda, Turgut Özal döneminde benimsenen neoliberal politikaların etkisi söz konusudur. Neoliberal politikaların eğitim ile ilişkisi önemli olmakla birlikte bir o kadar da sorunlu bir iliøkidir. Ülkemizde 1990'larla birlikte neoliberal politikalar ile uygulanan yasal deđiőiklikler, ekonomik programlar ve GATS Sözleőmesi, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Dünya Ticaret Örgütü, OECD gibi dünya çağında büyük etkisi olan yardım kuruluşları yoluyla pek çok alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli özelleştirme adımlarının atıldığı dönemdir. Bu dönemde eğitim ulusal ve uluslararası sermaye grupları için iőtah kabartan yeni bir yatırım alanı ve aracı haline gelmiştir (Özsoy, 2019).

Cumhuriyet kuruluş döneminde ölkemizdeki eğitime baktığımızda, ulusalcı ve toplumsal olarak okuryazarlık üzerinden eőtliđi sağlayan nitelikli insan gücü yetiştiren bir eğitim politikası söz konusudur. Eğitimin bu dönemde tümüyle devlet eliyle yürütöldüğu görölr. Özellikle 1980'lerden itibaren neoliberal dönemde ise ulusalcı ve toplumcu olan politikalar deđiőtmiőt, eğitimin ticarileőtmesi, piyasalaőtması, kapitalizmin bir kâr üretim merkezi haline

gelerek metalaşması süreci yaşanmıştır. Yaşanan bu süreç, okulların artık rant ve kâr merkezine dönüşmesi, öğretmenlerin toplumsal işlevini değiştirmekle kalmamış aynı zamanda öğrenci olan bireylerinde birer müşteriye dönüşme sürecini de beraberinde getirmiş ve toplumsal olarak önemli sorunları doğurmuştur. Bir insan hakkı olan eğitim hakkı, eşitlik sisteminden çıkıp, piyasalaşmış ve piyasadaki yerini özel kolejler ve özel üniversitelerle eşitsizliği ve sosyal adaletsizliği yeniden üreten kurumlar haline gelmiştir. 1980'lerden önce öğretmen yerleştirme politikaları değişmiştir ve dersaneler hızlı bir şekilde yaygınlaşmaya başlamıştır ve de eğitimde özelleştirmenin temelleri 1980'lerde atılmıştır.

Liberalizmde eğitim sisteminin yalnızca kapitalizmin istihdam ve iktisat mantığının işlevsel ögesi olmakla kalmayıp, aynı zamanda uzunca bir süre, okulun aydınlanmacı değerlerin yuvası olduğunu görmekteyiz. Neoliberal politikalar sürecinde ise bu işlevinin de dönüşüme uğradığını, eğitim sisteminin merkezi olan okullarda hümanist ve insani değerler verilip, aydınlanmacı durumundan haberdar yurttaş yetiştirmek yerine, daha çok her an rekabetçi ve daha çok girişimci muhafazakâr yurttaş yetiştirmeyi hedeflediğini ve bu işlevde olduklarını görüyoruz(Sayılan, 2006).

Diğer taraftan toplumsal olarak kapitalist üretim merkezlerinde olduğu gibi yüksek rekabet, kalite ve performans değerlendirmelerine öğretmenlerin tabi tutulması üzerinden eğitim kurumlarının da bu kavramlarla değerlendirilmesi neoliberal ekonomi politikaların etkisiyledir (Şentürk, 2008). Akademik araştırmalar, fuarlar, konferans gibi etkinlikler git gide otellerde veya tatil bölgelerinde yapılmaktadır. Türkiye üzerinden de düşündüğümüzde aslında ticari bir etkinliğe dönüşmekte olan bir akademik hayat söz konusudur. Parası olanın, sınırsız eğitim hakkı olduğu gibi, parası olanın sınırsız akademik faaliyet alanı vardır noktasına getirmektedir bizleri. Dolayısıyla eşitsiz başlayan rekabet, eşitsizliği katlayarak devam etmektedir.

Neoliberalizme, eşitsizliği ve sosyal adaletsizliği ürettiği üzerinden gelen eleştirilerde, neoliberalerler “eşitsizliklerin kaynağının neoliberal ekonomik politikalar değil, toplumsal yapı, politika ve kamu yönetimi anlayışları değil bireysel yetersizlikler olduğunu ileri sürerek savunur” (Tural'dan Aktaran Şentürk, 2008:76). Bu bağlamda, Bourdieu'nun neoliberalizmin bu savunusuna verdiği yanıt oldukça dikkat çekicidir. Neoliberalizmin savunmasında temel dayanak noktası 'bireysel yetersizlik' olması aslında neoliberal ideolojinin gücünü bir anlamda toplumsal neo-Darwinciliğe dayandırmaktadır. Bu da en zekilerin, iyilerin, en parlak olanların, ekonomik akılcı hesap yeteneği olanların var olma şansı ve en yeteneklilerin diğerlerini yönetme hakkı (Şentürk, 2008)). Bu açıdan bakıldığında modernizmin savunusu olan akıl aslında eşitsizlikleri yaratan neden ve araç haline dönüşme potansiyeli içerir. Neoliberalizm

politika anlayışında yönetim açısında despotizm ve güçlülerin tahakkümünü, efendi – köle ilişkisini haklı kılmabilir durumdadır.

Sonuç olarak neoliberal politikalar ışığında ve Bourdieu'nun eleştirisi noktasından konuya bakıldığında, çok vahşi doğa sonuçları çıkar karşımıza, toplumda yetenezsiz ve rekabete uygun olmayanlar yok olmaya ve köle olmayı hak eder, işsizliği, ötekileştirilmeyi hak eden kitleler grubudur. Bu durumu kabul eden ve neoliberalizm savunmasını yapan Türkiye'deki eğitim sisteminin, muhafazakârlar içinde sorgulanması gereken bir durumdur.

3. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'DE EĞİTİM

3.1. 1920'lerden 1946'ya Dek Eğitim Alanında Gelişmeler:

Cumhuriyet'in ilk çeyreği, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal, ekonomik ve toplumsal anlamda altyapısının oluşturulduğu bu nedenle de her açıdan önemli değişimlerin yaşandığı ve devrimlerin yapıldığı yıllardır. Osmanlı'dan her anlamda kopmanın ve yaşamın her alanında devrimlerin amaçlandığı bu dönemde, eğitim alanında oldukça önemli bir rol üstlenmiştir(Gümüšoğlu,2013:172). Bu süreçte eğitim yeni inşa edilecek toplum açısından sosyal, siyasal, düşünsel ve ekonomik anlamda bir harç görevi görecektir. Devrimlerin ve yeni kurulan devletin ideolojisinin ülkenin insanları tarafından benimsenmesi, ülkenin gelişip kalkınabilmesi için gereken beyin gücünün sağlanabilmesi konusunda belki de en kritik rolü eğitim kurumları üstlenmekteydi. Bu açıdan bakıldığında öğretmenler sadece bilgi aktaran değil aynı zamanda genç Türkiye Cumhuriyeti'nin istediği ve ihtiyaç duyduğu vatandaşları yetiştirecek, şekillendirecek "eğitim neferleri"dir. Atatürk 27 Ekim 1922'de Bursa'da yaptığı konuşmada "öğretmenler, ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve sizin ordularınızın kazanacağı zafer için yalnız zemin hazırladı. Hakiki zaferi siz kazanacak ve koruyacaksınız" demiştir. 24 Ağustos 1924'te sarf ettiği şu sözler de yine öğretmenlerin üstlendiği görevin yeni Cumhuriyet açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir: "Muallimler! Yeni nesli, Cumhuriyet'in fedakâr muallim ve mürebbileri, sizler yetiştireceksiniz. Ve yeni nesil sizin eseriniz olacaktır... Cumhuriyet sizden 'fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür' nesiller ister"(Aktaran Okçabo1,2005:42).

Bu dönemin eğitim anlayışının da bu doğrultuda geliştiğini söylemek mümkündür. Bu dönemin eğitimi; yurt sevgisi, her insanın diğerleri ile eşit olduğu fikri, emek ve üretimin yüceltilmesi, bağımsızlığın önemi, geçmişte inanılmış birtakım hurafelerin gelişme açısından ayak bağı olacağı gibi kavram ve temalar etrafında şekillenmiştir. Din eğitiminde ise mucizelerden kaçınılarak günlük hayattan örnekler tercih edilmiştir(Günel,2015:34).

Eğitim alanındaki en büyük değişim Eğitim Birliği Yasası'nın Kabul Edilmesidir. Saruhan mebusu Vasıf Bey (Çınar) ve arkadaşları tarafından meclise sunulan 3 Mart 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat kanunu(Gökaçtı,2005:130) ile Osmanlı döneminde eğitimde söz konusu olan ikiliğe son verilmiştir. Bu kanun aynı zamanda eğitimin dini temelli mi yoksa millet temelli mi verileceği konusundaki tartışmalara da son noktayı koymuştur. Yeni devlet vatandaşlarını millet fikri etrafında verilecek laik, bilimsel ve tek başlı bir eğitim modelini seçmiştir. Yedi maddeden oluşan bu kanunun ilk iki maddesi eğitimdeki yıllardır süregelen ikiliğin yok edilmesi hakkındadır. Dördüncü maddede ise din sınıfının nasıl yetiştirileceği

belirtilmektedir ki bu oldukça önemli bir konudur.¹ Osmanlı devletinde ulema sınıfını yetiştiren medreselerin kapatılmasından sonra oluşan boşluk Darülfünun'da açılacak İlahiyat Fakültesi ile doldurulacaktır. Bu aslında sekülerleşme ve modernleşme çabasındaki yeni Türkiye devletinin din eğitimi kurumsallaştırarak kendi denetiminde tutabilmesi açısından önemli bir adımdır.

Bu dönemin eğitim anlayışında en dikkat çekici değişimlerden birisi eğitimin din ekseninden uzaklaşarak sekülerleşmesi, bilim temelli bir eğitimin anlayışı ile hareket edilmesidir. Darwin ve Lamarck gibi evrim teorisyenlerinin teorilerinin ders kitaplarına girmesi bunun en iyi örneklerinden birisidir. Dini eğitim bu dönemde devletin çizdiği sınırlar çerçevesinde verilirken “uhrevi” ve “dünyevi” olanın ayrılması(Toprak,2012:355) için ciddi bir çaba gösterilmiştir. Bir yandan ders kitapları yeni belirlenmiş bu pozitivist çerçevede hazırlanırken diğer yandan yeni yaratılan Türk milletini bir arada tutacak tarih de yeniden yazılmıştır. Yetiştirilecek yeni vatandaşlara bir yandan bilim temelli, seküler bir eğitim verilirken diğer yandan kendilerini Türk milletine ait hissetmeleri için gereken tarihsel perspektif ihmal edilmemiştir.

Çocuklara nasıl bir eğitimin verilmesi gerektiğinin tartışıldığı II. Maarif Şurası raporu bu dönemin eğitim anlayışını oldukça iyi yansıtmaktadır. Buna göre şûranın ahlak komisyonu raporunda ahlak ilkeleri şöyle belirtilmiştir²:

1. Türk diline, kültürüne, inkılabın eser ve esaslarına umumiyetle Türklük idealine bağlı bir Türk,

---

¹ Kanunun maddeleri şöyledir:

Madde 1 - Türkiye dâhilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekâletine merbuttur.

Madde 2 - Şer'îye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devir ve raptedilmiştir.

Madde 3 - Şer'îye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekatip ve medarise tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilecektir.

Madde 4 - Maarif Vekâleti yüksek diniyat mütehasısları yetiştirilmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de aynı mektepler küşat edecektir.

Madde 5 - Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müştegil olup şimdiye kadar Müdafaai Milliyeye merbut olan askeri rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekâletine merbut olan darüleytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maarif Vekâletine raptolunmuştur. Mezkûr rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları atiyen ait olduğu Vekâletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nispetlerini muhafaza edecektir.

(Ek: 22/4/1341 - 637/1 md.) Mektebi Harbiyeden menşe teşkil eden askeri liseler bütçe ve kadrolariyle Müdafaai Milliye Vekaletine devrolunmuştur.

Madde 6 - İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

Madde 7 - İşbu kanunun icrayı ahkâmına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.430.pdf>

² II. Maarif Şûrası: 15 – 21 Şubat 1943, 104.

2. Bütün medeni milletlerce kabul edilen yüksek ahlak ilkelerini benimsemiş bir insan,

3. Kendine ve başkalarına saygı gösteren, haysiyet şeref ve namus sahibi bir şahsiyet yetiştirmek.

Buradaki maddelerden de anlaşıldığı gibi bir yandan “Türk” kimliğini sonuna kadar benimsemiş (bu kimliğin inşasında tarih ve dil eğitiminin özellikle önemli olduğunu belirtelim) ve Cumhuriyet devrimlerine bağlı, bir yandan da evrensel düzeydeki ahlaki ilkelere sahip vatandaşlar yetiştirilmeye çalışılmıştır. Buradaki Türk kimliği, ırkçı niteliklerden uzak, üst kimlik niteliği taşımaktadır. Bkz. Medeni Bilgiler... “Seküler” ve “milli” eğitim anlayışının izleri buralardan kolaylıkla sürülebilir. Elbette ki Osmanlı gibi yüzyıllar boyunca din temelli eğitimin verildiği, ümmet esasına dayalı bir devletten sonra bıçak gibi keskin bir şekilde tamamen seküler ve milli bir eğitim anlayışı benimsenmiş değildir. Bu süreçte yoğun tartışmalar, kimi zaman itirazlar olmuş, geçiş süreci belirli aşamalar izlemiştir. Din derslerinin aşama aşama azaltılmış ve sonra kaldırılmış olması bunun iyi bir örneğidir: “1924 yılının ilkokul programlarında ‘Kuran-ı Kerim ve Din Dersleri’ adıyla birinci sınıflar haricinde haftada iki saat okutulan bir ders vardır. 1926’ya gelindiğinde bu saat bire indirilmiş ve din dersine başlangıç üçüncü sınıf olarak belirlenmiştir. 1930’dan sonra din dersi velilerin istek ve taleplerine göre beşinci sınıftan itibaren haftada yarım saat olarak belirlenmiştir. 1933’e gelindiğindeyse bu tamamen kaldırılmıştır. Sadece köy ilkokullarında 1939’a dek okutulmuştur. Orta öğretimde din dersleri isteğe bağlı olarak 1927’ye dek sürdürülmüştür. 1930’dan sonra orta öğretimde de bu ders tamamen kaldırılmıştır.”(Gökaçtı,2005:146-147).

Bu dönem içerisinde açılıp kapatılan Köy Enstitüleri oldukça önem taşımaktadır. Köy Enstitüleri, iş içinde ve yaparak öğrenme metodu ile yolan ve insanın çok yönlü gelişmesini sağlamıştır ve eğitimin yaşamdan kopuk olmaması ve ezberci ve kuru bilgiye dayanmayan bir eğitim anlayışı benimsenerek öğrenilen şeylerin yaparak hayata geçirilmesine önem atfedilmiştir. Burada öğrenciler öğretmen arasında açık sözlü ve eleştirel diyaloglar geçmekte ve hakkını arayan öğrenciler oluşmaktadır. Buradaki öğrenciler işi ustasından öğrenmekte ve okumayı bir zorunluluk olarak değil yaşamak gibi, yaşamın olağan bir parçası olarak yerine getirmektedir ve mezun olduklarında bir sandık kutusu kitap ile mezun edilmektedir(Sağiroğlu,2013).

3.2.1950-1980 Yıllarında Eğitim:

II. Dünya savaşı sonrası diktatörlüklerin yıkılması, bütün dünyada hâkim olan özgürlük ve demokrasi talepleri Türkiye’de de etkisini göstermiştir. Çok partili seçimin yapılması, basın ve örgütlenme özgürlüğünün yanı sıra resmi eğitim kurumlarında din eğitimi verilmesi, ulema yetiştirecek okul ve kursların açılması gibi talepler de gündeme gelmiştir. 1947-48 yıllarındaki tartışmalar bu ekseninde ilerlemiştir. Başbakan Recep Peker’in konuşmalarından açıkça anlaşılacağı üzere hem komünizm hem de şeriat bu dönemde her ikisi de en az bir diğeri kadar öldürücü bir “zehir” olarak görülmüştür:

“Yalnız şu noktayı ehemmiyetle arz edeyim ki, komünizm denen bir içtimai zehirden bünyeyi korumak için onun yanında yavaş yavaş genişleyecek bir şeriat hayatının ikamesi ihtimalini bir tedbir diye düşünmek aşağı yukarı bir öldürücü zehrin laakal onun kadar öldürücü olan başka bir zehirle tedavi edileceğini zannetmekten ibarettir.”³

Türkiye Cumhuriyeti bu dönemde 25 yılı aşkın süredir sekülerleşme adına yapılan inkılapların silinip gitmesi ve “komünizm tehlikesi” arasında sıkışıp kalmış gibidir. Aşamalı olarak eğitimdeki rolü azaltılmış hatta neredeyse tamamen yok edilmiş din olgusu bu yıllarda “komünizm tehlikesi” ne karşı bir güç olarak tekrar yavaş yavaş eğitime girmeye başlayacaktır.

CHP’nin 2 Aralık 1947 tarihli 7. Kurultayı’nda din öğretimi gündeme gelecek ve ilkokullara seçmeli din derslerinin konması, “cahil hocaların” bilgilendirileceği İlahiyat Fakülteleri’nin ayrıca imam, hatip ve vaiz mekteplerinin açılması için öneriler verilecek ve bunlar 1949’da hayata geçirilecektir. 4. ve 5. sınıflar için din ve ahlak bilgisi dersleri konulacaktır. Bu derslerin içeriğini 4. sınıflar için ana, baba, öğretmen, vatan, millet sevgisi, saygı, şefkat, Allah sevgisi ve Müslümanlık ve ahlak gibi konular oluştururken 5. sınıflarda ise iman, inanmak, mümin, münafık gibi kavramlar, hadisler, kulluk görevleri ile ibadet bilgileri yer almıştır(Günel,2015:44).

Bu dönemin en önemli siyasi gelişmelerinden birisi o güne kadar tek parti ile yönetilmiş Türkiye Cumhuriyeti’nin çok partili hayata geçmiş olmasıdır. 14 Mayıs 1950’de Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile imam hatip ortaokullarının açılması, Halkevi ve Halkodaları’nın kapatılması, istemeyenlerin dilekçe vererek girmeyeceği seçmeli din derslerinin konması gibi önemli bir eksen kaymasının yanı sıra mesleki ve teknik eleman yetiştirecek okullar da açılmaya başlanmıştır. Kör ve sağırılar için okullar (1950-51), motorlu araç tamiri için sanat okulları, dokuma sanayi için mensuat sanat okulları, sekreterlik okulu (1956-57) ve tekstil sanat

³ Tutanak Dergisi, Cilt: 3, s. 445

enstitüsü açılmıştır. 1960'da Ticaret ve Turizm Kız Teknik Öğretim genel müdürlükleri oluşturulmuş, 1956'da İmam Hatip'ler lise düzeyinde eğitim vermeye başlamıştır. Öğretmen yetiştirilmesine tıpkı Cumhuriyet'in ilk yıllarında olduğu gibi bu dönemde de çok önem verilmiştir. İlk öğretmen Okulları 1953'te 6 yıla çıkarılmış, Köy Enstitüleri 1954'te kapatılıp ilk öğretmen okullarına dönüştürülmüştür. Öğretmenlerde düzgün konuşabilme, sabırlı olma, ruh ve beden sağlığı yerinde olma, demokratik ve güvenilir olma gibi özelliklere dikkat edilmiştir. 1958'de American Ford Vakfı'nın desteği ile Eğitim Milli Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonda öğretmenlerin ve öğrenci eğitiminin nasıl daha verimli hale getirileceği tartışılmıştır. Şubat 1953'te toplanan 5. Eğitim şurası ve Mart 1957'de toplanan 6. Eğitim şurasında da mesleki teknik eğitim ve halk eğitimi gibi konular gündeme gelmiştir(Okçabol,2005:59-62).

Sonuç olarak, DP döneminde Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki laik, bilimsel ve ulusal değerleri merkezine koyan bir yurttaş yetiştirme politikasından sapmanın olduğu göze çarpar. Devlet ideolojisinin taşıyıcısı olan öğretmenleri yetiştirmek 1950-80 arasında da önemini koruyor olmakla birlikte öğretmenlerin nasıl bir nesil yetiştirmesi gerektiği sorusuna verilen yanıtlar Cumhuriyet'in ilk döneminden bütünüyle farklıdır. Bu dönemde üretkenliğe ve çağdaş ve bilimsel değerlere bağlı bir eğitim anlayışına sahip Köy Enstitü'lerinin kapatılması önemli bir gerilemeye yol açmıştır. Okuma yazma oranında istenilen düzeye ulaşılamamış, Cumhuriyet'le birlikte adım adım laik ve bilimsel bir çizgiye oturtulan eğitim sistemi tekrar adım adım din eksenine kaymaya başlamıştır. Eğitim milli Komisyonu'nun aslında sadece o yılların değil bugünün eğitim sistemini de oldukça güzel özetleyen bir değerlendirmesi vardır:

“Eğer bu nesil (imam hatipte okuyanlar), hem dine hem inkılaba inanmış bir nesil olmaz bilakis inkılabın önüne çıkar, bu milletin inkişafını durdurmaya çalışırsa bu okullar da sevimsiz bir hatıra bırakarak medreselerin akıbetine uğrayacaklardır... Bugün bu okullarda, dinle ilgili dersler, ekseriyete, medrese döküntüsü bir öğretim kadrosu elindedir. Okullarımızın din eğitimi dışında köylere kadar uzanan sivil bir öğretim faaliyeti, son yıllarda gittikçe artan bir hızla yayılıyor. Bu faaliyet, Kur'anı Kerim kurslarıyla yürütülüyor. İlmi manada din bilgisi vermektan tamamen ayrı bir mahiyet taşıyan bu öğretim, Kur'anı Kerim'i tevcit dediğimiz usule göre manasını anlamadan okutmayı ve ezberlemeyi hedef tutuyor.”(İnal'dan Aktaran Okçabol,2005:64).

İnal'ın bu döneme dair tespitleri de oldukça öngörülü ve haklıdır: DP döneminde siyasetin dincileştiğini ve buna paralel olarak eğitimin de İslamlaşmasının başladığından söz eder. Camilerin, cemaatlerin sayısının bu dönemde arttığını, din eğitimi veren okulların çoğaldığını, Diyanet'e ayrılan ödeneğin arttırıldığını, dini kitapların ve hacca gidenlerin sayısının arttığını

vurgu yapar(Okçabol,2005:64). Bugünkü Türkiye Cumhuriyet'inin eğitim konusundaki pek çok probleminin temellerinin aslında o yıllarda atılmaya başladığını söylemek yanlış olmaz.

1960 Askeri Darbesinin ardından eğitim alanında birtakım gelişmeler yaşanır. Ekim 1961'de CHP-YTP koalisyon hükümeti kurulmuştur. DPT'nin kurulmasıyla hazırlanan birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma planları (1963-67 ve 1968-72)eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasını, ülkenin kalkınması için gerekli olan işgücünün yetiştirilmesi, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmesini öngörmektedir.⁴ Fen bilimleri alanındaki gelişmelere/ araştırmalara destek olmak ve yön vermek amacıyla TÜBİTAK kurulmuştur. 1965'de AP Süleyman Demirel başkanlığında iktidara gelmiş, 1965'ten 1980'e kadar; Erim (1971-72) , Melen (1972-73), Ecevit (1974, 1977, 1978/79) ve Irmak (1974-75) dışında kalan dönemde başbakanlık yapmıştır. Özel girişim politikasının öne çıkarıldığı bu dönemde eğitimde de bireyci bir anlayış hâkim olmuştur(Okçabol,2005:67).

3.3.1980'lerden 2000'lere Eğitimde Özelleştirme, Liberalleşme ve Dinselleşme:

Dünyanın küreselleştiği 1980'li yıllar Türkiye'nin ekonomi politikasının değiştiği, özel sektörün teşvik edildiği yıllar olmuştur. Bu dönemde 1980 askeri darbesinin de getirdiği koşullar (24 Ocak kararları) neoliberal ekonomi politikalarını da beraberinde getirmiştir. Bu politikalar aynı zamanda devletin bireylerden desteğini çekmesi, bireylerin yalnızlaşması ve sosyal devlet anlayışının çökmesi demektir. Sosyal ve ekonomik alanda yalnız bırakılmış bireylerin sığındığı yer ise cemaatler olacaktır.

Özellikle dindar-muhafazakâr kimliğe sahip müteşebbislerin desteklendiği Özal dönemi Türkiye'sinde Star, TGRT, STV, Kanal 7 televizyonları, Zaman Gazetesi gibi farklı özel medya araçlarının kurulması da oldukça önemli bir gelişmedir. Böylelikle ekonomik ayrışma sosyal ve kültürel alana da yayılmış olacaktır. Toplumsal çıkarların geri plana atılarak iktisadi ve siyasi çıkarların önceliği(Günel,2015:52) bu dönemde toplumun farklı kesimleri arasındaki mesafeler de artacaktır. Bütün bu gelişmeler elbette ki eğitim politikalarını da ciddi şekilde etkileyecektir.

Bu dönemde MEB'de önemli görevlere emekli subayların getirilmesinin yanı sıra öğrenciler arasındaki sağ-sol çatışmalarında devletin yanlı tutumu ile karşılaşmak mümkündür. "İnsanların Allah'a kul olma şuur ve mesuliyetiyle dolu bir ferdi hayat için yetiştirilmesi" isteği

---

⁴ DPT, (1936 ve 1969)

bu dönemin eğitim politikasını oldukça güzel özetlemektedir. Bu dönemde Türk ve İslamcı/dindar kimliğin yanı sıra eğitim politikaları “itaatkâr” vatandaşlar yetiştirmek üzerine kuruludur(Okçabol,2005:87).

Dönemin ekonomi politikalarıyla birlikte eğitim kurumları okul olmaktan çok ticarethane mantığına bürünmeye başlanmış, eğitimde fırsat eşitliğinden söz edebilmek ise imkânsız hale gelmiştir. Maddi durumu iyi olan aileler çocuklarını yabancı dil eğitiminin verildiği, yurt dışına açılma olanakları sunan, az sayıda öğrencinin bulunduğu ve materyal açısından geniş imkânlarla sahip özel okullara gönderirken; maddi durumu yetersiz ailelerin çocukları bu yarışta geride kalmışlardır. Bunun yanı sıra neredeyse her sene değişen eğitim sistemi çocukları/gençleri ilgileri ve yetenekleri doğrultusunda okul ve mesleklere yönlendirmekten uzaktır. Öğrencinin sahip olduğu potansiyeli açığa çıkartmak konusunda rehberlik etmekten çok ne yazık ki “itaat” eden bireyler yetiştiren eğitim sistemimizdeki pek çok sorunun tohumlarının 1980’lerin baskıcı ortamında atıldığını söylemek yanlış olmaz.

1980 ihtilali ile kapatılmaları gündeme gelen fakat 11 Temmuz 1984 tarih ve 3035 sayılı yasa ile varlıklarını sürdürmeye devam eden dersaneler de eğitim sisteminde kilit bir rol üstlenmişlerdir. Her biri farklı yetenek, ilgi, yetenek ve hayallere sahip binlerce öğrencinin geleceğinin birkaç saatlik bir sınava sığdırıldığı sınav sistemi nedeniyle dersanelerin önemi gün geçtikçe artmıştır. 1984 yılında 174 tane dersane varken 2000’lerde dersane sayısı 4000’e yaklaşacaktır.⁵ Dersane ücretlerinin yüksek olmasından dolayı her ailenin çocuğunu dershaneye gönderememesi öğrenciler arasındaki eşitsizliği daha da derinleştirecektir.

Öğrencilerin kendi potansiyellerini keşfetmesi ve geliştirmesi yerine yalnızca stres üreten eğitim sistemindeki çarpıklığın sonuçları oldukça derin ve ciddi olmaktadır. Sınavı kazanamadığı için intihar eden öğrencilerden atanamadığı için intihar eden öğretmenlere kadar yaşanan pek çok trajik olayın temelinde yanlış bir eğitim anlayışının varlığı yatmaktadır. 1980’lerde başlayan “Türk-İslam Sentezci” ve itaatkâr ve bir nesil yetişme arzusu bu çarpık eğitim anlayışı ve eşitsizliklerin her gün daha da derinleştiği toplum yapısı ile birleştiğinde ortaya ürkütücü bir tablo çıkmaktadır. Dersaneler ve özel okulların süreç içinde nasıl öğrencileri sınava hazırlayan kurumlar olmaktan çıkıp, devletin üst kadrolarına sızarak ele geçirildiğine ve hatta 15 Temmuz 2016’da yapılan darbe girişiminin ideolojik hazırlayıcısı olduğuna hepimiz tanıklık ettik. Türkan Saylan 19 Haziran 1999’da Siyaset Meydanı’nda yaptığı öngörülü konuşmasında tam da bu süreci özetlemekteydi. Çeşitli okul, dersane ve

---

⁵ <http://www.ozdebir.org.tr/ozel-dershanelerin-tarihcesi>, erişim tarihi: 06.05.19

cemaat evlerinde adeta “bilimkurgusal bir şekilde” özellikle yoksul ve başarılı gençlerin beyinlerinin nasıl yıkıldığı ve ileride siyasetçi, hâkim, savcı, avukat, doktor, öğretmen... olacak bu çocukların Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik ve laik yapısı için nasıl bir tehdit oluşturabileceği konusunda yaptığı uyarının haklılığı zaman içerisinde ortaya çıkmıştır. Kadınların “şeytan” olarak tanıtıldığı⁶, bilimsellikten uzak, itaatkâr müritler yetiştirmeye ve onları haksız şekillerde devletin üst kademelerinde görevlendirmeye hizmet eden bu “eğitim” kurumları 1980'lerden 2000'lere uzanan süreçte pek çok yoksul öğrenci için belki de okuyabilmenin tek seçeneği olmuştur.

3.4.2000'den Günümüze Eğitim Alanında Dönüşümler:

80'li yıllardan 2000'lere uzanan süreçte devletin bireyleri ekonomik ve sosyal alanlarda tek başına bırakan politikalarının yanı sıra o yıllarda temelleri atılan Türk-İslamcı kimlik inşası cemaatleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Cemaatler çocuklarını okutabilmek için bu tür bir desteğe ihtiyaç duyan aileler için bir sığınak haline gelirken, bu yapılanmalar devlet tarafından engellenmemiş hatta desteklenmiştir. Liberal politikaların yalnızlaştırdığı bireylere sadece ekonomik destek sağlamayan aynı zamanda bir kimlik de kazandıran cemaat yapılanmaları tam da devletin istediği itaatkâr ve “dindar” Türk kimliğinin taşıyıcılığını üstlenmişlerdir. 1980'lerde sert bir şekilde bastırılmış sol- sosyalist hareket ve söylemler yerini millet fikri ile özdeşleştirilen İslami kimliğe bırakmıştır. Burada dikkat çekilmesi gereken şey yetiştirilmek istenilen “dindar” nesilden beklentinin aslında itaat olmasıdır. Fakat bu itaat Murat Belge'nin söylediği gibi, kaba kuvvete değil “rıza” ve “tevekkül”e dayanmaktadır:

“Seksenlerin ikinci ideoloji merkezi Turgut Özal ve ANAP hareketi oldu Bu durumun en son ve tarihsel olarak seçim alanındaki başarı açısından da en şaşırtıcı örneği AK Parti olmuştur. Burada üretilen ideoloji ötekinin hiç gerisinde kalmayan bir “itaatkâr toplum” ideali tasarımı içeriyordu. Yalnız, yöntemler farklıydı. Özal “pazu kuvvetin”den çok “rıza”ya güveniyor, güvenmek istiyordu. Onun için de Özal formülasyonunda da dine daha çok yer vermek gerekiyordu. “Hak yok, vazife vardır” felsefesini, “yoksa kafanı kırarım” vaadiyle değil de, “dinimiz böyle emretmiş” tevekkülüne bağlama stratejisini güdüyordu.”(Belge:57)

Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında 14 Ağustos 2001'de kurulan AKP, kendisini “muhafazakâr demokrat” olarak tanımlayan bir kitle partisidir. 3 Kasım 2002'de yapılan genel

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=QIBDTESLkIU&t=429s> erişim tarihi: 06.05.91

seçimlerde %34 oranında oy alarak tek başına iktidar olan AKP 2000'lerin Türkiye'sinin politikalarını belirleyen en önemli aktördür(Akdoğan:625).

Bu dönem boyunca izlenen eğitim politikalarının ana eksenini 1980'lerden itibaren çok fazla değişime uğramamış; sorgulamaktan ve araştırmaktan çok ezber ve itaate dayanan, öğrencilerin potansiyellerini keşfetmeleri konusunda rehberlik etmekten çok onları tek tipleştirilen ve körelten, öğrenmeyi keyifli ve bitmeyecek bir yolculuk olmaktan çıkararak sınav odaklı hale getiren bir sistem ortaya çıkmıştır. Böyle bir eğitim sistemi atanmadığı için intihar eden öğretmenleri, sınavların yarattığı yoğun baskıya dayanamayarak intihar eden çocukları, sevmediği bir mesleği yapmak zorunda olan ya da severek okuduğu bölümden mezun olarak işsiz kalan mutsuz insanları yaratmıştır.

Erdoğan'ın "dindar nesil" yetiştirme isteği 2000'li yılların eğitim politikasının odak noktası olmuştur. Zamanın İstanbul Üniversitesi Rektörü'nün başörtüsünü yasaklayan 23 Şubat 1998 tarihli genelgesiyle uygulanmaya başlayan başörtüsü yasağının 2007'de YÖK başkanlığındaki değişimle⁷ kaldırılması bu doğrultuda yaşanan önemli ve keskin değişimlerden birisidir. Tartışmalı geçen bu yıllar boyunca kimi zaman peruk ya da şapka takarak okula giren, kimi zaman okulu bırakmayı tercih eden öğrencilerin yanı sıra imkânı olan öğrencilerin bir kısmı da yurtdışında eğitim almayı tercih etmiştir. 27 Eylül 2014'te çıkarılan kararname⁸ okulöncesi ve ilkokullarda başını açık olması gerektiğini belirtirken ortaokul ve liselerde öğrenciler derslere türbanla girebilmektedir. AKP döneminde İmam Hatip sayısının 450'den 4500'e çıkması ve dini eğitim için ayrılan bütçenin yüzde 68 artışla yıllık 1,5 milyar dolara çıkarılması⁹ da oldukça çarpıcıdır. Pek çok okulun İmam Hatip'e dönüştürüldüğü bu süreçte velilerin bir kısmı bu duruma olan tepkilerini "okuluma dokunma"¹⁰ kampanyası ile dile getirmişlerdir.

İlk olarak uygulaması 2012-2013 eğitim öğretim yılında gerçekleşen 6287 sayılı yasa ile uygulanmaya başlanan 4+4+4 eğitim modeli¹¹ de pek çok tartışmayı beraberinde getirmiştir. "Akran baskısı, okul içi şiddet ve taciz gibi olayların azalması" gibi vaatlerle yürürlüğe konan bu eğitim modelinin, "kız çocuklarının eğitime katılım ve okula devamları açısından yaratabileceği sakıncalar"¹² göz ardı edilmiş görünmektedir.

⁷ <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiyede-basortusu-yasagi-nasil-basladi-nasil-cozuldu>, erişim tarihi: 07.05.19

⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/09/20140927-8.htm>, erişim tarihi: 07.05.19.

⁹ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-44527302>

¹⁰ <https://www.cnnturk.com/turkiye/milli-egitim-mudurlugu-onunde-okuluma-dokunma-eylemi>

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://sahipkiran.org/2016/03/01/444-egitim-sistemi/>, erişim tarihi: 07.05.19.

¹² <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/tusiaddan-4-4-4-formulune-tepki-19983225>, erişim tarihi: 07.05.19.

Bir yandan Diyanet İşleri Başkanlığı ve din eğitimine harcanacak bütçe yıllar içerisinde katlanarak artarken¹³, diğer yandan din öğretmenlerinin atama sayısında da ciddi bir artış görülmektedir. Felsefe, sosyoloji, resim, müzik, beden eğitimi, sanat tarihi gibi pek çok alan neredeyse yok sayılırken, müfredata eklenen seçmeli derslerle din öğretmenleri en çok atanan branşlar arasında ilk üçe girmektedir.¹⁴ Oysa “2012 yılında çıkarılan 4+4+4 yasının kabul edildiği, imam hatip ortaokullarının ve Kuran-ı Kerim, Hz. Peygamberin hayatı ile temel din bilgisi gibi üç din dersinin açıldığı, okulların imam hatibe dönüştürüldüğü, genel liselerin kapatıldığı” 2012-2015 yıllarında öğrencilerin başarılarında keskin bir düşüş olmuştur. Aşağıdaki tablo bunu açıkça göstermektedir:¹⁵

Türkiye'nin Yıllara göre PISA Ortalaması/ Sıralaması

	2003	2006	2009	2012	2015
Fen Alanı	454/33	424/43	454/43	463/43	425/51
Matematik Alanı	423/35	424/43	454/43	448/44	420/49
Okuma Becerisi	441/35	447/37	464/41	475/41	428/48
Ülke Sayısı	41	57	65	65	70

Eleştirel ve bilimsel bir bakış açısının gelişebilmesi açısından oldukça önemli olan Felsefe Grubu derslerinin sadece 10 ve 11. sınıflarda okutulması da tıpkı “dindar” bir nesil yetiştirme amacıyla dinin eğitim sisteminin neredeyse merkezine yerleştirilmesi gibi politik bir yönelimi göstermektedir. Temelinde sorgulamak, araştırmak, düşünmek, kendini ve içinde bulunduğu çevreyi daha yakından analiz etmek yatan Felsefe Grubu dersleri iktidarın istediği itaatkâr ve “dindar” nesli yetiştirmek için işlevsel olmak bir tarafa zorlaştıracı bir rol oynayacaktır. Her yıl ortama 2000 mezun veren Felsefe Grubu öğretmenlerinin atama sayısının 100’ü geçmemesi¹⁶ bu anlamda tesadüf değil gibi görünmektedir. Oysa ki eleştirel düşünebilme, sorgulayabilme, araştırma yapabilme ve kendini özgürce ifade edebilme becerisi eğitimin temel taşlarından birisi olmalıdır. Oysaki eğitim sistemimiz sadece bu konuda değil; yaratıcı, doğaya ve çevreye

¹³

İmam hatip ortaokulları ve imam hatip liselerinin bağlı olduğu Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne 2019 için verilen bütçe teklifi; Dışişleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve 29 kurumu geride bırakan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütçesine yaklaştı. 2017'de 3 milyar 946 milyon liralık bütçeyi aşarak 6 milyar 21 milyon harcayan Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne 2018 için 6 milyar 634 milyon ödenek ayrıldı. 2019 için teklif edilen bütçe, rekor kırarak 8 milyar 679 milyon liraya çıktı.”
<http://www.milliyet.com.tr/meb-in-imam-hatip-butcesi--gundem-2766722/>, erişim tarihi: 07.05.19.

¹⁴ <https://www.aydinlik.com.tr/secmeli-din-dersi-israri-atamalara-da-yansiyor-toplum-mart-2019-1>, erişim tarihi: 07.05.19.

¹⁵ <https://bianet.org/biamag/egitim/192041-pisa-sonuclari-ve-dusundurdukleri>, erişim tarihi: 07.05.19.

¹⁶ <https://www.birgun.net/haber-detay/felsefedan-20-bin-mezun-111-atama.html>, erişim tarihi: 07.05.19.

duyarlı, toplumsal cinsiyet konusunda eşitlikçi, kendisini rahatlıkla ifade edebilen, özgür düşünceli, üretken bireyler yetiştirme konusunda da oldukça başarısızdır.

Öte taraftan eğitimin kendini yeniden üretmesi yani var olan toplumsal sınıfların yeniden üretilmesi eğitime olan inancı kırmaktadır. Önceden eğitim bir sınıf atlama stratejisiyken ya da var olan toplumsal sınıfın korunmasını sağlarken şu anda bir sınıf atlama stratejisi olmaktan çıkmıştır(Bourdieu,2012). Üniversite okuyup iş bulamayan ya da devamlı ALES, KPSS gibi büyük sınavlara girip yerleşemeyen bireylerin bu kadar görünür olmasıyla aileler alternatif eğitim arayışlarına girişmişlerdir.

4. EĞİTİMDE ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR

Çalışma kapsamında alternatif eğitim olarak Pestalozzi, Montessori, Waldorf ve Okulsuz Eğitim seçilmiştir. Montessori ve Waldorf'un seçilmesinin başlıca nedeni Türkiye'de ve dünyada daha çok konuşulan alternatif modeller olmaları ve de okulsuz aileler tarafından en çok değinilen alternatif yaklaşımlardan olmalarıdır. Aynı zamanda Türkiye'de de en çok anılan modellerden olmalarından kaynaklanmaktadır, bununla birlikte Montessori yaklaşımı için İsmek kurslarında da eğitimleri verilmektedir. Öte taraftan Pestalozzi ufuk açıcı olmakla birlikte alternatif modelleri etkilemiştir ve özellikle de Montessori yaklaşımını etkilemiştir. Okulsuz eğitim modeli de, bu çalışmanın alanını tanıtmadan önce teorisini vermek amacıyla kullanılmıştır.

4.1. Pestalozzi:

Pestalozzi(1746-1827), Zürih'te doğar. Doktor olan babasını erken kaybeder. Bu nedenle de annesi tarafından büyütülmüştür. Yaşadıklarından dolayı üzgün ve mutsuz bir hayat geçirmesi Pestalozzi'nin eğitim anlayışını şekillendirmiştir ve eğitimin duygusal bağ ile verilmesi gerektiğine inanmıştır(Taşkın, 2015:29). Pestalozzi'ye göre yaparak öğrenme oldukça önemlidir ve o sevgi ile yapılan bir eğitimin önemli olduğunu savunmuş ve bunu uygulamıştır(Kalıpçı,2008:12). O, çocuk eğitiminde ailenin ama en çok da annenin yerinin çok önemli olduğunu belirtmiştir.¹⁷

Taşkın(2015)'ın belirttiğine göre, Pestalozzi önce çiftlikte kurulan bir yetimhanenin sorumluluğunu üstlenmiştir, daha sonra buradaki görevi bitince bir kasaba okulu kurmuştur ve burada 20 sene eğitim vermiştir. Bu okulda, eğitim anlayışına yön veren düşünceleri uygulamıştır: Kendiliğinden gelişen doğal, özgür ve duyuların ön planda tutulduğu bir eğitim anlayışı geliştirmiş ve bu okulda bunları uygulamıştır(Taşkın, 2015:29). O, çocukların duyularıyla ve somut yollarla öğrenmesinin önemini vurgularken, eğitimin doğa ile ilişkili olması gerektiğini savunmuştur.¹⁸ Pestalozzi, çocuğun içindeki gücü ortaya çıkarabilmek için ve gelişimini sağlamak için duygusal verilerin oldukça önemli olduğunu savunmuştur ve onun doğasından hareketle bir eğitim anlayışının takip edilmesinin gerektiğinden söz etmiştir(Kalıpçı, 2008:12). Pestalozzi, fakir çocuklar için bir okul açmıştır ve çocukların burada el becerileri kazanmalarına olanak tanınmıştır; çünkü ona göre toplumdaki problemler sadece yeni bir eğitim sistemiyle düzelebilmektedir(Kalıpçı,2008:12).

¹⁷ Erken Çocukluk Eğitiminde (EÇE) Öğretmen

¹⁸ A.g.e.

Pestalozzi, herkesin, her kesimden insanın eğitimden faydalanması gerektiğine inanmıştır ve evrensel bir eğitim tahayyülünde ısrarcı olmuştur. Ona göre fakir, zengin, kız ve erkek herkesin eğitim görmesi gerektiğini ve buna hakkı olduğunu savunmuştur(Taşkın,2015:29). Bu katkısının yanında, bir diğer katkı da Montessori'nin etkilendiği ve eğitim düşüncesini bu temeller üzerine inşa ettiği bir katkıdır. Taşkın(2015)'ın ifadesine göre Pestalozzi çocukların merakını uyandırmak için ve onları okula teşvik etmek için materyaller ve aktiviteler geliştirmiştir ve somuttan soyuta yani duyuları aracılığıyla öğrenme çocukların gelişimini hızlandırmaktadır(s.29). Pestalozzi'de de çevre oldukça önemlidir ve insan çevreyi değiştirebilirken çevre de insanın değişimine etki etmektedir ve bu şekilde aslında çevre insanın eğitimi üzerinde oldukça önemli bir faktördür(Kalıpçı, 2008:12). Pestalozzi, Erken Çocukluk Eğitiminin kurucusu olarak nitelendirilir ve çocukların duyularıyla en iyi şekilde öğrenebildiği fikrini ortaya atmıştır.¹⁹

Pestalozzi eğitim anlayışı için önemli olan şey, “çocuklara belirli bilgiler kazandıracak derslere önem vermek yerine, onlara aile havası içerisinde birarada oluşlarının ilk duygularını tattırmaktır.”(Taşkın,2015:30). Bu düşünce okulsuz eğitimi destekleyen ailelerde de var ama tabii onların savunduğu çok daha radikaldir.

4.2.Maria Montessori:

Öğrenme eyleminin gerçekleşmesi için, birden fazla iyi ve güzel yol vardır; bu da demek oluyor ki öğrenme için biricik tek bir yol yoktur. Bu düşünce de alternatif eğitim sürecinin yapı taşı oluşturulmaktadır(Akdağ, 2006: 34). Alternatif eğitim, sadece toplu eğitime karşı çıkışı işaret ediyor gibi görünse de; aslında, tekrardan insana dönüşün de bir göstergesidir. Aynı zamanda eğitim söz konusu olduğunda devletin, yerel yönetimin, sivil toplum kuruluşlarının vb. Hemen hepsinin otorite oluyor olması, alternatif eğitim akımlarının karşımıza çıkmasını sağlamıştır(Akdağ, 2006:34). Arslan'ın deyişiyle;

“Eğitim sistemlerinin 20. Yüzyılın ikinci yarısında hız kazanan bilgi ve teknolojik gelişmelere ayak uyduramadığı, eğitimin giderek öğretmen merkezli, pasif ve ezberci olduğu; bundan da öte eğitimin robot insanlar yetiştirdiği yönündeki eleştiriler son birkaç on yıldır daha yüksek sesle dile getirilmektedir. Ayrıca, eğitimin hemen her ülkede yaratıcılıktan uzak, problem çözemeyen, bilgi deposu ancak bu bilgileri nerede ve nasıl kullanacağını bilmeyen tek düze insanlar yetiştirdiği de söylenegelmektedir. Bu

---

¹⁹ A.g.e.

duruma çözüm olarak da, öğrenci merkezli, aktif, yapılandırmacı ve çoklu zekâya dayanan eğitim yaklaşımları önerilmektedir.” (Arslan,2008:77)

Montessori yöntemi, adını kurucusu Maria Montessori'den almıştır. Montessori(1870-1952), 1870'de İtalya'da doğmuştur ve kız çocuklarının o dönemde zor alındığı tıp bölümüne yerleşmiş ve doktor olmuştur. İnsan fizyolojisi ile ilgilenirken bir anda alan değiştirip psikolojiye yönelmiş ve zihin engelli çocuklarla çalışmaya başlamıştır ve bu çocuklarla yaptığı çalışmaları doğrultusunda, elde ettiği verilerine ilaveler de yaparak diğer tüm çocuklarla olan çalışmalarına başlamıştır. Yaptığı işler pedagojik reform niteliği taşımakta ve Montessori oldukça politik bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Metodunu, yöntemini 1907 yılında '3-6 yaşları' arasındaki çocuklar için Roma'da San Lorenzo'da açılan Çocuklar Evi'nde çocukları gözlemleyerek oluşturmuştur(Akdağ,2006; Arslan,2008; Durakoğlu,2011).

Montessori yaklaşımı, hem Türkiye hem de dünya da oldukça fazla tercih edilen alternatif eğitim modelidir. Aynı zamanda Montessori, çocuktan hareket felsefesinin savunucularından biridir(Arslan,2008). Durakoğlu(2011) deyimiyle, Montessori herkesten farklı bir metot sunmuştur. Diğerleri önce metodu belirlemiş sonra uygulamaya koymuştur; fakat Montessori ise, önce açmış olduğu okullarda gözlemler yapmış ve gözlemler sonucunda elde ettiği verilerle aşamalı olarak metodunu oluşturmuştur(s.134). Montessori, “eğitimde metod değil, insan kişiliği göz önüne alınmalıdır”(Arslan,2008)bakış açısıyla aslında önceden metot oluşturmayı reddetmiştir. Buradan hareketle, önce çocukları gözlemleyip onları gelişim dönemlerine göre kategorileştirip ona göre metot oluşturmuştur. Montessori metodunun özgünlüğü, çocukluğun kendine has özellikleri olduğunu söylemesinden kaynaklanmaktadır. Montessori'ye göre çocuklar, çok farklı yeteneklerle dünyaya gelmiştir ve çocuğu yetişkinden küçük olarak görmenin büyük bir yanılğı olduğunu ifade etmiştir ve o metodunun merkezini çocuğun doğası olarak belirlemiştir. Montessori'nin metodunun bu kadar özgün olmasını sağlayan bir başka şey ise, öğretmen olmamasından kaynaklanmaktadır ve bunun eğitimini almamış olmasındandır. O nedenle de çocukların öğrenmeyi nasıl gerçekleştirecekleri konusunda durağan fikirlere sahip olmamıştır(Durakoğlu, 2011). Arslan(2008)'ın da belirttiğine göre, çocuklar çok özeldir ve hayatın özel bir anını ifade etmektedir, bu nedenle de çocukluğu yetişkinliğe geçiş aşaması olarak görmenin ve çocuğu yetişkinin küçüğü olarak görmenin büyük bir yanılğı olduğunu ifade eder ve çocuktan hareket akımının öncülerinden olan Montessori, Ellen Key'den etkilenmiştir. Çünkü Key, 'Çocuk Yüzyılı' adlı yapıtı ile bu akımın reçetesini oluşturmuştur ve ona göre çocuk serbest bırakılmalı ve onu eğitmeyip kendi güzergâhında gitmesine izin verilmelidir(Arslan,2008). Ebeveynin ya da öğretmenin de yapması gereken sadece onun özgür

seçimler yapabileceği bir ortamı ayarlamasıdır. Burada amaç, çocuğu eğitmemek ve gelişimin kusursuz olması için ona imkân vermek, bunu çocuk zaten kendi kendine yapacaktır ve Arslan(2008)'in deyimiyle yetişkinin yapması gereken tek şey çocuğun kendisinin yapabilmesi için ona yardımcı olmasıdır(s.68).

Montessori için çocuğun gelişim evreleri çok önemlidir, Arslan(2008)'e göre, istek ve itaat gelişim için çok önemlidir, çünkü istek gelişimin ilk aşamasını, itaat ise ikinci aşamasını oluşturur(s.71). Montessori, gelişim evrelerini 3'e ayırmıştır: Birinci evre (0-6) yaş grubunu kapsamaktadır ve öğrenmenin en çok bu dönemde olduğunu belirtmiştir. Birinci evreyi de ilk alt evre ve ikinci alt evre olarak ikiye ayırmıştır. İlk alt evre (0-3), ikinci alt evre de(3-6) yaş aralığını kapsamaktadır. İkinci evre (6-12), son evre ise (12-18) yaş aralığını kapsamaktadır (Arslan, 2008; Durakoğlu, 2011). Soydan'ın belirttiğine göre, gelişim evreleri "aşırı öğrenme isteği gösterilen ve zamansal açıdan sınırlı olan gelişim kesitleridir"(Soydan,2013:271).

İlk alt evrede çocuk(yani 0-3 yaş aralığında)içgüdüleriyle hareket eder. Arslan(2008)'a göre bu dönemde çocuk yaratıcı ve akli karışıktır, çünkü bilinçsiz bir biçimde çalışmaktadır(s.72). Dünyaya yeni gelmiş olan çocuk, onu ele geçirmek için hareketlenmeye ve kıpırdanmaya başlar, bu yüzden de çocuk ilk olarak duyu organlarını kullanmaya başlar ve çevreyi fethetmek ister. Bu dönemdeki çocuğun kişiliği kendiliğinden gelmektedir ve dışarıdan gelen herhangi bir etki, kişilik üzerinde bir değişime neden olamamaktadır(Durakoğlu, 2011). Ancak, ikinci alt evre oldukça kritik bir öneme sahiptir. Çünkü ilk alt evrede kişilik kendiliğinden geliyordu, fakat bu evre ise çocuğun kişiliğine doğrudan müdahale edilebilir. Bu nedenle de oldukça önemli bir evredir ve anne/baba bu evrede çocuğun karakterinde olumlu değişimlere sebep olabilir ve gelişimini olumlu anlamda destekleyebilir(Durakoğlu,2011). Fakat tabii bunun tam tersi de mümkün olabilir, yani karakteri olumsuz anlamda da etkilenebilir. Bu nedenle ebeveynin bu evrede oldukça dikkatli olması gerekir ve ona destek olması gerekir. Daha önce(yani ilk alt evrede) kazanılmış olan izlenimler, burada yenilenip gelişmektedir ve bilinç kazanılmaya başlanmıştır, artık bilinçsiz çalışmalar değil bilinçli çalışmalar görünmeye başlamıştır(Arslan,2008:72). Durakoğlu(2011) deyimiyle, Montessori'nin en fazla değer atfettiği evre, öğrenmenin en fazla ve en derin olduğu ilk evredir(s.135). Bu nedenle de yetişkinlerin bu döneme hassas davranmaları gerekmektedir.

Çocuk, yaşamın önemli bir anını temsil etmektedir ve yetişkinden hem ruh hem de fiziksel gelişim açısından büyükten oldukça farklıdır(Arslan,2008). Çocukluk dönemi çok farklı bir süreçtir ve bu kendi içinde ve kendi özellikleri ile değerlendirilmelidir. Bunu bir basamak olarak görmek, bizi yanılgıya düşürecektir. Bu nedendir ki, onu kendi dönemi içinde değerlendirmek

gerekmektedir. Çocukluk döneminin kendine has yetenekleri vardır ve bunlar onların müthiş şekilde öğrenmelerini sağlamaktadır ve bu yeteneklerin hepsi kendi dönemine aittir ve geçicidir. Bu dönemler: Emici zihin, duyarlılık dönemi ve düzen duygusudur(Durakoğlu,2011).

Emici zihin, çocuklarda ilk iki yıl görülür ve kendileri bunun bilincinde olmasalar da olağanüstü bir öğrenme yeteneğine sahip olurlar. Çocuk aslında sadece yaşamına devam ederken, beyni ortamdakileri kaydeder ve sonra bunlar gün yüzüne çıkar. Müthiş bir öğrenme becerisine sahip olurlar bu dönemde. Buna örnek olarak dilin gelişimi verilebilir. Çocuk, ortalama iki yaşına doğru nerede olursa olsun ne kadar zor olursa olsun dilini²⁰ konuşmaya başlar ve bu aslında emici zihin sayesinde gerçekleşir. Bu da tersten okumayla demek oluyor ki, dil genlerle çocuğa aktarılmıyor, çocuk etraftakileri taklit ederek aslında dili öğreniyor ve emici zihni sayesinde konuşmaya başlıyor. Çünkü kalıtsal olsaydı eğer; anne babasından ayrılan çocuk, nereye giderse gitsin ana dilini konuşması gerekirdi ama böyle bir durum söz konusu değildir. Nerede yetişirse aslında o dili konuşmaya başlamaktadır ve o dil ne kadar zor olursa olsun iki yaşına doğru konuşmaya başlamaktadır çocuk(Arslan,2008; Durakoğlu,2011). Montessori'nin deyimiyle, izlenimler adeta “çocukta somutlaşır. Çocuk ortamdaki nesnelere kullanarak kendi zihnini yaratır. Biz bu zihin türüne emici zihin diyoruz”(Montessori'den Aktaran Durakoğlu, 2011:139). Soydan'a göre, özenle hazırlanan çevrede, çocuğun kendi özgür seçimini yapmasına olanak tanınmasıyla, yetişkinin otoritesi kapı dışarı edilir ve çocuk ortamdaki bilgiyi emici zihni ile alır(Soydan, 2013:281)

Çocuğun düşünmeyi geliştirebilmesi için, duyu organlarıyla sürekli pratik yapması gerekmektedir. Aslında çocuk, bu dönemde nesnelere duyuları vasıtasıyla emici zihni sayesinde beyninde arşivler. Çocuk düşünme pratiğini sözel ifadelerle geliştiremez, bunu geliştirebilmesi için kendi kendine denemeler yapması gerekmektedir(Durakoğlu,2011). Bu da demek oluyor ki aslında bu dönemde çocuğa bir şeyler söylemek veya anlatmak yersizdir. Mesela harfleri tanıyan ve okumayı bilen bir çocuğa kitap oku demek ve bunu alışkanlık haline getirmesini beklemek, bunu defalarca dile getirmek yanlıştır; çünkü bunu çocuk o şekilde içselleştirmeyecektir. En güzel yolu karşıdaki kişide görmesidir çünkü çocuklar aslında izlenimleri ile taklit etmektedir. Montessori yönteminde, kendi başına güçlü bir şekilde öğrenebilme çok önemlidir ve bu özellik Tanrı'nın çocuğa verdiği olağanüstü kavrama gücü olarak algılanır(Arslan,2008). Çocuğun düşüncelerini geliştirebilmesi için duyu organlarını sık

---

²⁰ 'Dilini' derken aslında, kendi anne/babasının kullandığı dil kastedilmiyor. Eğer öyle olsaydı, dilin kalıtsal olarak çocuğa geçmesi gerekirdi ve çocuk doğumundan hemen sonra başka bir ülkeye/kıtaya götürülmesi durumunda, gittiği yerin değil de uzakta olan anne/babasının dilini konuşması gerekirdi.

sık kullanması gerekir ve Montessori de öğrenimi desteklemek amacıyla çocuklara materyaller hazırlar ve bu materyaller onların duyu organlarını kullanarak öğrenmelerini sağlayacakları materyallerdir. Mesela zımpara kâğıdından yapılmış olan harfler hazırlanmıştır ve çocuk bu harflere dokunarak ve hissederek, duyu organlarını kullanarak kalıcı öğrenmeyi yaşayacaktır(Akdağ,2006).

Emici zihinden sonra duyarlılık dönemi gelmektedir ve bu dönem ise ortalama olarak iki buçuk ile altı yaşları arasında kendini göstermektedir. Çocuklar, emici zihni sayesinde nesnelere beyninde arşivlerken; duyarlılık döneminde ise dünyayı duyuları vasıtasıyla yorumlamaya başlar ve burada dokunmanın önemi büyüktür. Bu dönemde çocuklar, diğer gelişim dönemlerine göre çok daha değişik bir biçimde öğrenme filini gerçekleştirirler. Çocuklar bu dönemde öğrenme aşkı ile yanıp tutuşurlar, içlerinde öğrenme aşkı ile yanan bir ateş vardır ve bu ateş oradan oraya, bu bilgiden şu bilgiye geçtikçe daha da harlanır ve hiç sönmez. Devamlı hareket halindedirler ve devamlı öğrenme isteği güderler. Bu öğrenme aşkı ve öğrenmeye açlık çocuğun ruhunun derinliklerinden gelmektedir ve bu dönemin bir özelliğidir(Durakoğlu,2011). Çocuk bu dönemde bir kazanımdan diğerine koşar ve coşkuludur, ama çocuk her şeye mi yönelir, hiç seçici olmaz mı gibi sorular gelmektedir aklımıza. Cevap olarak da denebilir ki; hayır, tabii ki seçici davranır, öbür türlü olsaydı sanırım çok zor olurdu ve bu durumla baş etmek de hiç de kolay olmazdı. Peki, bu seçim nasıl olur? Durakoğlu'nun Montessori'den aktarımıyla, “çocuğun sahip olduğu iç duyarlılıklarının onun kendisi için yararlı ve gerekli olanı seçmesine imkân verdiğini söyler. Böylelikle çocuk bazı şeylere duyarlı, diğerlerine ise kayıtsız kalır. Montessori'ye göre, çocukta belirli bir duyarlılık uyanınca, o adeta bazı şeyleri aydınlatıp bazılarını da karanlıkta bırakan bir ışık gibi dünyayı amaçladığı faaliyetlerle sınırlandırır.”(Durakoğlu,2011:141). Montessori kuramının temeli, çocuğun içinde kendi geleceğini kendisinin belirleme gücü ve kabiliyetinin var olmasına dayanmaktadır(Arslan,2008).

Son olarak ise düzen duygusu çıkmaktadır karşımıza. Arslan(2008)'a göre çocukta düzene duyulan ihtiyaç, onun içindeki kişiliğinin, bilgisinin, tecrübelerinin oluşma şekline kaynaklanmaktadır(s.71). Çocuk düzene büyük önem atfeder ve bunu kendiliğinden bizzat kendisi, isteği ile yerine getirir ve amaç kişisel haz ve bildiğimiz anlamda düzen takıntısı değildir. Çocuk kendini çevreye adapte edebilmek için düzene ihtiyaç duyar ve çevrenin en ücre noktalarında bile egemenliğini ilan etmeye çalışır. Bu nedenle düzen onun için önemlidir ve bu çocuklarda ilk iki yaşta en yoğun bir biçimde kendini gösterir, fakat 6 yaşına yani birinci evrenin sonuna kadar bir şekilde çocuğa egemen olur ve çocuk bunu yerine getirdiğinde müthiş

bir mutluluk duyar. Çocukta yoğun bir biçimde vücut bulan düzen ihtiyacı, aslında nesnelere yönelik hissedilen düzen ihtiyacından değil de, nesnelere arasındaki bağı gün yüzüne çıkarma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Çocuk bunlardan yaptığı çıkarımlar sayesinde ancak çevreyi bir bütün olarak algılayabilir ve bu sayede zihninde yapbozun parçalarını birleştirebilir ve fiillerini idare etme şansını yakalar. Çocuk bu önemli üç güç sayesinde ve bu güçlerin getirdiği yoğun öğrenme arzusuyla özgürlüğünü elde eder(Durakoğlu,2011).

İlk gelişim evresi öğrenme açısından çok çok önemlidir, çünkü çocuklar bu dönemde aşırı konsantre biçimde öğrenirler. Bunun bu şekilde olduğunun kendileri de farkında değildirlere; çünkü fark etmeden olur ve çevre ile iletişim içerisinde öğrenirler. Bunlar daha sonrasında tek tek yüzeye çıkar. Fakat bu dönem bittiğinde bu kabiliyetler de yavaş yavaş ortadan kalkar. O nedenle de, çocukların öğrenmelerini destekleyici onlar için uygun bir ortam oluşturulması gerekmektedir. Montessori, buna hazırlanmış çevre der ve çocukların yeteneklerini desteklemek için hazırlanan ortamda zorlama olmadan özgür bir biçimde seçim yapılmasına olanak sağlanmalıdır. Hazırlanmış çevre çocuk için çok elzemdir çünkü “böyle bir çevrede yaşayan çocuğun bağımsızlığı yoluyla özgürlüğünü elde edeceğini ve kişiliğini doğasına uygun bir biçimde geliştireceğini iddia eder”(Durakoğlu,2011:138). Montessori’ye göre yaratılan çevrede özgürce çalışmak, çocuğun iç disiplin geliştirmesini sağlar ve iç disiplin kalıcı merakların oluşumu için oldukça önem arz etmektedir(Soydan,2013). Çevre gelişim evrelerine göre oluşturulmalı ve onun merakını uyandırmalı ve merakını devamlı hale getirmesini sağlamalıdır. Çevredeki her şey ona göre olmalıdır, yani boy ve ağırlık olarak ona uyacak bir biçimde ayarlanmalıdır ve onların özgür seçimine bırakılmalıdır. Yani hazırlanmış bir ortamda kendilerinin özgürce seçmelerine olanak sağlanmalıdır. Dolaplar, kapalı kapılar, çekmeceler açık bırakılmalı ve onların ihtiyaçlarına sunulmalıdır. Çocukların rahat hareket edebilmeleri için oda refah ve çok dolu olmamalıdır, bu da demek oluyor ki sıralar ve oturakları ile kaplı olmamalıdır. (Arslan,2008; Soydan,2013). Peki, bu yöntemde çocukların her şeyi özgürce yapmalarına izin veriliyor, peki bu durumda öğretmenin işlevi ne oluyor Montessori sınıflarında? Onun görevi, çevreyi hazırlamak ve çocukların ilgisini çekebilecek şekilde düzenlemek ve aynı zamanda bir öğrenci çevresindeki arkadaşlarını rahatsız edecek şekilde çalışıyorsa ya da rahatsız edici davranışlarda bulunuyorsa öğretmen bu rahatsız edici duruma son vermekle yükümlüdür ve öğretmen, öğrencilere karşı bir otorite oluşturmakla yükümlüdür. Bu otorite sevgi ve saygı çerçevesinde kurulmalıdır(Arslan,2008). Montessori, hazırlanmış bir çevrede çocukların öğrenmelerine yardımcı olabilmek için materyaller hazırlamıştır. Bu materyaller resim ve şekillerden oluşmaktadır ve onların anlamalarını kolaylaştırmak için

tasarlanmıştır. Arslan(2008)'ın ifade ettiğine göre, bu materyaller çocukların çok yönlü gelişmelerini sağlayıcı şeylerdir ve bunlar gündelik işlerden olan bulaşık, süpürme gibi işler, düşüncelerini sağlayacak ve bedenlerini harekete geçirecek her türlü şeyi içinde barındırmaktadır(s.74). Materyaller, çocukların gelişim evrelerine göre hazırlanmalıdır ki çocuklar için öğretici olsun. Yoksa materyaller güncelliğini ve önemini yitirir ve çocuğa bir katkısı olmaz. Soydan'ın deyişiyle, Montessori'ye göre, çocukların en iyi şekilde öğrenmelerini sağlayacak olan ve kalıcı meraklarını besleyecek olan şey, aynı zamanda ilgiyi ve merakı oluşturacak olan materyallerdir ve Montessori, her materyalden bir tane yapmaya özen gösterir ve bunu konsantre olmaları için yapar, çocuk konsantre olup materyal ile defalarca denemeler yaparak dikkatini odaklar ve sinirsel bir rahatlama yaşar(Soydan, 2013). Montessori sınıflarında çocuk materyallerde özgür seçimler yapıyor ve sınıfta oturarak kendi özdenetimi dışında, sus pus, pasif bir şekilde eğitim almak durumunda kalmıyor.

İkinci evrenin başlamasıyla çocuk; iyiyi, doğruyu, yanlışı ve kötülüğü algılamaya başlar. Bu da çocuğun dünyayı hem ahlaki açıdan hem de sosyal açıdan sorgulamasına neden olur ve çocuk ansızın toplumsal alana atılmış olur. Bu da çocuğun müthiş öğrenme gücünün azalmasına neden olur, çünkü artık çocuk sosyal ve ahlaki olarak bilinçlenmeye başlamıştır(Durakoğlu,2011). Arslan(2008)'a göre, bu dönemde çocuk sık sık 'neden?' sorusunu sorar ve soyut düşünmeye başlar ve bu dönemde içinde hayal kurmaya yönelik müthiş bir istek oluşur(s.72.)

Üçüncü evre de ise çocuk, artık ahlaki ve sosyal olarak tam anlamıyla bilinçlenmiştir ve artık bir ülkeye sahip olmuştur. Bu evrede, hem dini hem de manevi alanda ciddi çıkarımlar yapılmakta ve bir senteze varılmaktadır. Bu da göstermektedir ki, bu dönemdeki çocuklar belli yönlendirmelerle belli yönler çekilebilmektedir(Durakoğlu,2011). Bu dönemim zemini birinci dönemde olduğu gibi kararsızlıklarla örülmüştür ve çocuk güvende olma ihtiyacı hisseder. Aynı şekilde de özgür olmak ister bu nedenle de hem ebeveynler hem de öğretmenler çocuğa özgürlüğü sağlamalı ama aynı şekilde toplumda var olan zorlukları ve sorunları da göstermesi gerekmektedir(Arslan,2008:72).

“Hayvan yavrusu kalıtıma sıkı sıkıya bağlıyken, insan yavrusu başka bir deyişle çocuk, kalıtımla gelen değişmez bir davranışı kesinlikle kabul etmez” (Montessori'den Aktaran Durakoğlu,2011:137). Bu da aslında çocuğun ne kadar gizemli bir varlık olduğunu göstermektedir. Çünkü kişiliği, karakteri katılımla gelmez, bu ancak zamanla kendini gösterir ve bu da demek oluyor ki, karakteri gelişirken zaman içerisinde belirlenir ve bu da aslında bize gelişim evrelerinin ne kadar hassas bir konu olduğunu ve dikkat edilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu yüzden de hem ailelerin hem de öğretmenlerin özellikle de okul öncesi

öğretmenlerinin bu konuya oldukça hassas yaklaşımları gerekmektedir. Arslan(2008)'a göre çocuk, insanlara muhtaçtır çünkü kalıtımla gelen davranışlara sahip değil, bu nedenle de insanlara muhtaçtır; bundan dolayı da aslında müthiş bir uyum yeteneğine sahiptir. Bu nedenle konuştuğu dil ona miras değildir, çünkü kalıtımla gelmemiştir; fakat uyum yeteneği sayesinde kazandığı dili geliştirebilme özelliğine sahip olmuştur(s.69). Bir başka açıdan şöyle de ifade edilebilir: “İnsan, diğer canlı türleri gibi belirli bir karakterle dünyaya gelmiş olsaydı farklı koşullara ve birbirinden farklı bölgelere uyum sağlayamazdı. Ayrıca böyle bir durumda insanlar birbirinden farklı işler yapamazdı”(Montessori'den aktaran Durakoğlu,2011:138). Bu da demek oluyor ki insanların müthiş derece bir uyum yeteneği vardır. Bu sayede farklı bölgelerde, iklimlerde, koşullarda, çevrelerde ikame edebilir ve yaşamını devam ettirebilir(Arslan,2008; Durakoğlu,2011).

İlk başlarda, Montessori eğitim kuramının uygulamaya geçmesi kolay olmamıştır; çünkü zorba yönetim onu kendi hegemonyasında bir eğitim vermesi için baskılamıştır(Arslan,2008). Fakat daha sonra uygulama şansı elde etmiş ve diğer modeller gibi egemen ideolojinin boyunduruğuna girmiştir. Uygulama şansı elde etmiş alternatif eğitim modellerinin, hâkim ideolojiye entegre olmaları ve ondan kaçamamaları ile bu modeller, sadece üst sınıfların tercih ettiği eğitim modelleri haline gelmesine, yaygınlık kazanması ve uygulanması sadece ekonomik sermaye ile doğru orantılı bir hale gelmesine neden olmuştur(Akdağ, 2006). Akdağ'ın da belirttiği gibi, “Alternatif eğitim ölçütlerinde ‘ihtiyaç’ kavramı başat durumdadır. Ancak, bireyin ihtiyaçları doğrultusunda eğitim girişimleri ve bunun kurumsallaşması başlangıçtaki amacın önüne geçiyor gitgide ve bu süreçten payını alan Montessori yöntemi de ayrıcalıklı zümrelerin eğitim yöntemi durumuna gelmiş görünüyor.”(Akdağ, 2006:39).

Sonuç olarak, yine de Montessori eğitimi geleneksel eğitimden farklıdır. Arslan(2008)'ın Topbaş'tan aktardığına göre geleneksel eğitimde, öğretmen sınıfın merkezi konumundadır ve disiplinin baş aktörü gibi davranır. Eğitim ve öğretim gruplarla yapılır ve dersleri öğretmen anlatır. Çocuk için hazırlanmış bir müfredat vardır ve ona uymak zorunludur. Hem öğretmen hem öğrenci buna uymak zorundadır. Öğrenciye her aşamada öğretmen rehberlik yapar ve öğretmen ödül ve ceza yöntemini aktif olarak kullanır ve yanlış olan şeyler yineleme vasıtasıyla değiştirilmeye çalışılır. Öğretim dışsaldır ve duygusal gelişim çok az desteklenir, sağlığa pek fazla önem verilmez. Çocuklar sıralarda oturur ve ders süresi boyunca sessiz ve pasif olmaları beklenir yani pasif bir öğrenme söz konusudur. Velilerin öğrenme sürecine katılmaları çoğunlukla imkânsızdır. Montessori eğitiminde ise, öğretmen yönlendiren konumunda ve sessizce çocukları gözlemleyerek gelişimlerini desteklemek için materyal ve çevre

hazırlamaktadır. Çevre ve yöntemin kendisi disiplini sağlamaktadır. Öğretim bireysel ve çocukların yaşları karışıktır ama geleneksel eğitimde çocuklar aynı yaşadadır. Çocuk çalışmasını hazırlanan çevreden kendisi özgürce seçer ve kendi kendilerine öğrenmeleri teşvik edilir ve rekabet yerine yardımlaşma teşvik edilir. Geleneksel eğitimde ise rekabet teşvik edilir. Çocuklar, öğretmenlerinin hazırlamış olduğu materyaller ile terimleri kendi kendilerine öğrenirler. Çocuk özgürce seçtiği şeyde dilediği kadar denemeler yapar ve o şey üzerinde istediği kadar çalışabilir ve hızını de kendisi belirler. Öğrenci kendi hatasını kendisi tespit etme şansını yakalar. Öğrenci denemelerini tekrar ederek öğrenmesini ve iç duygularını olumlu anlamda desteklemiş olur. Tüm duyuları çalıştırmaya yönelik materyaller varken geleneksel eğitimde sadece bir veya iki duyuyu harekete geçiren materyaller sunulur. Montessori eğitiminde, hem gündelik bilgiler verilmeye çalışılır hem de beden ve zihinle alakalı bir insana lazım olabilecek bulaşık yıkamaktan, ayakkabı boyamaya ve hatta sağlık kurallarıyla da ilgili bilgilendirmeler yapılır. Grupla çalışmak veya bireysel çalışmak kişiye bağlıdır fakat geleneksel eğitimde herkes yerinde sessizce oturup öğrenme eylemini kendisi yerine getirmeye çalışmaktadır. Montessori’de çocuk istediğini yapar, istediği kişiyle konuşur, istediği materyalle istediği kadar ilgilenir ya da içeride öbür uca gidip ilgisini çeken diğer materyalle ilgilenebilir ve anne-baba bu süreçte desteklenir; çünkü evde de çocuklara uygun çevre ayarlayabilmeleri ve gelişim evrelerine uygun davranabilmeleri için teşvik edilir(s.76). Soydan’ın aktarımıyla Montessori öğretmenleri şu ifadeleri dile getirmiştir:

“Biz çocukların kendi iç ihtiyaçlarına cevap veren materyalleri alabilmeleri için dolapları açık bıraktık. Böylece çocuklar bütün gün boyunca özgür seçim yapma hakkına sahip oldular. Özgür seçim yapabildikleri bir ortamda kendi kararlarını vermeyi öğrenmeye başladılar. Her zaman kendi kendilerine seçim yapma ve karar verme fırsatı bulan çocuklar bir başkasının emirlerine itaat ederek eğitim almak zorunda kalmadılar.”(Soydan,2013:272).

Montessori yönteminden sonra dünyada ve Türkiye’de kendinden en çok bahsettiren yaklaşımlardan bir diğeri de Waldorf Okulu’dur.

4.3. Waldorf Okulu:

Steiner(1861-1925), Waldorf Okulu diye bilinen erken çocukluk eğitim okullarının kurulmasını sağlamıştır ve Avrupa, Amerika ve birçok bölgedeki eğitim programını etkilemiştir; aynı zamanda Steiner, çocukluğun çok önemli olduğunu belirtmiştir ve çevrenin çocuğun gelişimine, büyümesine ve korumasına göre düzenlenmesin zorunlu olduğunu

belirtmiştir(Toran, 2012:12). Steiner, Birinci Dünya Savaşı'na benzer bir facianın önüne ancak eğitim ve yeni bir insan modelinin oluşması ile önleneyeğine inanmaktadır ve bunun da ancak kendi geleceğini kendilerinin tayin edebileceği, özgür insanlar tarafından sağlanabileceğini düşünmektedir(Kotaman, 2009:174). Bu görüşler ışığında Steiner, 1919 yılında Almanya'da Emil Molt'un Waldorf isimli sigara fabrikasında çalışan işçilere seminer vermek için davet edilmiştir ve bu doğrultu da bir okul fikri ortaya çıkmıştır, Waldorf Okulları, sadece işçilerin ve yöneticilerin çocuklarına yan yana eğitim vermemektedir, tüm çocuklara eğitim vermeye gönüllü olmuştur ve 12 senelik eğitimi kapsamaktadır, yani 6 ile 18 yaşları arasındaki çocuklara eğitim vermektedir, aynı zamanda öğretmenlerin öğrencilerle birebir ilgileneceği bir program oluşturulmuştur ve bu şekilde de devletin baskısını en aza indirmeye çalışmıştır(Akdağ,2006:44; Kaya ve Gündüz, 2015:16). Waldorf Okulları, aileyi anımsatan bir yapı oluşturmakta çünkü büyük yaş aralığını kapsamaktadır, bu sebeple de herkes herkese aşinadır(Kaya ve Gündüz,2015:18).

Steiner, ana akım eğitim sistemini hastalıklı görmekte ve bu eğitimin akıl, kalp ve bedeni yeteri kadar tatmin edemediğini düşünerek eğitim programını bu üç öğeyi tatmin edecek şekilde oluşturmayı amaçlamıştır ve bu şekilde sağlıklı bir eğitimin alınabileceğini savunur ve ana akım okullarından farklı olarak, çocukların aynı yönde ilerlemeleri için ısrarcı olmamaktadır çünkü toplumu belli bir şeye kanalize etmeye çalışmamaktadır ve özgür bir anlayışla yetişen çocuklar, toplumdaki değişime kendi kabiliyetleri doğrultusunda katkıda bulunmaktadır(Akdağ,2006:44-45; Kaya ve Gündüz,2015:19-20).

Waldorf Okullarında, doğa ve doğallık oldukça önemli bir yere sahiptir, bu nedenle de materyalleri ahşaptandır ve teknoloji kullanımını ciddi derecede sınırlamışlardır ve doğaya büyük önem verilmekle birlikte onu tanımak ve içli dışlı olmak için ders programlarına dâhil edilmektedir(Akdağ,2006:45; Kaya ve Gündüz,2015:16). Bu okullarda öğrenmede rekabet yoktur çünkü akademik bir değerlendirme yoktur ve ilk yıllarda not verilmemektedir ve öğretmenler sene sonunda çocuğun gelişimini değerlendirmek amacıyla not tutar. Birinci ve ikinci sınıf seviyelerinde harfler tanıtılmakla birlikte, okuma öğretilmemektedir ve öğrencilerin 8. Sınıfa kadar öğretmenlerinin sabit kalması noktasında hassas davranılmaktadır. Çocuklar, sanat, müzik, yabancı dil, örgü örme, müzik aleti çalma, bahçecilik vb. şeyler öğrenmektedir ve çocukların kendi çalışma kitapları bulunmaktadır ve bu kitabı deneyimledikleri, öğrendikleri şeylerle doldurmaktadırlar(Akdağ,2006:45).

Steiner, eğitime farklı bir pencereden bakmaktadır ve eğitimin sanatı ve kişiliğini geliştirdiğini ve sosyalleşmeyi sağladığını savunmuştur, bu nedenle de öğrenmenin sonu olmadığını ve

kişinin mesuliyetlerine konsantre olup heyecanla çalışması gerektiğini savunmuştur(Toran, 2012:12). Öğretmenler de dikkat çekmek için sık sık şarkı söyleme ve hikayeleştirmeye başvurmakta ve öğretmenlerin dahi kitap ve internet/bilgisayar gibi şeylere başvurmasının sakıncalı olduğu belirtilmektedir ve teknoloji konusunda çok hassas davranılmakta ve çocukların zamanını teknoloji aletleri ile harcamasına izin verilmemektedir, hatta ailelere bile(Kaya ve Gündüz,2015:18).

Waldorf Okulları, akademik kaygıdan uzaktır ve okul ortamları bu anlayış çerçevesinde oluşturulmuştur ve çocukları akademik açıdan geliştirmektense, iletişim ve insani yönleri güçlü bireyler olarak yetiştirmeyi daha kıymetli bulmaktadır(Toran,2012:13; Kaya ve Gündüz,2015:19). Bu okullar, özgür insanlar yetiştirmeyi amaçlamakta ve bu özgürlük kendileri rahat bir biçimde anlatabilme ve becerilerini kimseye bağımlı olmadan sergileyebilmesi şeklinde yorumlanmaktadır ve bu okullarda hiçbir dini eğitim verilmemektedir ve bu aileye devredilmiştir ve aile özeline bırakılmıştır; çünkü bu okullarda özgürleşmeye önem verilmektedir(Kaya ve Gündüz,2015:17).

4.4. Okulsuz Eğitim Modeli:

Okulsuz eğitim, ev okulunun bir modelidir. Okulsuz eğitimin tek bir metodu yoktur ve bunu tarif etmek güçtür, çünkü herkes farklı sebeplerden ötürü okulsuz eğitimi tercih eder ve herkesin kullandığı yöntem farklıdır. Fakat şöyle denebilir: Okulsuz eğitim de ders verilmez ve bir büyük tarafından belirlenen amaçlar yoktur, birey, çocuk hedefini kendi belirler, okulsuz eğitimde çocuk kendi kendine öğrenir ve metodu kendisi belirler. Okulsuz eğitimin materyalleri her şeydir: kitaplar, doğa, internet ve insanlar. Okulsuz eğitimde çocuklar her yerde öğrenebilmekte ve her zaman öğrenebilmekte ve bu nedenle de öğrenmeyi süre ile sınırlı görmemektedir. Öğrenci kendi hız ve seviyesinde, merakları doğrultusunda öğrenir.²¹

Okullar çocukları, gelecekteki mesleklerine hazırlamaktadırlar, oysa gelecekteki meslekler aslında bugünün meslekleridir. Bir 7 yıl sonra hangi mesleklerin geçerli olup olmayacağını bugünden kestirebilmek gerçekten güçtür. Okulsuz eğitim de ise, çocuğa bir sistem öğretilmemekte ve zorunlu tutulmamaktadır. Bu sebeple de çocuk kesintisiz öğrenmekte ve kendi merakı doğrultusunda, kendi metoduyla, kendi hızında öğrenmektedir. Bu nedenle de

---

²¹ Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Okulsuz Eğitim için Başlangıç Klavuzu

çocuk geleceğe kendini çok rahat bir şekilde hazırlamaktadır, çünkü bir öğreticiye ihtiyacı yoktur, kendi kendine öğrenme eylemini gerçekleştirmektedir. Çocuklar, öğrenmenin sorumluluğunu üstlenirler, yani okuldaki gibi sorumluluk öğretmene bırakılmamaktadır ve bu metot da aile de çocuğu ile birlikte öğrenir. Okulsuz eğitim de, bilgi her yerden ulaşılabilir, yemek yaparken ya da yolda yürürken ya da müze gezerken öğrenebilirsin; fakat okulda ise öğretmen anlatır ve öğrenci pasif konumdadır ve ders, saat ve mekân ile sınırlıdır.²²

Okulsuz eğitimin metodunu belirlemek ve hangi güzergâhtan gidilmesini tarif etmek sakıncalı bulunmaktadır; çünkü o zaman okulsuz eğitim olmaktan çıkıp, bir sistem haline gelmesinden korkulmaktadır. Çünkü okulsuz eğitim zaten sürprizlerle doludur ve çekici kılan şey yolda öğrenilmesidir. Çocuklara bir konu hakkında bilgi verilmez fakat çocukların sordukları sorular çok belirleyicidir, çünkü sorularıyla ilgisi, bilgisi ölçülüp tartılabilir ve sorular yoluyla yeni bilgiler kazandırılabilir. İlginin saptanması ve onun takibi oldukça önemlidir. Okulsuz eğitime başlandığında en öncelik verilecek şey, okulun, sistemin yansımalarından, söylemlerinden arınmaktır. Hiçbir şey değersizleştirilmemeli ve küçümsenmemelidir, aynı ölçüde de çocuğa zaman tanınmalıdır. Evin belli noktalarına materyaller koymak önemlidir, çünkü bunlar çocuğun merakını harekete geçirme işlevi görmektedir. Sabır ve güven çok önemlidir, çünkü bazen sonuçlar, geri dönütler hemen olmayabilir ve çocuğa duyulan güven oldukça önemlidir. Öte yandan çocukların meraklarını çeken konularda bilgi ve donanımına sahip kişilerle temas oldukça önemlidir.²³

Dünyada okulsuz eğitim yasal olmamakla birlikte, ev okulunun meşru olduğu pek çok ülke bulunmaktadır: Norveç(200 ev okullu aile bulunmaktadır), Avusturya(1000 aile), Danimarka(200 aile), İngiltere(100000-160000 aile), Fransa(20000 çocuk), İrlanda(300-400 aile), Polonya(40 aile), Belçika, İtalya, İspanya(ailelerin hakları yasalarla korunmaktadır), Portekiz(düzenli olarak sınava girilmesi gerekmektedir) gibi ülkelerde ev okulu serbesttir. Yunanistan'da ev okulu ile kanun yasalarda yer almamaktadır. Fakat özel nedenlerle evde ders alınabilmektedir. İsveç de, ev okulu legal değildir. Hollanda da yasalarca tanınmamaktadır.²⁴ Türkiye'de ise ev okulu yasal değildir. Erkin Koray kızına bu modeli uygulamaya çalışmıştır.²⁵

Okulsuz eğitime sadece okula gitmiyor gözüyle bakılmamaktadır. Bu bir felsefe, bir yaşam felsefesidir onlara göre. Okulsuz eğitimi tercih eden aileler öncelikle çocuklarından aldıkları

---

²² Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Okulsuz Eğitim için Başlangıç Klavuzu

²³ Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Okulsuz Eğitim için Başlangıç Klavuzu

²⁴ Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Dünyada Ev Okulu Sisteminin Yasal Durumu

²⁵ Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Ev Okulu Türkiye'de Neden Yok?

sinyaller ile farklı eğitim ve alternatif eğitim arayışlarına girmişlerdir; fakat o eğitim modellerinin de bir şekilde sistemi yeniden üreten sistemler olduğunu görüp, bir şekilde okulsuz eğitim ile yolları kesişmiştir.

Okulsuz eğitimde çocuk eğitim görmemekte ve okula bazı günler sembolik olarak gitmektedir ama eğitim amaçlı gitmemektedir. Ailelerin çocuklar ile ilgili hayalleri ve öngörülleri yoktur, çünkü okulsuz eğitim onlara göre zaten öngörüsüz olmaktır ve sonuç odaklı değil süreç odaklı yaşamaktır ve süreci en güzel şekilde geçirmektir. Okul kavramı yaşamlarının içinde eriyip gitmiştir. Okul aslında hayattır. Çocuk öğrendiğinin farkında değildir ve öğrenmek onun için zoraki bir eylem değildir. Yaşadıkça öğrenmektedir ve bu hayatının bir parçasıdır. Çocuğun günlük bir eğitim programı yoktur; çünkü okulsuz eğitimde zorlama yoktur ve ne zaman önüne bir şey konsa çocuk onu yapma eğiliminden vazgeçmektedir.

Çocuk için tek bir kişi rehber değildir, çünkü öğrenmeye hazır olduğunuz zaman çevrede o kadar çok bilgelik vardır ki. Çocuk da ihtiyacı olduğu anda spontane gelişen bir merakta yanında kim varsa kimden alabiliyorsa o bilgeliği ona yönelmektedir.

Okulsuz eğitimdeki çocuk, öğrenme için bir zorunluluk ve bir stres hissetmemektedir. Hayatın içinde ihtiyaçları ve merakları doğrultusunda, hazır olduğunda öğrenme gerçekleşmektedir. Yapılan görüşmelerde çocukların hepsi okuma yazma çağında kendiliklerinden hazır olunca ve bir ihtiyaca yönelik olarak okuma yazmayı öğrenmiştir. Onun dışında kimini matematiğe kiminin kimyaya, biyolojiye eğilimi vardır, kiminin de sanata. Fakat şu bir gerçek ki hepsi okumayı çok sevmekte ve kitap hayatlarının vazgeçilmesi, sinemaya gidip, operaya gitmekte ve bu tüm faaliyetler konuşmalarının kalitesini de artırmaktadır. Hayatlarından günlük 8 saat ya da 10 saat istemleri dışında gitmiyor ve başkasının zorlamasıyla ihtiyacı olmayan bir pasif öğrenme gerçekleştiriyor. Bu nedenle de akademik bilgi veya herhangi bir bilgi bazında bakıldığında hayatını boş geçirmemektedir.

Okulsuz eğitim çocuğun başka bir perspektif geliştirmesine sebep olmaktadır. Sistem içindekiler sistemin beklediği şeyleri yerine getirmekte özgün olamamaktadır ve sistemin kurbanı olmaktadır. Fakat okulsuz eğitimdeki çocuk, kendi sorumluluğunu üstlenmekte ve kimseye ihtiyaç duymamaktadır. Çünkü kendi yolunu kendisi çizmekte ve kendi ideallerinin, hedeflerinin hayalini kendisi kurmaktadır. O nedenle ne yapması gerektiği, nasıl tavır takınması gerektiği tamamen kendisine kalmıştır ve çocuk gözlemci pozisyonunda yetiştiği için zarar görmemektedir. Çocuk eğer okulu tercih ederse, edebilir aile açısından sorun olmaz çünkü aile zaten okul düşmanı değildir sadece kendi yaşam döngüsünde okula ihtiyaçları yoktur. Çocuğun

kendisine bir alan açmasına izin verilmektedir. Çocuk neyi seçerse seçsin, neyi tercih ederse etsin, kendi seçimiyle yapacağı için en güzelini ve en özgününü yapacaktır. Çünkü baskı ve zorlama yoktur. Neyi seçerse onun sonuçlarını bilmekte ve ona göre tavır takınması gerektiği bilmektedir.

İllich'e göre, okula alternatif bir ağ oluşturmalıdır ve kişi bu şekilde verimli zaman geçirebilmek için ve de tartışmak istediği şeyleri tartışabilmek için bir partner bulabilme imkanına sahip olabilecektir(İllich,2018).

5. ALAN BULGULARI: TÜRKİYE’DE OKULSUZ EĞİTİM:

*“Unutmamalıyız ki çocuk yetiştirme tarzımız
her şeyden önce politik bir faaliyettir...”²⁶*

Türkiye’de alternatif eğitim modellerinden olan okulsuz eğitimi benimseyen ailelerin sayısı çoğu zaman sabit değildir. Bunun nedeni ise, şartlar değiştiği takdir de tekrar okula dönmelerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de bu sayı 16-20 aile arasında değişkenlik göstermektedir, fakat zaman zaman 30-40 aileye ulaştığı da görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında 11 kişi ile görüşülmüştür ve görüşmecilerin hepsi kadındır. Görüşmecilerin kadın olmasının nedeni ise, çocuklar ile daha çok kadınlar vakit geçirmektedir ve onların ihtiyaçlarına daha çok kadınlar cevap vermektedir. Bu nedenle de kadınlarla yani annelerle görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma kapsamında görüşülen ailelerden, 4 aile büyük şehirde yaşarken, 4 aile de büyük şehirlerden yaşam tarzlarını değiştirmek için kıra göç edip kıra yerleşmişlerdir. Diğer 3 aile ise Edirne, Hatay ve Karamürsel’de ikamet etmektedirler. Görüşmecilerden 4’ü çalışmamaktadır yani ev kadındır, diğer görüşmeciler ise vaiz, öğretmen, avukat, mühendis ve fizyoterapisttir fakat üniversitede ders vermektedir. Mühendis olan görüşmeci de kimya mühendisi iken mühendisliği bırakıp, arıcılık yapmaya başlamıştır. Avukat olan görüşmeci ise akademisyenliği bırakıp, kırsala yerleşip avukatlık yapmaya başlamıştır, bu sayede de çocukların bakımı için işlerini ayarlaması kolaylaşmıştır.

Türkiye’de okulsuz aileler, okulsuzluk felsefesi ile çok yakından ilgilenmekte ve bunun üzerine okumalar yapıp tartışmalarda bulunmaktadır ve çocukları için kendilerini geliştirmeyi görev edinmektedirler. Öncelikle bu aileler, farklı sebeplerle okulsuz eğitim modelini tercih etmiş olmakla birlikte, her ailenin yöntemi de birbirinden farklıdır ve onları sadece okulsuzluk fikri ortak payda da buluşturmaktadır.

Okulsuz ailelerin yöntemlerini, okulsuzluğun avantaj ve dezavantaj yönleri tartışılırken bir noktaya açıklık getirmek gerekir. O da şudur: Okulsuz Eğitim Modeli denildiğinde aslında evde eğitim veriliyormuş gibi algılanmaktadır. Oysa böyle bir şey söz konusu değildir. Okulsuz eğitim ve evde eğitim yani ev okulu birbirinden ayrı şeylerdir. Bu nedenle de bu noktaya açıklık getirmek oldukça önem arz etmektedir.

---

²⁶ Lyn-Piluso, Geraldine; Liyn-Piluso, Guz, Clarke, Duncan(2008), “Alternatif Eğitim”, Editör: Matt Hern, İstanbul: Kalkedon

Ev okullarında, çocuklar okula gitmemekte ve bununla birlikte evlerinde eğitim almaktadırlar. Bu nedenle de çocukların öğretmenleri anne ve babalarıdır ve bu da ciddi bir mesuliyet yüklemektedir ebeveynlere. Bu da demektir ki anne ve babanın eğitimci kimliğine bürünmesi gerekmektedir ve bu nedenle de kendilerini ciddi anlamda kültürel sermaye açısından geliştirmeleri gerekmektedir(Bourdieu, 2012; Gökçe, s.144.). Ev okulunda çocuklar düzenli bir biçimde evde eğitim görmektedir ve öğretmenleri anne ve babalarıdır. Çocukların müfredatları aileleri tarafından belirlenmektedir ve bu durumda da ailenin eğitim hakkında ciddi perspektiflerinin olması gerekmekte ve bu konunun önemini unutmamaları gerekmektedir(Akdağ,2006:40).

Okulsuzluk da ise böyle bir şey söz konusu değildir. Okulsuz eğitim modelinde aileler, çocuklara ders vermemektedir. Çocukların belli bir müfredatı yoktur, hatta hiç müfredatları yoktur. Aynı zamanda okulsuz eğitim için bir metot bile yoktur, çünkü bu modeli uygulamak için tek doğru yol yoktur ve bunu uygulamaya çalışan aileler bile bunun nasıl yapıldığının yol haritasını çıkarmakta güçlük çekmektedir, çünkü her çocuk farklıdır ve bunu çocuğun ihtiyaçları belirlemektedir; öte taraftan ise okulsuz eğitimin yol haritasını çizmek okulsuzluğun doğasına aykırıdır ve tüm özgürlüğü yok etme tehdidi taşımaktadır.²⁷ Bu gibi nedenlerden dolayı da okulsuzluk ve ev okulu birbirine karıştırılmaması gereken iki önemli metot olarak karşımıza çıkmaktadır, aynı zamanda da bu toplum tarafından iç içe geçebilen kavramlar olarak ve biri diğerinin yerine ikame edebilecek kavramlar olarak görülmektedir, fakat bu bizleri ciddi yanılgılara sürüklemeye sebep olmaktadır(Akdağ,2006:41).

Okulsuz eğitim modelini uygulayan ailelerin, eğitim formasyonları yoktur, iki aile hariç. Bu iki ailede, anne ve babadan en az biri öğretmendir. Aileler açısından bunun bir önemi yoktur, çünkü görüşmeler kapsamında görülmektedir ki ailelerin akademik hiçbir kaygıları yoktur. Aileler için kültürel sermaye önemlidir, fakat kültürel sermaye türlerinden kişisel olarak edinilen bilgileri önemli bulmaktadırlar, çünkü kişisel çaba ile edinilmiş olması önemlidir. Öte taraftan kültürel sermayenin diğer türleri olan kurumsallaşmış kültürel ürünler ve de nesnelleşmiş haliyle kültürel ürünler açısından endişelenmeyip²⁸(Bourdieu,2012), bu hususta çocukları

---

²⁷ Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Okulsuz Eğitim Nasıl Verilir?, s.4.

²⁸ Kültürel sermaye, eğitim süreleri boyunca edinilen zenginliktir ve kültürel mal ve varlıklardan oluşmaktadır. Kültürel sermaye türlerinden ilki, kişisel olarak edinilen bilgilerdir: Bir dalda uzman olmak, bir dili iyi kullanmak kültürel sermayeyi oluşturmaktadır ve kişisel olarak edinilen bilgidir, aynı zamanda da halk arasında çok kültürlü diye anılan bu türdür. İkincisi, nesnelleşmiş haliyle kültürel ürünlerdir: Maddi yani tablo, resim, alet, kitap vb. bunlar da kültürel sermayeyi oluşturmaktadır. Üçüncüsü ise, kurumsallaşmış kültürel ürünlerdir: toplumsal statüler, kazanılan ödüller, unvanlar, öğretmen olmak, hâkim olmak gibi(Bourdieu,2012).

yıpratmamaktadırlar, çünkü onlar için akademik kaygı arka plandadır ve çocuk bunu kendisi gündeme getirmediğiçe hiçbir şey için çocukları zorlamamaktadırlar.

Okulsuz aileler, bu modeli alternatif bir model olduğu için seçmişler, bu da demek oluyor ki eğitim sisteminin, kurumunun olumlu ve olumsuz yönlerini sorgulayarak çıkılan yöntem arayışlarında okulsuz sistem ile karşılaşmış ve alternatif eğitim modeli olup ana akım eğitim modellerine entegre olan modellere geçişi reddetmişlerdir ve özgür bir model olan ve tamamen her şeyin çocuğa göre belirlendiği ve çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda yol alınan bir model okulsuzluğu tercih etmişlerdir.

Nesnel toplumsal konum yani sınıf iktisadi sermaye ile doğru orantılıdır ve ait olunan toplumsal sınıf, egemen sınıfa ne kadar yakınsa kişi, o oranda başarılı olmaktadır; çünkü iktisadi sermayeye sahip olan kişi görece kültürel sermayeye de daha fazla sahip olmaktadır. Bu doğrultuda bir yeniden üretim meydana gelmektedir, yani var olan toplumsal sınıfların yeniden üretilmesi söz konusudur. Çünkü anne ve babadan gelen mirasın, artık diploma sayesinde olduğu gösterilmektedir ve bu durumda da mirasçı diploması sayesinde mirasını hak ettiğini belgelemektedir, eğitim sisteminde de bir yeniden üretim mekanizmasının olduğunu göstermektedir. Oysa nesnel toplumsal konum, önceden eğitim yoluyla değişebilmekteydi, yani sınıf atlamak mümkündü, fakat artık özel üniversitelerin yaygınlaşması ile ve de açık öğretimin yaygınlaşp ikinci üniversite kapsamında bu kadar kolay ulaşılabilir olmasıyla artık nesnel toplumsal konuma ulaşma biçiminde ve sınıf atlama projesinde eğitim faktörü etkisini bir hayli kaybetmektedir. Çünkü yeniden üretim söz konusudur ve elinde iktisadi sermayeyi bulunduran kişi çok rahat bir biçimde sosyal sermayesi ile de kendine iş piyasasında önemli bir yer edinebilmektedir(Bourdieu, 2012). Bu durum da insanların eğitimde bir alternatif arayışına girişmelerine neden olmaktadır ve diğer eğitim türlerinin hem çok pahalı olması hem de ana akım eğitim modellerine entegre olması okulsuz eğitim modeline yönelmeyi kolaylaştırmaktadır.

Alanın tanıtılmasından sonra, çalışma kapsamda yapılan görüşmelerde öncelikle ailelerin eğitim düzeylerine ve mesleklerine bakmak yerinde olacaktır.

5.1. Ebeveynlerin Yaşları, Eğitim Düzeyleri ve Meslekleri:

İllich'e göre, eğitimin okullaşmasını ancak okullarda yetişmiş olan kişiler öncülüğünde sağlanabilmektedir(İllich,2018).

Türkiye’de okulsuz eğitim modelini uygulayan ailelerin hemen hemen hepsinin eğitim seviyeleri yeterli ölçüde ve akademik anlamda da başarılı görünmektedir. Görüşme yapılan ailelerin mezuniyet dereceleri genellikle lisanstır; bununla birlikte yüksek lisans ve doktora mezuniyet derecesine sahip olan aileler de bulunmaktadır. Aile bireylerinin mezun oldukları üniversite ve bölümleri, akademik anlamda oldukça başarılı görülüp, sıklıkla tercih edilen ve aynı zamanda kazanılmak için hedeflenen üniversite ve bölümlerdendir: ODTÜ Kimya Mühendisliği, İstanbul Üniversitesi Hukuk, Boğaziçi Üniversitesi İşletme, Pamukkale Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon, İstanbul Üniversitesi İlahiyat, Selçuk Üniversitesi İlahiyat, ODTÜ Bilgisayar Öğretmenliği, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yapı Öğretmenliğidir. Bu üniversite ve bölümlerin yanında, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlahiyat ve Çocuk Gelişimi bölümlerinden mezun olan ve bir de Sakarya Üniversitesi’nde uzaktan eğitim formatında Mekatronik bölümü okuyan bireyler de vardır. Aileler, meslek olarak ise; Diyanet İşlerinde Vaizlik, hâkimlik, avukatlık, MEB’te Bilgisayar ve Edebiyat Öğretmenliği, avukatlık, fizyoterapistlik, Özel Üniversite de dönemsel öğretmenlik, çevirmenlik, imamlık, elektrik teknikerliği, mühendislik, özel güvenlik, turist rehberliği ve serbest ticaret ile uğraşmaktadır. Aynı zamanda evkadını olarak, çocuklarla ilgilenen anneler de bulunmaktadır. Bu aileler arasında, akademisyenliği bırakıp doğala dönen yani büyük şehirleri terk edip kırsal alanlara yerleşen, yönetici konumundaki mühendisliği bırakıp arıcılık yapan ve alternatif tıp ile ilgilenen, inek yetiştirip çiftlik kuran aileler de yer almaktadır. Kimileri mesleklerine devam ederken, kimileri de mesleklerini bırakıp tamamen doğala dönüp, köye veya kasabaya yerleşmektedir.

Annelerin yaşları da birbirine benzemektedir ve yaşları 33, 34 ve 36 arasında değişkenlik göstermektedir. Bununla birlikte, görüşmecilerin hemen hemen yarısı İmam Hatip çıkışlıdır ve annelerin hemen hemen hepsi ortaokul ve lisenin birlikte kazanılıp okunduğu döneme denk gelmiştir, yani ilkokul sonrasında büyük sınavlara girilip, bu sınavların puanları doğrultusunda ortaokul ve liseye yerleşilmiştir. Bu sınav okunacak ortaokul ve liseyi aynı anda belirlemektedir. Bu durum da bize şunu göstermektedir: Söz konusu ebeveynler, çok küçük sayılabilecek yaşlarda, yoğun bir sınav hazırlık sürecine girmek durumunda bırakılmıştır ve oyun çağında; oyunun, sokağın ve en önemlisi çocukluğun tadını çıkaramayıp, dershanelerin ve hafta sonu kurslarının sıralarında bulmuşlardır kendilerini ve o kapıdan içeri girdiklerinde dışarıda bıraktıkları sadece çocuklukları, oyuncakları olmamaktadır. Görüşmeciler genel olarak 1984-1985 doğumlulardır. Öte taraftan, görüşmecilerden hemen hemen yarısı İmam Hatip Lisesi çıkışlıdır. Bu sebeplerden dolayı da anneler, aileler aslında kendi yaşadıkları sıkıntıları

çocuklarının da yaşamaması adına alternatif eğitim arayışı içine girmiş ve kendilerine en doğru gelen şeyi tercih etmişlerdir ve tabii çocukların da görüşlerine başvurularak. Çünkü çocuklar önlerindeki iki seçeneğin ne olduğu hakkında bilgilendirilmekte ve okulsuzluğun dışında okul alternatifini de deneyimlemeleri için çocuklara şans tanınmaktadır. Hatta bazı çocuklar okul deneyimlerinden sonra aileleri arasında yapılan görüşmeler neticesinde bu modeli tercih etmişlerdir ve tabii çocuklarından aldıkları verilerden yola çıkarak arayış içine girmişlerdir. Bazı aileler de çocukları için okul ortamının uygun olmadığı kanısında olup, okulun milli ve dini değerler açısından, gelenek ve görenek açısından kendi kimlikleriyle örtüşmediği kanısında olup kendileri için alternatif bir yol arayışına girmişlerdir. Ama bu demek değildir ki Türkiye’de okulsuz eğitim modelini savunan ailelerin hepsi dini ve milli kaygılarla çocuklarını okula göndermemektedir, çünkü bu düşünce bizi yanılgıya düşürür, her ailenin alternatif eğitim modeli olarak okulsuzluğu tercih etme nedenleri başka başkadır ve bu çalışma kapsamında okulsuzluğu bir model olarak algılayanlarla görüşmeler yapılmıştır. Öte taraftan eğitim yeniden üretime neden olmaktadır ve sembolik şiddetin içselleştirilmesine neden olmaktadır görüşüyle yola çıkan okulsuz ile dini ve milli kaygılarıyla yola çıkan okulsuz benzer sebeplerden ötürü alternatif eğitim arayışlarına girmektedir, çünkü dünyada da güçlü dini inançlara sahip olan aileler de sistem karşıtı aileler de bu modeli alternatif olarak benimseyebilmektedir(Gökçe, s.144). Bu bakımdan da, çalışma kapsamında bahsedilen ebeveynlerin, çocukları için okulsuzluğu alternatif bir eğitim modeli olarak benimsemelerinde, bu süreçlerden geçmeleri ve bu sistemden soğumaları bu yöntemi tercih etmelerinde önemli faktörler olarak söylenebilir. Çünkü çok erken yaşlarda sınav hazırlık sürecine girmişlerdir ve yaşanmasını istemedikleri olaylarla karşılaşmışlardır. Dolayısıyla da aileler çocuklarını sistemden korudukları savıyla bu ortama sokmak istememektedirler.

5.2.Ebeveynlerin Kendi Eğitim Deneyimleri İle İlgili Anlatıları:

Görüşmeci 2 şöyle söylemektedir:

“Yani ben ilkokul 3.sınıftan beri dershaneye gidiyordum. Çünkü biz ilkokul 5.sınıfta sınava giriyorduk. Bu nedenle ilkokul 3.sınıftan itibaren dershaneye başladık. Ve hiç hafta sonum olmadı ve yaz tatillerimde sadece 1 ay kadar oluyordu ve sonra etütler başlıyordu. Ben bunların hiçbirinin olmasını istemezdim. Ben bütün ilkokulu oyunla geçirmek isterdim ve bizim zamanımızda müfredatta çok ağırdı. Yani böyle hatırı sayılır cinstendi. Şimdiki çocukların müfredatına baktığımda oturup gülüyorum yani, bunlar çok kolay 4 senede yani biz onların 4 senede öğrendiklerini biz ilkokul 2. Sınıfta onları bitirmiş oluyorduk. Çok ağır bir müfredat vardı o dönemde. Sosyal bilgiler çok ağırdı, coğrafya çok ağırdı, ortaokul müfredatının ilkokulda da böyle bir girişi vardı yani; coğrafyanın, fen bilgisinin, sosyal bilgilerin mesela tarih vs. yani bunların nasıl diyeyim dolu dolu

vakit geçirmek isterdim. Yalova çok güzel bir orman kenti ve ondan sonra, hiç ormana gitmeden büyüdüüm, pikniğe gittim bir iki kere ama yani hiç doğayla bağ kurmadık, çünkü hafta sonları okul sonrası dersane ve ben bunların hiç olmasını istemezdim. Ben eğitim hayatımın o yıllarını tümünden komple değiştirmek isterdim. Daha çok oyun, daha çok sosyal ilişki, şehirle de çok bağ kuramıyorsun; çünkü ev, okul, iş yani ev-iş, ev-iş, hani şimdiki insanlar nasıl ev-iş, ev-iş kimseyle bağ kuramıyorlar, bizde bağ kuramıyorduk. Üniversiteden mezun olduğumda elektrik faturası yatırmamış biriydim. Yani hiç hiçbir şey yapmamış hayatta kalma, şehirde hayatta kalma konusunda bilgisi olmayan birisiydim, o yüzden çok tedirgin birisiydim. Mesela havaalanına gittiğimde çok tedirgin olurdu; çünkü orada her şey çok karmaşık gelirdi bana. Bunun böyle olmasını istemezdim çünkü bu kadarına gerek yoktu. O bilgilerin çoğunu şimdi hayatımda hiç kullanmıyorum. Yani ben böyle bir şeyi çocuğuma yapmam mesela. Ama anne ve babamı da suçlamıyorum tabii; çünkü o dönem başka bir perspektifi yok bir alternatif olduğundan haberdar bile değiller çok normal yani.”(Görüşmeci 2)

Görüşmeci 3 ise;

“Okumalar esnasında okulsuzluk felsefesiyle karşılaştım ve ben de okula pek bir göndermek istemiyordum. Nasıl olacak diyordum. Sisteme de güvenmiyorsunuz, öğretmenlere de aynı şekilde. Ne yazık ki öyle yani. Okulsuzluk fikri çok iyi geldi ve böyle bir fırsatımız var, köye gidiyoruz, denesek mi dedik. Bende çünkü bolca okumalar yapmıştım. Bende Uludağ Üniversitesi’nde tıp okuyordum; ama üniversite ikinci sınıfta 28 Şubat nedeniyle bırakmak durumunda kaldım. Dolayısıyla hikâyemde benimde doktor olmaya yönlendirilmiş ve ilahiyatçı bir ev hanımı profilim var. İlahiyatı da çok sevdim ve iyi ki böyle şeyler olmuş ki okumuşum. Af çıktı ama dönmeyi düşünmüyorum, bu hayat daha güzel geldi ve eşim de hayvanlar içinde ve yapı öğretmenliği mezunu ve benim babam da avukat, İstanbul Üniversitesi hukuk bölümü mezunu ve hâkimlikten ayrılıp avukatlığa geçmişti biz çocukken ve sonrasında ticarete yöneldi ve çok ekstra durumlarda avukatlık kimliğini kullandı. Geçimini ticaretle sağladı. Ablamda sosyoloji ikinci sınıfta bıraktı ve açık öğretimde sonradan tamamladı ama şu an iletişimde yüksek lisans yapıyor. Şimdi çocuk eğitimi falan apayrı bir alanda, sosyolog kimliği ile değil iletişimci kimliği ile çalışıyor ve bizde beyimle bunları önümüze koyduk. Üst üste koyup düşündük çocukları şekillendirmektense kendi eğilimleri doğrultusunda...okulda yönlendirme oluyor. Kimse hayvancılık yapmak istemez ve doğal yaşam içinde, biz onları serbest bırakalım dedik. Bizde eğitim verebiliriz diye düşündük ve biz de üniversite mezunuyuz ve ben seminerlerden eğitim aldım: Çocuk nasıl eğitilir diye ve çocuk dergilerinde yazdık ve biz bir umut olabiliriz gibi geldi onlar için...” (Görüşmeci 3)

“Öğretim görevliliğinden ayrıldım. Öncelikle İstanbul’da yaşamak istemediğim için ayrıldım. Daha sonrasında üniversitede yapmak istediğim şeyleri yapamadığımı fark ettim. Üniversiteleri bilimsel gelişmeye açık bulmadım. Bizim hukuk bölümü bilimsel araştırmaya açık değillerdi. Oku işte ve okuduğunu sentezle yaz. O yüzden niye üniversitede kalayım ki diye düşündüm; çünkü aynı şeyi noter olarak bile yapabilirim. O nedenle ayrıldım.” (Görüşmeci 4)

“Ben liseyi açık öğretimden okudum, çok tercih etmedim. Eğitimi çok seviyordum ama o ortamı çok tercih etmediğim için gitmedim. Pardon ben evlendim. Tamam, şimdi hatırlıyorum. 17 yaşında evlendim.

O dönemde bir sene Kur'an kursuna gitmiştim ve ortaokuldan sonra ve daha sonra işte evlenince açıktan da okumaya başlamıştım. Açıktan okumaya devam ettim liseyi. Sonra işte ben ilahiyatı da açıktan okudum. Öyle bitti şimdi de mekatronik okuyorum. Onu Sakarya Üniversitesi'nde uzak eğitim yine.” (Görüşmeci 6)

“Mesela biz imam hatip lisesindeydik, dışarıdan gelen yabancı dil hocamız vardı. Meslek dersi hocamız değil de dışarıdan sözleşmeli olarak gelmiş hocaydı ve bizi sürekli başaramayacağımızı söyleyen ve İmam Hatip'te olmanın geleceğimiz adına çok faydalı olmayacağını düşünen bizim ne kadar çalışırsak çalışalım işe yaramazmış gibi muamele eden bir hocaydı.” (Görüşmeci 10)

Yukarıda görüşmecilerin aktardıkları konular doğrultusunda, aslında aileler çocuklarını okula göndermemeyi tercih etmişlerdir. Onları rekabet ortamına sokmak istememelerinden kaynaklı ve kendi yaşadıkları olaylar neticesinde bu alternatif model onlar için cazibeli görünmektedir. Ayrıca onlara göre, oyun çağını çocuklar, oyun oynayarak geçirmelidir ve saflıklarının, doğallıklarının, suni ortamlar ile sınav stresi ile bozulmaması gerektiğini düşünmektedirler. Bunun yanında, ülkede ilk kez denendiği için aslında bir kaygı söz konusudur. Bunu net bir biçimde ortaya konulmasa da gelecek ile ilgili planlamalarda ve model ile neyi hedefledikleri sorulduğunda kaygıları net bir biçimde hissedilmektedir. Çünkü okul ile ilgili endişelerini çok rahat bir biçimde sıralayabilirlerken, okulsuzluk ile ilgili endişeleri daha çok perdelenmiştir.

5.3. Görüşmecilere Göre Eğitim Sisteminin Sorunları:

Illich'e göre zorunlu eğitim, hem toplumda hem de dünyada nesnel toplumsal konumun oluşmasına neden olmaktadır ve ülkelerin prestiji yurttaşların okul içerisinde harcadıkları zamanla paralel olarak belirlenmektedir (Illich, 2018:22)

Okulsuz eğitimi savunan aileler, öğrenme söz konusu olduğunda kişinin kendisine, yapabileceklerine güvenmektedirler. Bu da demek oluyor ki, eğitim sistemi, eğitilmek okulsuzluk penceresinden bakıldığında ihtiyaç dışı olan kavramlardır.

“Hayatlarının her günü, her dakikası planlı aktivitelerle doldurulmuş çocuklar, kendi kendilerine düşünmeyi ya da hayal güçlerini çalıştırmayı öğrenemezler.” (Palmer, 2011).

Görüşmeci 4, tüm var olan eğitim sistemlerinin sorunlu olduğu görüşündedir. Çünkü esas mesele çocuğu bir sistem içerisine sokmak istememektir, o sistem kötü de olsa, daha az kötü de olsa. Bu nedenle de aslında şu an okulsuzluğun içerisindeyken, eğitim sistemini eleştirmek,

böyle kötü yanları var şöyle iyi yanları var demek mantıksız gelmektedir, çünkü çocuğu o sistem içerisinde yer almamaktadır ve sözlerine şöyle devam etmektedir, görüşmeci 4:

“İçinde değilim. Sorunun tam olarak nereden kaynaklandığını bilmiyorum; ama genel olarak sistem sorunu var gördüğüm, tüm dünyada var. Sadece Türkiye’de değil. Bana şey diyorlar hep, Finlandiya’da olsanız yine mi göndermezsiniz diye soruyorlar ve evet gene göndermem. Çünkü Finlandiya’da da okulsuzlar var. Bu bir sistem neticede ve çocuğu oraya sokuyorsun. Bunun gerekli olduğuna inanmıyorum. Gerekli, şöyle gerekli olanlar vardır muhakkak. Ne bileyim, bir dağ başında yaşıyordur mesela ve entelektüel bilgiye ulaşabilmesi için tek yolu okul olan vardır, anne ve babası ile sorun yaşayanlar veya anne ve babası hasta olanlar, evden çıkış yolu için tek yolu okul olanlar vardır. Ben de yarın öbür gün hasta olurum ve okulun orada olduğunu bilmek benim için rahatlatıcı, hani çocuğu bir yere bırakabilirim gün boyunca, o düşünce rahatlatıcı ama şu anda bizim içinde bulunduğumuz ortamımızda ihtiyacımız yok, Finlandiya’da da olsaydım bu değişmezdi. Türkiye’de de değişmiyor. Böyle, yani okulun sistemiyle ilgili bir sıkıntım yok. Yani o sorunlar devam ettiği halde, ben yine de göndermek zorunda kalırsam o sorunlar olduğu halde, sorun var deyip sorun etmeden yine de gönderirim. Çünkü bende o sistemin içinden çıktım neticede.” (Görüşmeci 4)

Diğer bir görüşmeci ise;

“Benim bir karşı duruşum olmadığı için okula yönelik ve benim okula karşı, bir karşı duruşum yok bunu eklemem gerekiyor. Okul düşmanı ya da sistem düşmanı değilim, tam tersine şu anki koşullar içerisinde okulun en iyi seçenek olduğunu düşünüyorum. Yani sistem içerisinde yaşayan insanlar için konuşuyorum. Anne baba çalışıyor, anne babanın çocuklarına ayıracak vakitleri yok vs. dolayısıyla başka seçeneklerin olmadığını görebiliyorum. Böyle bir karşıtlığım veya iğrenç bir yermiş gibi görmüşlüğüm yok. Sadece başka bir şeyin mümkün olabileceğini hissediyoruz ve hani bizim hayatımızda buna yer var mı? Gerek yok sadece şu an için.” (Görüşmeci 2)

Bir diğer görüşmeci de “eğitimin neresini tutsak elimizde kalır ama hala bazıları için imkân olduğunu düşünüyorum ve benim içinde imkândı” ifadelerini kullanmaktadır ve sözlerine bu cümlelerle devam etmektedir:

“Eğitim sistemi bence bazıları için imkân, hala imkân. Hatta benim için okullar bir imkândı gerçekten. Değişken olduğunu düşünüyorum. Bazı çocuklar için ve aileler için okul ve eğitim sistemi bir imkândır. Ama eğitim sisteminin sıkıntılı olduğunu söylüyorlar. Ben en büyük probleminin sınavlar olduğunu düşünüyorum. Özellikle erken yaşta ve ilkökul çağında sınavların olması, çocukların kaygı düzeylerini çok artırıyor. Yani başarıya ulaşmaları için, çocukların birbirleriyle sürekli rekabet halinde olmaları, bunlar eğitimin ciddi sıkıntıları diye düşünüyorum. Bir de öğretmen sıkıntımız var diye düşünüyorum.” (Görüşmeci 7)

Eğitim sisteminde, aynı yaş grubundaki çocuklar aynı kategoriye konulmaktadır; ama herkes aynı şeyi aynı yaşta algılayamamaktadır. Çocuklar, aynı yaşlarda aynı şeyleri

algılayamamalarına rağmen, tüm sınavlara birlikte girildiği ve tüm derslerin hepsinden yüksek notlar almasının beklenildiği bir sistemin içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle de çocuk, hazır olmadığı bir ders, bir konu yüzünden başarısız sayılmakta ve tembel etiketi giymektedir. Aynı zamanda; arkadaşları, ailesi, öğretmenleri tarafından da tembel diye anılmaktadır. Fakat her çocuk özel doğmaktadır ve sistemin hepsini ayrı ayrı motive etmesi beklenirken, sistem hepsini aynı torbaya koymaya çalışmaktadır:

Eğitim sistemi, “Okulsuzluk ile ilgili şeylerin tam tersi diyebilirim. Bunu öncelikle, bunu zamana, zaman aralığına, yaşa, eğitime, sınıfa, mekâna hapsedmeye çalışmak eğitimin en büyük sorunu. Yani ben hani 4 yaşındaki çocuk ile 8 yaşındaki çocuk aynı ortamda birlikte kendi aralarında, 8 yaşındaki ve 8 yaşındaki iki çocuğa göre daha çok ve farklı şeyler öğrenebilirler. Yaş gruplarına ayrılması sıkıntı. İkinci sıkıntı çocukların, oyun oynayacak, nefes alacak, doğa ile iletişim kurabilecek ortamlarının olmaması eğitim sistemimizde. Bir diğeri değerlendirme sisteminin olması. Çocuğun bir şeyi yapıp yapamaması ya da yapıp yapamadığının hani değerlendirmesini bir yetişkin tarafından yani bir sistem, bir merci tarafından yapılması ve karar verilmesi, sonrasında çocuğun etiketlenmesi. Çocukların bir konuda öğrenmeye ihtiyacı yoksa diyelim matematik konusunda şu an ihtiyacı yok ve öğrenmek istemiyor, suni bir ortam yaratılarak çocuğa ihtiyacı varmış gibi gösterilip, çünkü müfredatta var, öğrenmeye zorlanması. Kazanımların sınıf olarak, sınıf nezdinde sınıflandırılması. 5 yaşındaki çocuk kimyaya ilgi duy(a)maz ama 8 yaşındaki çocuk kimyanın şu derslerini öğrenmek zorunda gibi. Bunun dışında çocukların düşünmeye, sıklıma vakitlerinin olmaması. Derslerin yaparak, yaşayarak değil de kâğıt üzerinde yürütülmesi. Testler aracılığıyla yapılması. Büyük sınavların varlığı. Yetenekle beceriyle değil de bir test sorusunu çözüme ya da çözememe durumuna göre yapacağınız mesleğin ne olduğuna karar verilmesi. Çıracılık sisteminin olmaması. Bütün çocukların sanki doktor, mühendis ve formel ve sosyal bilimler alanında sanki bir meslek edineceği düşünülerek eğitim ve kazanımların şey yapılması, uyarlanması. Marangoz olmak isteyen bir çocuğun lise sona kadar matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi dersler görüp hani 18 yaşından sonra artık karar verip marangozluğa başlaması. Bence çok geç bir yaş. Usta çırak ilişkisinin eğitim sistemimizde ve meslek edindirmede olmaması.” (Görüşmeci 5)

Eğitim sistemi eleştirilirken, eleştirilerin büyük bir kısmı öğretmenlere yöneltilmektedir. Fakat unutulmuş bir gerçek vardır ve o gerçek de öğretmenlerin 40-45 dakika içerisinde müfredat dâhilindeki konuları bitirmek zorunda olduğudur. Bu durumda öğretmenin hem konuları yetiştirip hem öğrenci ile ilgilenip hem de onların meraklarını gidermesi gerekmektedir. Bunun ne kadar güç bir durum olduğu aşikârdır, hele de sınıfların 40-50 kişi olduğu gerçeği düşünüldüğünde. Bu da aslında bakanlığın öğretmeni, öğretmenin de öğrenciyi zorladığı bir sisteme dönüşmektedir. Bu nedenle de öğretmenin tüm çocuklarla birebir ilgilenmesi, onların hayatlarına dokunabilmesi mümkün değildir ve her çocuğun ilgisini, alakasını, tarzını belirleyip ona göre tavır alıp yolunu çizmesi oldukça zordur, hatta imkânsızdır. Bu sebeple de ister istemez öğretmen anlatıcı öğrenci de dinleyici pozisyonunda yer almaktadır.

Okulsuz çocuklar, “Eğitimden ve o törpüden geçmiyorlar. İnsanların gülünç gördüğü şeyleri yaparak, araştırarak geçiyor yılları. Ve bilim adamı oluyorlar. Ne kadar komik olursa olsun meraklarının peşlerinde gidiyorlar ama okulda böyle bir şey yok. Öğretmen, hemen çocuk merak ettiği bir şeyi sorduğunda engelliyor, dur bakayım onun yeri burası değil, dersimi bölme, daha sonra gibi gibi. Gerçi hoca da haklı, çünkü 40 dakika içinde anlatması gereken bir konu var. Her çocuğa şöyle böyle dese, beyin fırtınası yapsa müfredatı mümkün değil yetiştiremez zaten. Yani düşünmelerini engelliyor.” (Görüşmecî 6)

Bir diğer eleştiri noktası ise; öğretmenin kendisi ile ilgili olabilir ama tek eleştirilmesi gereken öğretmenin kendisi midir? Bu gerçekten cevaplanması gereken önemli sorulardan bir tanesidir. Çünkü ülkemizde meslekler, sınav puanı ile yapılan tercihler sonucunda belirlenmektedir. Bu da demek oluyor ki, çok az sayıdaki öğrenci hayallerindeki mesleklere yerleşebilmektedir. Çünkü çoğunlukla hayalleri süsleyen tıp, diş hekimliği, hukuk vs. gibi bölümler kazanılması zor olan bölümler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda da öğrenciler puanının yettiği bölümleri seçmekte ve emekli olana kadar tercih edip kazandığı mesleği icra etmek durumunda kalmaktadırlar. Öte yandan öğrenciler popüler olduğu için ve gelecek vaat ettiği için ve aynı şekilde puanı da yettiği için bölüm tercih etmektedirler. Bu öğrenciler de kişilikleri uyuşmadığı için, severek okuyup yap(a)madığı için de kendini gerçekleştirememektedirler. Bu durum kutsallık atfedilen öğretmenlik mesleğinde de karşımıza çıkmaktadır. Sırf gelecek vaat ettiği için, kolay ataması yapıldığı için, halk arasında ‘garanti meslek’ olarak kabul gördüğü için, tatilleri olduğu için, aslında çok istenilmese de tercih etme durumları olabilmektedir. Bu şekilde de sırf diğer yan etmenler için öğretmenliği tercih eden kişiler ileride severek bu mesleği icra edememekte ve hem kendi gelecekleri hem de öğrencilerin gelecek ve ideallerine negatif yönde etki edebilmektedirler. Öte yandan bazı öğrenciler ise, yan etmenleri düşün(e)meden sırf puanı öğretmenliğe yettiği için bu bölümü okuyup bu mesleği icra etmek durumunda kalabilmektedirler. Bu sebeplerden ötürü aslında sistem eleştirisi yapılırken, eleştirilerin en büyük payını öğretmenlere yöneltmek bizi büyük bir yanılgıya sevk etmektedir. Çünkü bu üstten başlayan bir şeydir. Netice de bir bölümün puanlarını ve kaç öğrenci alacağını öğrenciler kendileri belirlememektedir. Ama bu durum gerçekten sistemin ciddi sorunlarından biri olarak gündemimizi doldurmaktadır. Çünkü öğretmenlerin bir kısmı sevmese de istemese de sırf puanı tuttu diye öğretmenliği kazanıp, sonrasında da öğretmen olarak öğretme eylemine geçmekte ve geçmeye çalışmaktadır.

“Öğretmenliği kıymetli meslekten ziyade, aldığı puanlara ve verdiği eğitimlere bakarsak, belli bölümleri tutturamayıp gittiği bir meslek oluyor. Hukuk tutturamayıp Türkçe öğretmenliği, tıp tutturamayan matematik öğretmeni oluyor. Bu gibi. 3 ay tatil 15 gün tatil hafta sonu tatil haftada 15 saat çalışıyorsun.” (Görüşmecî 8)

Neredeyse tüm dünya ülkelerinin eğitim sistemlerinde sorunlar mevcuttur ve tabii bizim de eğitim sistemimizde sorunların olması olağandır. Fakat eğitimi reddetmek ve sistemin dışına çıkmakla bu sorunların üstesinden gelineceğinin düşünülmesi ne kadar doğrudur?

5.4. Görüşmecilerin İdeal Eğitim ve Öğretmen Tanımlamaları:

Çalışma kapsamında, okulsuz ebeveynler ile yapılan görüşmeler neticesinde, ailelerin ideal eğitim ve ideal öğretmen tanımlamaları da sorgulanmaktadır. Fakat görüşmeler kapsamında elde edilen veriler, ailelerin eğitim ve öğretimi istemeği yönündedir. Çünkü onlara göre öğrenme bir maceradır ve kişinin içinden gelen bir şeydir, bu nedenle de zorunlu tutulmaması gerekmektedir. Öğrenme aktiftir ve pasif bir şey değildir yani okuldaki gibi öğretmenin aktif anlatıcı ve öğrencinin pasif dinleyici olduğu bir şey olmadığı görüşündedirler. Bu nedenle de öğrenmenin kişinin o anki merak ve ihtiyaçlarını bireysel olarak karşılanması gerektiğini düşünmekte ve bu şekilde olabileceyse, yakalanabileceyse ideallığın yakalanabileceğini düşünmektedirler. Yatayda kendi yaş grubu ile dikeyde ise her yaş grubu ile iletişimde olabileceği, onlardan bir şeyleri aktif olarak öğrenebileceği ve aynı zamanda sosyal yaşamından, topluluğundan kopmadan öğrenebileceği bir öğrenme tercih edilmektedir.

“İdeal eğitim kişinin kendi kendini yönlendirdiği, öğrenme konusunda kendini özgür hissettiği bir ortamda olmalı. Çocuk ya da birey, bir konuda kendini geliştirmek istiyorsa ve ona ihtiyaç duyuyorsa o konuda geliştirir. Ama ihtiyaç duymuyorsa ve o konu müfredat dâhilinde diye onu yapmak zorunda değil, hani onu öğrenmek zorunda değil. Bunun dışında ne söyleyebilirim, doğadan kopuk olmamalı, hani ideal eğitim duvarlarla sınırlı olmamalı, doğayla yakın olmalı. Çocukların bir yetişkin öğretmen ya da ebeveyn de olur bir yetişkin kontrolünde sosyalleşmesini de doğru bulmuyorum; çünkü sosyalleşemediklerini düşünüyorum bu şekilde. Çocuklar etrafında adalet dağıtan ya da yargılayan ya da karışan, şunu yapma tehlikeli, bunu yapma bu uygun değil dediği ortamda çocukların doğru bir biçimde sosyalleşebildiklerini düşünmüyorum.” (Görüşmeci 5)

Aynı zamanda görüşmeciler çocuklarının sosyalleşmeleri noktasında aracı olmaktadır ve bu noktada bir çelişki doğmaktadır, ben iyi sosyalleştiririm ama öğretmen kötü sosyalleştirir gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Okulda her gün işlenmesi gereken bir müfredat vardır. Öğretmen bu müfredat dışına pek fazla çıkamamaktır. Dönem sonunda ve yılsonunda bitirmekle yükümlü olduğu konular olmakla birlikte, öğrenciler bu konulardan sınava tabi tutulmaktadır. Sorunu müfredatın varlığına yıkıp, müfredatın içeriğinin tartışılmaması ne kadar doğrudur? Çocuk ister istemez ders içerisinde ilgi alanına ya da o an neyi merak ediyorsa ona yönelememektedir. Ya da o an aşırı merak ettiği bir şey olduğunda bunu öğretmenine yönelmemektedir. Çünkü öğretmen aktif anlatıcı

pozisyonunda olduğu için, çocuk devamlı kendi merakını gidermek için soru soramamaktadır. Sorsa bile bir iki cevaptan sonra öğretmen ister istemez soruyu daha başka bir zamanda konuşmaları gerektiğini söyleyecektir. Bu doğal bir süreçtir. Çünkü öğretmenin bitirmekle, anlatmakla yükümlü olduğu konular vardır. Bu durumda öğrenci o an alevlenen merakını soğumaya bırakacaktır. Daha sonrasında ise o merakının alevinin ne zaman harlanacağı belirsizdir. Öte yandan öğrenci sınıfta heyecanla bir resim yapmak isteyebilir ya da dışarıda bahçede solucanlarla ilgilenmek isteyebilir. Fakat öğrencinin saatinde sınıfta olması ve müfredat dâhilinde konu neyse onun için sınıfta hazır bir şekilde beklemesi gerekmektedir. Bu durum, okulsuzluk penceresinden dört duvar arasında sıkışmış, öğrencinin merakını anında gider(e)meyen hatta merakının sönmesine neden olan ve o an çocuğun ihtiyacı dışında ve hatta ihtiyaç duymadığı konular, bilgiler yığını altında ezilmesine neden olan bir şeymiş gibi yorumlanmaktadır eğitim. Bununla birlikte eğitim ile ilgili pek fazla birikimi olmayan veliler bu noktada çocuklara nasıl yardımcı olacaktır? Bu sorulması gereken önemli bir sorudur.

“Doğumundan itibaren bir karakterle doğuyor çocuk aslında ve siz ne yapsanız değiştiremiyorsunuz aslında. Belki biraz törpüleyebiliyorsunuz hani DNA’larında var ya kalıtsal bir şey zaten. Bu var hani o yüzden bir eğitim sistemi karakterine yönelik neye ihtiyacı var, neye ilgisi var, onun üstüne gidilse çok daha fazla şey katılabilir diye düşünüyorum.” (Görüşmecî 6)

Her çocuk özeldir, bu su götürmez bir gerçektir ve her çocuğun farklı karakteri ve farklı ilgi ve merak sahası vardır. Her çocuk, bir bilgiyi aynı sürede içerisinde kavrayamamaktadır; kimisi hızlıca zihnine emerken bilgiyi kimisinin de üst üste tekrarlar yapması gerekmektedir ve ancak o şekilde bilgiyi özümseyebilmektedir. Öte taraftan, okullarda ise çocuklar aynı yaş kategorilerine ayrılıp bir sınıf içerisinde eğitim ve öğretimi icra etmeye çalışmaktadır. 30-40 tane farklı farklı bireyin aynı anda aynı şeyi algılaması beklenmektedir. Daha sonrasında seviye tespit ölçümü yapılmaktadır, kim neyi ne kadar öğrendi diye. Geri dönütü ise, puan ve karne notudur. Sonrasında da gelen, sınav sonucuna göre başarılı veya başarısızlık etiketidir. Oysa o tespit içerisinde çocuğun ailesi ile olan sorunları, ekonomik sıkıntıları, hastalıkları ve A dersindeki merakı ve başarısı yer almamaktadır. Çocukların başarılı veya başarısız olmaları sadece ve sadece o sınavda ne yazabildiğine bağlıdır. Bu da çocuklar üzerinde stres ve baskıya neden olmaktadır.

“Hocanın ayağına öğrencinin gelmesi. Yani hocanın öğrencinin yanına gitmesi değil, yani öğrencinin hocanın yanına gelmesi üzerine kurulu bir sistem düşünüyorum. Kişiler istedikleri alanda ve istedikleri şekilde eğitim görmeli. Hani böyle bir zorunlu eğitime karşıyım. Birilerinin belirlediği müfredat veya ilgi alanı oluşmadan yapılmış olan, herkesi aynı eğitime tabii tutan sistemden hoşlanmıyorum. Ama kişiye

özel ilgi alanlarına yönelik işte istediği hocadan eğitim görme imkânı sunulabilir diye düşünüyorum.”
(Görüşmeci 7)

Çocuklar zorunlu eğitimde, ilgi ve özel alanları doğrultusunda eğitim almamaktadır. Eğitimler müfredatın belirlediği doğrultuda verilmektedir ve çocuklar için suni bir ihtiyaçlar ve merak listeleri oluşturulmaktadır. Örneğin, integral çözebilmek isteyen öğrenci, logaritma ve trigonometriyi de iyi derecede bilmesi gerekmektedir. Oysa sürrealist çalışmalar yapan bir ressam için bu konular gereksizdir ve boşa zaman kaybıdır. Bu konulara harcayacağı iki veya dört aylık süreyi kendi ilgi alanı ile ilgili seminer, kurs veya sergilere ayırabilir. Okulsuzluk penceresinden bakıldığında bu durumda çocukların ilgi alanları değişkenlik göstermekte ve her çocuk neye ilgisi olduğuna, ne zaman ilgilenmesi gerektiğine kendisi karar vermektedir.

“İdeal diye bir şey var mı? Onu sormak lazım önce. İdeal diye bir şey var mı? Yok. İdeale en yakın iyilik halinde olma vardır. Bireyselliğin önemli olduğu, yetenekli olmanın ya da yeteneksizliğin birbirinden üstün görülmediği; karakalem resmin ya da yağlı boya resmin biri birinden üstün ya da alçak görülmediği; baleye merakın, halk oyunlarına merakından alçak ya da üstün görülmediği; bireylerin meraklarına ve ilgilerine saygı duyulan, bireyselleşebilmelerine saygı duyulan ve bunu yaparken de eksileri artılarından daha geri dönüşsüz olmayan bir eğitim sistemi olabilirdi.” (Görüşmeci 8)

Anne, baba, öğretmen ve okul idaresi bir öğrencinin başarılı olmasını istemekte ve bunu beklemektedir. Hiç kimse, tek resim alanında iyi olduğunu övünmemekte ya övülmemektedir. Fakat matematik, kimya, biyoloji gibi alanlarda başarılı ise, hem kendi övünür hem de dışarıdakiler tarafından övülür, örnek gösterilir. Her kişiden Matematik dersinden pekiyi(5) alması beklenemezken, her kişinin Türkçe dersinden pekiyi(5) alması olağan karşılanmaktadır. Aynı şekilde çocuğun dışarıda çok sosyal olması ve herkes ile iyi ilişkiler geliştirebilmesi pek fazla takdir edilmezken tüm derslerinden pekiyi(5) almasına oldukça önem atfedilmektedir. Fakat çocukların omuzlarına çok yük bindirildiğini kimse sorgulamaktadır. Her çocuğun farklı sürelerde, zamanlarda öğrenebildiğini ve farklı alanlarda yetkin²⁹ olabileceğini kimse hesaba katmamaktadır.

“Hiç tanımadığımız 30 tane çocuğun, ilgi alanları, kapasiteleri, hızları farklı ama siz o 30 çocuğa birden tek bir öğretmenin hitap etmesini ve öğretmesini istiyorsunuz. Bu kör bir sistem yani.” (Görüşmeci 10)

Görüşmecilerin ideal öğretmen tanımlamaları ise, birbirine oldukça benzemektedir fakat sistem içerisinde bakıldığında. Çünkü yapılan ideal öğretmen tanımlamaları sistemin içerisinde yer

---

²⁹ Başarılı demeyi tercih etmedim. Çünkü başarı içerisinde ideolojiyi barındırır ve aynı zamanda gizli müfredatın kapmasındadır. Zaten başarılı kabul edilen kimse, gizli müfredatın arkasında yatan anlama yoğunlaşabilmiş kimsedir. Yani daha açık bir ifade ile açık müfredatın yanında gizli müfredatı da tamamlayabilmiş, özümseyebilmiş kişidir.

alan çocuklar için en ideal olabilecek öğretmeni tanımlamaktadırlar. Oysa onlar öğretmene ihtiyaç duymamaktadırlar, çünkü bunu kabul etmemektedirler. Çocukların, eğer bir bilgiye, bilgeliğe ihtiyacı oluşmakta ise, ihtiyacını karşılayabilecek olan ve o bilgiye sahip olan bir kişiden yardım talep etmesi gerekmektedir. Bu durumda da öncelikle yönder'in tanımlamasının yapılması gerekmektedir. Çünkü görüşmeciler öğretmen kelimesinin yerine yönder'i kullanmayı tercih etmektedirler. Onlara göre öğretmen okulda yer almaktadır, öğretme fiilinden dolayı. Onlar ise yönder'i tercih etmektedir. Yönder, çocukla bir bilgelik etrafında ilişki kuran kişidir. Bu ilişki, birinin bilgiyi almaya gönüllü ve istekli diğerinin de bilgiyi paylaşmaya, aktarmaya hevesli olduğu bir ilişkidir, çocuğun meraklarını giderebilmek için. Öte taraftan da idealize edilen öğretmen yani sistemin içerisinde yer alan çocuklar için ideal öğretmen tanımlamaları şu şekildedir:

“Çocukların meraklarına eşlik eden ve o konuda bir bilgiye sahip olan bir kişi ya da yönder de diyebiliriz. Yani belli bir konuda bilgeliği olan ve çocuğunda o bilgeliği almaya gönüllü olduğu bir ilişki. Bu bir ilişki aslında, bizim de ilişkiyi konuşmamız gerekebilir. O kişinin çocukları olduğu sürece, ona kendi bilgeliğini aktarmaya gönüllü olmasından gayri istediğimiz beklediğimiz bir şey yok. Tabii çocuğa açık olması, ona açık olmaya onu duymaya çocuğun ihtiyaçlarını fark etmeye de açık olmak zorunda.” (Görüşmeci 2)

Okulsuz eğitim modelini benimsemiş olan ailelerin çocukları, hiçbir özel öğretmenden ya da aile bireyleri tarafından ders almamaktadırlar. Bir müfredatları veya izleyecekleri yol haritaları yoktur. Aile çocuğu için hiçbir şeyi zorunlu tutmamaktadır ders olarak. Çocuk o an neyi öğrenmek istiyorsa, neyi merak ediyorsa, aile onu gidermeye çalışmaktadır. Öte taraftan, çocuğun merakını giderme noktasında aile bireyleri yetersiz kaldıklarını hissettikleri takdirde o konu hakkında daha bilgili ve donanımlı birinden yardım istemektedir veya çocuk çok arzu ederse o konu ile ilgili kurs veya seminere gitmektedir. Çocuğu hiçbir şey için zorlamayıp, hayatın akışında yaşaması için ona imkân sunmaktadırlar. Ama tabii ki çocuklarına görev ve sorumluluklar yüklemektedirler, kendi hayatlarını idame etmeyi öğrenebilmeleri için. Başboş bırakmamakta sadece okul, ders ve müfredat anlamında serbestlik sağlamaktadırlar. Çünkü çocuğun hayal dünyasını, hedeflerini, yapabileceklerini, sınırlarını olabildiğince serbest bırakıp, kendileri için en doğru kararı kendilerinin vermeleri için olanak sağlamaktadırlar.

“Bana göre artık o öğretmen değil eğitmen ya da yönder ya da rehber olmalı. İdeal öğretmenin olduğuna inanmıyorum, öğret fiilinden dolayı. Ama kendi adıma, kendi yaşantımda düşündüğümde ideal öğretmen öğrencisine duygusal olarak dokunabilen öğretmen olmalıdır.” (Görüşmeci 4)

“İdeal öğretmen çocukların yapabildiklerine ve yapamadıklarına saygı duyan öğretmendir ve ideal öğretmen sınıfta olumlu bir hava, atmosfer yaratabilen öğretmendir. Müfredatı esnetebilen öğretmendir. Çocukların öğrenme stiline saygı duyan bir öğretmendir.” (Görüşmeci 5)

“Her çocukla özel ilgilenmesi lazım zaten. Gerçekten çok zaman isteyen bir şey ama. Aynı zamanda tek tek ilgi göstermesi gerekiyor ama çocuklar üzerinde ciddi başarı elde edebilir. Bu yüzden toplu bir eğitim sistemini desteklemiyorum bu yüzden. Her çocuk, herkes farklı.” (Görüşmeci 6)

“İdeal öğretmen bence rehber olmalı önce. Rehberlik yapabilmeli, öğrenciyi iyi tanımalı. O yüzden bir ilişki geliştirmeli öğrenciyle, hani sınıf ortamlarında. Bunun maalesef çok olmadığını görüyoruz. Böyle diyebiliriz. Merhameti ve öğrenciye saygısıyla ve insan olduğu bilinciyle yaklaşan bir öğretmen düşünebiliriz herhalde.” (Görüşmeci 7)

Aileler, ideal öğretmen tanımlamaları yaparken, öğretmenin çocukları çok iyi tanınması gerektiğinden ve onlara saygı duyması gerektiğinden bahsetmektedirler. Aynı zamanda da konuları çocukların ihtiyaçları doğrultusunda esnetebilen, onlarla güzel ilişkiler geliştirebilen ve onlara güzel rehberlik yapabilen öğretmeni idealleştirmektedirler. Fakat şöyle bir gerçek söz konusudur: Emin olunması gerekir ki, her öğretmen çocukları iyi bir şekilde gözlemleyip güzel bir şekilde yönlendirmeye, rehberlik etmeye çalışmaktadır, aynı şekilde ihtiyaçları doğrultusunda müfredatı esnetmeye de çalışmakta olabilir. Ama 30-40-50 kişilik sınıflar da bu bahsi geçen şeylerin her birinin olağanüstü bir şekilde yerinde yetirilmesi beklenmemelidir, çünkü bu gerçekten mümkün gibi görünmemektedir. Öğretmen, çocuğun merakı doğrultusunda müfredatı esnetebilse, her çocuğun merakını anında gidermeye ve sorduğu sorulara anında cevaplar vermeye çalışabilse, müfredatı sene sonuna kadar yetiştirebilmesi mümkün olmayacaktır. Öte taraftan sınıflarda yeteri sayıda çocuk olması durumunda öğretmenin her birini iyi tanınması ve ihtiyaç ve merakları doğrultusunda yönlendirmesi pek mümkün gibi gözükmemektedir.

5.5. Görüşmecilere Göre Okulsuz Eğitimin Avantajı ve Dezavantajı:

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde, okulsuz eğitim modelini savunan aile bireylerinin okulsuz eğitim modeli hakkındaki olumlamaları oldukça fazladır. Öncelikle çocuk ve aile için hiç stres ortamı oluşmamaktadır; çünkü sınav kaygısı yoktur ve öğrenmek bir stres kaynağı ya da zorunluluk, ödev değil tam tersine öğrenmek, hayatın anlamı ve yaşamın bir parçasıdır. Çünkü hayatta kalabilmek ve hayatlarını idame ettirebilmek için öğrenmektedirler. Örneğin, parayı alışverişte yönetebilmek için ihtiyaç kadarı kadar basit matematik. Bu nedenle çocuk, kendi merakları ve ihtiyaçları doğrultusunda aralıksız öğrenmeye devam eder bir zorlama

olmadan. Yani çocuk sınav için öğrenmek durumunda kalmamakta ve hayatını idame için öğrenme eylemini gerçekleştirmektedir. Bu şekilde zorunlu tutulan bir öğrenme olmadığı için çocuk sıkılmadan, zorlanmadan merak ettiği şeyi öğrenmek için tam efor harcayabilmektedir. Çünkü onu bölen okul ve ders saatleri yoktur, aynı zamanda da uyunana kadar yapmak zorunda olduğu ödevleri yoktur. Bu nedenle de merak ettiği şey ile istediği kadar ilgilenip, istediği zaman bırakıp, istediği zaman kaldığı yerden devam edebilme özgürlüğüne sahip olmaktadır. Bu da çocukların içsel motivasyonlarının hep diri kalmasını sağlamaktadır ve çocuğun öğrenmeyi nefes almak kadar basit, kolay ve içten gelen bir şeymiş gibi yani içgüdüymüş gibi algılamasını sağlamaktadır. Ebeveyn akşam olduğunda çocuğu ödevleri için zorlamadığından ve diğer çocukların dersleri, sınav notları ve başarılarıyla karşılaştırmadığından aile bireylerinin ilişkileri daha sağlam olmaktadır. Çünkü eve gelen sınırlı ve aynı zamanda kaygılı olan bir çocuk yoktur, öte taraftan ebeveyn de baskıda hissetmemektedir kendini, çünkü ödevlerini bitirmesi için, sınavı kazanması için çocuğa devamlı baskı yapmak ve onu kontrol edip itelemek durumunda kalmamaktadır. Eğitim sisteminden geçenler ise, öğrenme için birinin söylemesine ve iteklemesine ihtiyaç duymaktadır. İçinde merak dürtüsü söndüğü için³⁰, birilerinin yönlendirmesine ve birinin öğretmesine ihtiyacı vardır. Fakat okulsuz eğitim modelindeki çocuk ise, kendi heyecanı ve merakı doğrultusunda ilerleyebilmektedir. Bir şeyleri merak ettiği ve ihtiyaç duyduğu için öğrenmekte ve öğrenme hayatın merkezinde, temelinde durmaktadır. O nedenle de her şeyi doğalında deneyimlemektedir. Çünkü yapay, suni bir ihtiyaç listesi yoktur ve öğrenmeyi kâğıt üzerinde deneyimlememektedir, öğrenmeyi doğalında deneyimlemekte ve doğal şartlarında öğrenme eylemini gerçekleştirmektedir. Çocuk bilgiyi doğalında keşfetmektedir³¹ ve kurs, okul gibi yerlerde öğrenmemektedir. Çünkü kurs ve okul gibi yerler

---

³⁰ Merak dürtüsü, eğitim sistemi içinde yer alan çocuklarda sönmeye durumuna geçmektedir. Bunun nedeni de çocukların sınıf içerisinde çok fazla kişi ile ders işlemeden kaynaklanmaktadır. Çocuk, merak ettiği şeyi sormak için ya fırsat bulamamaktadır, çünkü aktif ders anlatan bir öğretmen vardır, sözünü kesmekten çekinmektedir, ya da öğrenci, diğer öğrencilerin sorduğu soruyu küçümseyip onunla dalga geçmesinden geçinmektedir. Öte taraftan öğretmen de müfredatı yetiştirmek adına öğrenci soruyu sorsa bile teneffüste bakalım ya da çıkışta konuşalım diye ötelemek durumunda kalmaktadır, çünkü yetiştirmesi gereken ve 40-50 dakika da bitirmesi gereken konuları vardır. Bu şekilde ola ola öğrencilerin merak dürtüleri sönmektedir. Bu nedenle de bir şeyi merak edip araştırmak yerine ödev konusu ise ya da sınav müfredatına dâhil ise öğrenmek durumunda kalmakta ve araştırmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle bugün artık öğrenciler dershanelere gitmek durumunda kalmaktadır ve bu nedenle 'Youtube' gibi yerlerde eğitici videolar yer almaktadır. Öğrenciler bir şey öğrenmek için bir dürtüye ihtiyaç duymaktadır: sınav gibi, ödev gibi. Veyahut da öğrenmek için bir anlatıcıya ihtiyaç duymaktadır: öğretmen, dersane, video gibi.

³¹ Aileler çocuğun doğalında keşfetmesini önemsemektedirler: Peki ne demektir bu? Dışarıda, dış dünyada çok fazla bilgi yer almaktadır. Örneğin, çocuk resim yapmayı öğrenmek istemektedir. Çocuk kursa gittiği vakit, ona kalemin ne marka olması gerektiği, nasıl tutulması gerektiği, hangi perspektiften bakılıp çizilmesi gerektiği gibi bilgileri öğrenmekle yükümlü tutulmaktadır. Oysa çocuk ressamın ya da resim yeteneği olan birinin yanında gözlem yaptığında ise, fırçanın tuvale nasıl vurulduğunu, boyanın nasıl karıştırıldığını ve ağaç yapmak için nasıl fırçayı hareket ettirmesi gerektiğini doğalında deneyimlemektedir ve karşısında emir eden biri ya da eve

aslında suni bir öğrenmeye neden olmaktadırlar, karşılığında bir şey vardır çünkü. Öğrenildiği takdir de ya sınavdan başarılı olunmaktadır ya da kurs sonunda sertifika alınmaktadır.

“Avantajı ise, ya bilmiyorum çok dolu dolu yaşıyoruz biz. Yani sabah istediğimiz saatte kalkıyoruz, ondan sonra hiçbir gerginliğimiz sıkıntımız yok. O gün birbirimizi öpe koklaya kalkıyoruz. Sonra o gün ne yapacağımıza karar veriyoruz. Canı istediğinde matematik çalışıyor, canı istediği zaman mektup yazıyor, okuma yazma çalışıyor, bazen kitap okuyor. Yani bilmiyorum, her şey çok doğalında akıyor bizim için. Bir yani takvim bir şey yok yani ama bazen öyle de olabiliyor; ama o kadar az ki hani biri gelecek falan. O gün neyi öğrenmek istiyorsa, ne yaşamak istiyorsak onu yaşıyoruz, o yüzden çok keyifli. Yani insana ihtiyacımız olduğunda insana gidiyoruz, yalnızlığa ihtiyacımız varsa yalnızlığımıza çekiliyoruz. Dediğim gibi ne öğrenmek istiyorsak, kızım zaten matematiği de şeyi de kendi kendine öğreniyor. Okuma yazmayı da kendi kendine öğrendi. Yani ben net haftada beş dakika vakit harcamamışım mesai, ikisi için de, matematiği için de şey için de okuma yazması için de. Dediğim gibi bir öğretmene ihtiyacı yok. Yani sadece sorduğu sorulara cevap verebilecek kapasitede olsanız yeter; ama tabii bir yerde sorduğu bazı şeylerin cevabını bilmiyorum. Sorduğu şeyi bende bilmiyorum diyorum. Sonra elimizde bir kitaplık var ona bakıyoruz, eğer orada bir şey yoksa kütüphaneye gidebiliriz ya da onu bilen birine danışıyoruz falan. Yani etrafımızda bir sürü insan var ve yani onlardan bir sürü şey öğreniyoruz. Ne bileyim evimize biri geliyor, Cemre’ye mandala yapmayı öğretiyor, o da arkadaşlarına öğretiyor falan. Çok güzel şeyler oluyor yani. Böyle açık olduğunuzda çünkü insanlara, öğrenecek çok fazla bilgelik var dışarıda. Okul dışında yani aklınıza gelmeyecek şeyler. Okula giden bunu doğalında deneyimleyemiyor ya bir kurs ortamında deneyimliyor ki bu da aynı şeye hizmet ediyor, performans hizmet ediyor. Talebi oluyor, mesela arkadaşlarından birini özlemiş ve onlara gitmek istiyor. Seçebiliyor. Mesela bir arkadaşı var, onu hiç, hiç görmek istemiyor. Çünkü anlaşıyor, niye ben onları aynı sınıfta olmaya zorlayayım ki. Böyle şu anda. Onun da seçme hakkı var. Sen nasıl istemediğin birini arkadaşın olarak seçmiyorsan. Biz şimdi, o çocuk olmadığı zamanlarda, ben sadece annesiyle görüşüyorum. Çünkü onun çocuğuyla görüşmek istemiyor yani.” (Görüşmeci 2)

“Çocuklarla çok vakit geçiriyoruz. Biz saatlerce kahvaltı yapıyoruz, bir sürü şey konuşuyoruz. Kendi sorularını soruyorlar, ben kendi tecrübelerimi anlatıyorum, bilmiyorsak birlikte bakıp araştırıyoruz. Okuyup video izliyoruz ve anne ve babanın çokça vakit geçirdiği görülüyor bu günlerde. Bana mesela bütün gün çocuklarla ne yapıyorsunuz diyen var. Nasıl zaman geçiriyorsunuz diyen var. Çünkü sırf o nedenle okula gönderenler var, yani rahat hareket edebilmeleri için; ama çocukla bağ kurmak için çok önemli. Canları ne isterse onu yapıyorlar. Bir şeylere yetişme gibi şeyleri yok ve kendilerinin ciddi özgüveni var ve yapabiliyor olmak ve bunu görmek özgüven veriyor onlara. Birbirimizi çok iyi tanıyoruz biz, anne çocuk noktasında çok önemli bir şeydir bu ve bir şeyi çok daha hızlı öğrenebiliyorlar; çünkü biz ilgiliyi çok rahat görüyoruz.” (Görüşmeci 3)

---

döndüğünde ödev yapması gerektiğini söyleyen biri olmadan. Öte yandan, çocuk kendisi istediği için o bilgiyi almaya gönüllü olmaktadır ve karşıdaki kişi ile ilişki kurmaktadır, sırf öğrenmesi gerektiği için ya da öğrenemezse sınavdan başarısız olacağı ya da kurs sonunda sertifikasını alamayacağı için değildir.

Araştırma doğrultusunda yapılan görüşmelerde, çocukların kendi kendilerine okuma ve yazmayı öğrendikleri belirtilebilmektedir. Bu ifade de akıllara şu soruyu getirmektedir: O zaman niçin okuma oranları %100 değil ve neden diğerleri de okuma/yazmayı kendi kendilerine öğrenememektedir? Öte taraftan bu alternatif modeli benimseyen aileler de, kimse çocuğu okuyup ve yazması için zorlamamakta ve onları bu konuda baskılamamaktadır. Aileler gündelik hayatlarında sürekli kitapla ilgilendiklerini belirtmekte ve çocuklar da onları rol model olarak kitabı hayatlarının önemli bir köşesine yerleştirmektedirler.³² Aynı zamanda bir zorunluluk ve görev bilinci ile okumayı öğrenmeyip, bir amacı yerine getirmek için ihtiyaç doğrultusunda ve bu ihtiyacı gidermek adına bu eylemi gerçekleştirmektedirler. Kimisi gazete sayfasına ilan verebilmek için okuma yazma öğrenmekte, kimisi istediği kitabı okuyabilmek için, kimisi de mektup yazabilmek için okuma yazmayı öğrenmektedir, bu da demek oluyor ki ihtiyacı doğrultusunda ve kendini o bilgiye hazır hissettiği zaman okuma faaliyeti ortaya çıkmıştır. Oysaki okullarda müfredat dâhilinde, suni bir ihtiyaç ortamı yaratılarak, çocuğun hazır olup olmadığına bakılmaksızın (her çocuk aynı anda hazır olmamakta ama müfredat dâhilinde diye o zaman diliminde öğrenmesi zorunlu tutulmaktadır, bu da sistemin içerisinde çok olağan bir şeydir ve aksini yapmak mümkün olmamaktadır) okuma yazma öğretilmeye çalışılmaktadır. Kimisi hızlı kimisi yavaş şekilde öğrenmektedir çünkü bazıları hazırken bazıları hazır ol(a)mamakta, ama bu kez çocuk yetersizmiş gibi görülmekte ve motivasyonun kırılmasına neden olmaktadır ve okumayı başaran öğrenciye ödül verilirken başaramayan öğrenci ise damgalanmaktadır.

“Ödev olduğu için kitap okumuyor, kitap okumak istediği için kitap okuyor. Yazıyı, saçma bir şekilde 20 defa yazmak zorunda olduğu için yazmıyor; ama her akşam kendisi istediği için gazete ilanı yazıyor. Kendi gazetesi için, ilan yazıyor ve evimizde bir toplu iğne kaybolmuştur, bulanların getirmesi rica olunur diye yazıyor. Kendi yazıyor, isteyerek yapıyor ve yazma ile neler yapabileceğini yapılabileceğini biliyor. Tasarım yapıyor, yazı tasarımı yapıyor, tabela hazırlıyor, iş yeri tabelası hazırlıyor, mektup yazıyor, gazete ilanı yazıyor, kitap yazıyor, şiir yazıyor ve aynı yazıyı 20 kez yazmıyor. Yapıyorsa, her ne yapıyorsa, severek ve isteyerek yapıyor. Kendisi, kendi gücüyle doğdu ve kendi kendini keşfetmenin

---

³² Bakıldığında çocukların kendi kendilerine okuma ve yazmayı öğrenmesi hayal ürünüymiş gibi gelebilmektedir. Fakat çocuklar, çevrelerindeki insanları kendilerine model edinmekte ve onların yaptıklarını yapmaya çalışmaktadırlar. Çocukların bir şeyleri yapması için, defalarca söylemek, dile getirmek yanlıştır, çocuğun bir şeyi yapması için karşısındaki kişiyi izlenimleri ile taklit etmesi gerekmektedir (Bkz. Montessori s.41). Öte taraftan çocuğun, ödev mantığı ile zorunluluk duygusu ile okuma ve yazmayı öğrenmesi daha güçtür, oysa merak ve dürtüleri sayesinde ve aynı zamanda ihtiyaçları doğrultusunda okuma ve yazmayı öğrenmeleri daha kolay olmaktadır. Çünkü okulda ya harfler tanıtılarak hecelere oradan da kelimelere gidilerek ya da kelimelerden hecelere ve harflere ayrıştırılarak okuma yazma öğretilirken, bu şekilde merak ettiği metne odaklanılarak okuma öğrenilip sonrasında yazmaya yansıtılmaktadır. Bu yöntemde önce okuyup aylar sonrasında yazma faaliyetine geçilmesi olağandır. Örneğim ben de ablam okula giderken onu taklit ede ede kendi başıma okumayı çözmüş bulunmaktayım.

hazzını yaşıyor. Mesela anne, işte en son 129 basamaklı sayının tek mi çift mi bittiğini soruyordu ve bunu diyebiliyor, tek bittiğini anlayıp, gözlerinin içi parlayabiliyor. 2.sınıfta ama düşündüğünde de 4 kere 4 = 16 diyemiyor. Kendi merakı ve rızasıyla bir şeyleri severek gidiyor ve en büyük avantajı da bu. İsteyerek ve severek yapıyor, asla geri kaldığını düşünmüyorum.” (Görüşmeci 8)

“Çocuk, özgür bir biçimde kendi zamanını yönetmeyi öğreniyor. Belli bir büyüğün, birisinin telkini olmuyor. Çünkü yönetemezse, ona göre de kendisi sonucuna katlanmak zorunda zaten. Onun dışında merakının peşinde giderek çabalamaı öğreniyor, zaten çocuk. Sınav zorlamasıyla değil, kendi çabasıyla öğreniyor ve bu benim için çok zor bir şey. Hani bazen eşim kızıyor bana. Diyor ki, sen kendin üniversite okuyorsun, çocukları okutmuyorsun, bu nasıl bir şey. Eşim kızıyor, ama şöyle bir şey ve ben bu eğitim sistemimde yetiştim. Bir şey olmadan, sınav baskısı, zorlaması olmadan, bir şeyi yapamıyorum. Bu benim için çok zor bir şey. Bir derse bakamıyorum istediğim, beni bir şeyin zorlaması lazım. Erteliyorum, kaçıyorum. Ama çocuklar benim gibi değil, meraklarının peşinde koşarlar ve istediklerini yaparlar, başarırlar ve beni bile dinlemezler. Yani zorlama olmadan, zamanını yönetmeyi ve meraklarının peşinden gitmeyi öğrendiler. Ben ne kadar merak edersem edeyim, o an başka bir şeyler sokabiliyorum araya.” (Görüşmeci 6)

Okulsuz eğitim modelinde, çocuğun gelişimini yakından takip etmek mümkündür. Çünkü devamlı yan yana bir ilişki mevcuttur. Sistem içerisindeki bir çocuk günün büyük bir bölümünü okulda geçirirken, okulsuz eğitim modelindeki bir çocuk ailesiyle iç içedir. Bu sebeple de aile, çocuğun neye ilgisi olduğunu, neye yöneldiğinde yeteneğini net bir biçimde sergileyeceğini daha yakından gözlemlemekte ve onu yönlendirebilmektedir. Öte taraftan okulsuz eğitim modelini benimseyen aileler, bu modeli ilk kez deneyimlediği için ve hatta ülkede de daha önce uygulanan bir metot olmadığı için, başlama aşamasında metoda kaygı ile yaklaşırken, süreç içerisinde neredeyse hiçbir olumsuz şeyle karşılaşmadığı belirtmektedir. Hatta belirsiz olan bir metodu deneyimlemenin hem çocuğu hem de ebeveynleri şaşırtıcı sürprizleri de beraberinde getirdiğini ifade etmektedirler.

“Hiçbir stres yok. Onlar için öğrenme, bir stres değil. Doğal yaşamın bir parçası. Hani bir bakıyorsunuz çocuk bir şeyi öğrenmiş. Nereden, nasıl öğrendiği ile ilgili ne siz ortam hazırlamışsınız ne de o öyle ortamlarla karşılaşmış, ama bir şekilde öğrenmiş. O yüzden çok rahatsız ve hep tatilde gibisiniz. Bu en güzel tarafı. Siz ebeveyn olarak çok rahatsızsınız. Çocuğunuzu bir öğretme, ödev yaptırma ya da sınavla ilgili ya da sınava çalışması için, kendinizi baskı altında hissetmediğiniz için, baskıyı çocuğa da uygulamıyorsunuz. Anne ile çocuk, ebeveynler daha doğrusu, daha sıcak, samimi, sevgiye dayalı, beklentisiz bir atmosfer oluşuyor evde. Mesela özel okula gönderiyorduk biz ve eşimle özel okuldan aldığımız zaman şöyle demiştik: Hani özel okula, yıllık ödediğimiz, o zamanlar 25000-30000 TL civarındaydı. Şu an çok yüksek, 50000 civarına çıktı özel okul ücretleri İzmir’de. Hani biz de demiştik ki, alırsız o paramızı ve bir ay yurt dışında gezerek geçiririz demiştik. Böylece dil öğrenme konusunda farkındalık oluşur. Hatta bu sayede kızım epey İtalyanca öğrendi. İtalya’ya gitmiştik geçen sene. Sonra orada çok etkilendi, orada bulunmaktan. Sonra evimize Türkiye’ye döndüğümüz zaman, kendi kendine

yaklaşık birkaç ay içerisinde konuşabilir düzeyde, kendi kendine şey öğrendi. Sözlükler, uygulamalar aracılığıyla İtalyanca öğrenmişti. Biz oraya giderken hiç öyle bir amacımız yoktu, sadece İngilizcesini kullanır, geliştirir, ihtiyaç duyduğu için öğrenmeye yönelik hevesi olur diye düşünmüştük. Hani gittik oraya ve başka bir şeyle dönmüş olduk. Okulsuz eğitimin bir güzel tarafı da bu. Nerede, ne ile karşılaşacağınızı bilmiyorsunuz ve o karşınıza güzel sürprizler çıkarıyor. Bol bol gezmeye, tiyatroya, sinemaya gitmeye vaktimiz var. Çünkü ödev ve okulda geçireceği zamanı, rahatlıkla farklı şeylerle doldurabiliyor. Daha çok sosyalleşebiliyor, çünkü çevresinde yetişkinler olduğu için, o çevresindeki yetişkinlerin hayatını gözlemlediği için, daha sosyal bir çocuk olabiliyor. Yani sosyal olguları, hastaların ziyaret edilmesi, ne bileyim mesela bir komşuyla tartıştığımız zaman, bahçesindeki tavuk ya da köpek yüzünden o sıradaki sizin tavırlarınızı görüyor, karşıdaki insanı görüyor, bununla ilgili yapılabilecekleri görüyor vs. yetişkinlerden daha uygun bir model, sosyalleşme modeli şey yapabiliyor, gözlemleyebiliyor sanırım bu kadar.” (Görüşmecisi 5)

Okulsuz eğitim modelini uygulayan aileler, çocukların her türden insanlarla bir araya gelmesini çokça önemsemektedirler. Bu nedenle sık sık misafirlğe gitmekte ve eve misafir davet etmektedirler. Bu tür tutumların, toplumun yararına olabileceğini düşünmektedirler. Çünkü günümüzde aileler birbiriyle diyalogu kesmiş durumdadır ve kimse, kimse ile görüş(e)memektedir. Çünkü okula giden çocuğun pek fazla ritüeli mevcuttur: Çocuk eve geldiğinde ödevlerini bitirmek zorundadır ve bu ödevler çoğu zaman aile kontrolünde yapılmaktadır. Öte taraftan çocuğun erken yatması gerekmektedir, çünkü ertesi sabah okul için erken kalkılması gerekmektedir. Bu sebeple de sistem içerisinde yer alan çocuk pek fazla insan görememektedir, ziyaretlere gidememektedir, doğaya çıkıp oyun oynayamamaktadır. Çünkü yapılması gereken ödevler vardır ve erken yatılıp kalkılması gerekiyordur. Bu tür nedenlere bağlı olarak, okulsuz eğitim modelini uygulayan aileler, okulsuz bir toplumu, toplum için yararlı bulmaktadırlar. Öte taraftan bakıldığında gerçekten okullu çocukların her şeyden uzaklaştığını, hayatlarının okul, kurs, dersane ve odası şeklinde geçtiği gerçeğini unutmamak gerekmektedir. Aileler aynı zamanda okulsuz eğitim modelinin, çocuğun saflığını, doğallığını koruduğunu gözlemektedir. Çünkü başka başka şeylere özenmemektedirler. Okuldaki çocuklar çok kalabalık olduğu için sürekli etkileşim halindedirler ve tüketimi özendirilmektedirler. Çocuklar çünkü sıra arkadaşında gördüğü bir nesneyi eve gittiğinde ailesinden istemekte ve yine aynı şekilde gördüğü bir davranışı da içselleştirmektedir. Popüler olan bir şeyin uygulanmaması durumunda çocuklar birbirlerini dışlayabilmekte ve akran gruplarına dâhil etmemektedirler. Okulsuz modelde aileler çocukların oyun dünyasından kopmamalarını sağlamaya çalışmakta ve sanal dünya ile aralarına set çekmeye çalışmaktadırlar. İnternet, tablet, bilgisayar gibi şeyleri ihtiyaç dâhilinde ve meraklarını giderme noktasında kullanılmasına izin vermektedirler.

“Bir kere çocuk hayatın içerisinde oluyor. Bu hem aile için, hem toplum için çok büyük bir avantaj. Çünkü şimdi bakıyorum, mesela oyun parkında çocuk yok, sokakta çok yok, sinemaya gidiyorum çocuk yok, tiyatrodaki çocuk yok, hiçbir yerde çocuk yok. Çocukları özellikle özel okullar arttıkça, akşamları 5’e 6’ya kadar, hafta içi her gün çocukları toplum içerisinde çekiyorlar. Çocuksuz bir toplum, çocuk içinde zararlı. Toplum dışına çıktığı için, ama toplumun kendisini de bizzatı zararlı. İnsanlar, çocuksuz ortamlarda ilişki kuruyorlar. Onun da psikolojik olarak sağlıklı bir durum olduğunu düşünmüyorum. İkincisi çocuk toplum dışına çıkıyor ve topluma bir yararı olması gerektiğini göremiyor. Ama ben, hani çocuğumun topluma yararlı olarak yetişmesini istiyorum. Hani okullarda amaç budur ya, topluma yararlı bireyler yetiştirmek, ama topluma yararlı bir birey, topluma bir çark olmakla değil empati kurabilmesi lazım. Büyüğüyle de küçüğüyle de aynı şekilde konuşabilmesi lazım, çöpçüyle de doktorla da aynı şekilde konuşabilmesi lazım. Ne bileyim, mesela dezavantajlı gruplardan insanlar görüp, onların yaşantılarını görüp; nasıl değiştirebilirim, nasıl dokunabilirim onların hayatlarına diye düşünebilmesi lazım. Hani bana hep şey soruyorlar: Sen akvaryumda mı yetiştireceksin diye, soruyorlar. Ben tam tersi, okulları akvaryum olarak görüyorum. Çünkü çocuğu kapatıyorsun ve çocuk, çocuk görmüyor, hiçbir şey görmüyor, sakat görmüyor, engelli görmüyor, yaşlı görmüyor, bebek görmüyor, kadınlara yapılan ayrımcılığı görmüyor, bir şey görmüyor, hiçbir şey görmüyor. Okulda tanıdığı 20 kişi ile ve öğretmeni ile sadece iletişimde kalıyor. Toplum için, çok büyük bir avantaj olduğunu düşünüyorum eğitimin. Sonra ailelerde herkes, birbiriyile ilişkilerini kesmişler, onu fark ettim. Kızım ilkokula gelene kadar, bunu fark etmemiştim, edememişim. Bir baktım, ilkokulda herkes özel okula gidiyor. Çocuğu okula, ev hanımı olup da bile, çocuğu okul gönderdim, ev işi yaptım, çocuğu okuldan aldım, ona banyo yaptırdım, yemek yedirdim, ödevlerini yaptırdım, şimdi de yatacak. Kimse, kimse ile görüşmek istemiyor ve toplum içerisindeki ilişki kesilmiş, bu nedenle. Köyde yaşıyorum, köyde bile sokakta çocuk yok; çünkü eve gelince ödevini yapması gerekiyor. O yüzden, toplum için de bunun bir avantaj olduğunu düşünüyorum. Çünkü toplum içerisinde, ne kadar çok okulsuz çocuk olursa, o kadar çok birbiriyile iletişime girmeye çalışan aile olacak. Biz çocuklarımızla gün boyu birlikte olduğumuz için, birbirimizle de iletişime geçmeye çalışıyoruz. Ne yapalım hafta içi beraber tiyatroya gidelim mi, beraber orman gezisi yapalım mı, beraber denize gidelim mi şeklinde hep iletişim halinde kalmaya çalışıyoruz. Bu da, eski mahalle havası gibi düşünün ve sağlıklı olan bu bence. Çocuk için de aile için de avantajları var, hep bir aradayız, hep birlikteyiz. Kızım, mesela okula gittiği o 3 aylık dönemde, kardeşleriyle ilişkisi çok kötüleşmişti. Çünkü yorgun geliyordu. Biz yorgun geldiğimizde ne yapıyorsak, o da onu yapıyordu. Odasına giriyordu, yalnız kalmak istiyordu, televizyonu açıp karşısında yatmak istiyordu, beni rahatsız etmeyin falan diyordu. Ama şimdi çok vakti var, vakti bol, kardeşlerine de ayıracak vakti var. Nereye gidersek, her türlü etkinliği birlikte yaptığımız için, kardeşleri ile ilişkisi daha sıkılaştı. Aile için, böyle bir avantajı var. Ben görebiliyorum. Okulda mesela bir şey yaşıyordu, yorgunluk veya sorun yaşıyordu ya da bir şey yaşıyordu. Yani bir şeye şahit oluyordu, bir sorun var, ama ben ne olduğunu bilemiyordum. Eve geliyordu, çocuk bir değişik, bir şey olduğu belli, ama ne. Ama şimdi mesela gün boyu birlikte olduğumuz için, sıkıntısını daha kolay tahmin edebiliyorum. Şöyle bir şey oldu, ona sıkılmış olabilir misin mesela diyorum. Genelde tahminim de doğru çıkıyor mesela. Bu şekilde ilişkiyi ilerletmek daha kolay oluyor. Çocuğu gözlemleyip neye yeteneği var, neye ilgisi var, onu gözlemleyip yönlendirmek daha kolay oluyor. Okula göndersem, öğretmene sormak zorunda kalacaktık. Çocuk için ne avantajı var? Mesela onun kendi takip ettiği etkinlikler var,

okula gittiği üç aylık dönemde mesela saat 3'ten sonra gidiyordu ve çok yorulduğunu söylüyordu. Birçok etkinliğini bıraktı, yorgun olduğunu söylediği için. Okula gitmek istememesinde bunun çok etkisi oldu ve okula gitmek istemiyorum, çünkü etkinliklerime devam etmek istiyorum ve okula gidince çok yorgun oluyorum dedi. Bilmiyorum, mesela okul dört saat olsaydı, belki onu demezdi. Finlandiya'daki gibi. Ama en kısa devlet okulu bile 6-7 saat sürüyor burada, 9'dan 3'e kadar. Git gel yol var bir de, yoruluyor çocuk.” (Görüşmeci 4)

“En önemli sebep, çocuk iç motivasyonunu kaybetmiyor. Benim için çok önemli, çünkü ben bunu kendimde göremiyorum. Okulun, bende bıraktığı en büyük yara bu, diye düşünüyorum. Yani bir iteklenme şeyi hissediyoruz, bir şeyleri yapabilmek için. Ama okulsuz öğrenirken çocuk, iç motivasyonunu kaybetmiyor. Kendine güvenini kaybetmiyor ve başaramadım hissi, okullardaki çocuklar gibi olmuyor. Çocuk kendi gelişimini kendisi görebiliyor, bunu fark ediyor ve tahlil edebiliyor. Şunları öğrendim bu yıl, şunları yaptım diye görebiliyor ve kendisi ile gururlanabiliyor. Onu da görüyorum. Motivasyon ve özgüveninin kaybolmaması diyebilirim. Yoksa belki okul çağı yani okula giden çocuklardan, akademik anlamda eksiklikleri olabilir belki çocuklarımın, ama aynı zamanda da farklı alanlarda önde olduklarını görebiliyorum. Özellikle bunu belirtmek istiyorum. İletişim konusunda, sosyallik konusunda, okula giden çocuklardan çok daha farklılar. Edep, adap ve kural öğrenme konusunda da öyle olduklarını rahatça söyleyebilirim. Hani topluma uyum sağlama anlamında. Okul, belki çocuklara kuralları falan öğreteceğim derken sanki o baskı, çocukların üstünde genelde daha farklı şekilde ortaya çıkıyor. Daha uyumsuz hale gelebiliyorlar diye düşünüyorum. Daha tahammülsüz. Kısa bir şey anlatabilir miyim? Geçen annemin bir şey dikkatini çekmiş. Benim ananem hasta diye ziyarete gittik. Büyük oğlum, biraz bahçede dolandı ve öyle eve girdi. Salonun kapısını tıklattı, içeriye girdi. Selamünaleyküm dedi, salonda olanlara. Bu arada 9 yaşında bu oğlum. Geldi büyük ananesinin elini öptü, geçmiş olsun anane dedi. Sonra gitti dayımın elini öptü filan, böyle sırayla yaş sırasına uygun olarak filan böyle. Ortamdaki herkes baktı. İşte bu çocuk nasıl değişmiş, ruh hali falan bu hale gelmiş, ama biz bu şekilde öğretmiyoruz. Şöyle yap, kapıyı şöyle aç falan demiyoruz. Kendisi görüyor, hayatın içerisinde bunu görüyor kendisi ve buna çok uygun davranıyor. Bize çok söylemişlerdi. Bunlar sosyal uyumsuz olur, işte ne bileyim iletişim kuramaz filan, okula göndermiyorsunuz, hata ediyorsunuz falan diye. Ama şimdi bütün herkes tam tersi olduğunu fark ediyorlar. Ben de çok mutlu oluyorum bu durumdan.” (Görüşmeci 7)

“Biz mesela kendi aramızda konuştuğumuz zaman, okula giden bazı çocuklarla kıyasladığımızda, nasıl desek. Okuldaki birçok problemle, çocukla, kavgayla ve aşırı duygularla karşılaşmış bir çocuk, onunla uğraşmış bir çocukla, ben kendi oğlumla karşı karşıya getirdiğimde aynı yaşta olmalarına rağmen; ben Zübeyir'in böyle daha saf, daha içten, daha samimi olduğunu fark ediyorum. Fakat diğer çocukların, biraz daha nereden, ne gelir acaba, nasıl tehlikede kalırım; daha kurnazca, daha cingöz hani denir ya gözü açılmış, öyle olduğunu fark ediyorum. Kendi haliyle kalması, yani tamamen kendisi neyse o. Üstü kapalı, gizli, saklı değil de, yani şöyle diyeyim daha doğrusu. Pedagojik açıdan dile getirmek gerekirse, gerçek benliği ile yaşayan bir çocuk olduğunu görüyoruz. Fakat diğer çocuklar, yaşadıklarından dolayı, belki daha ziyade sahte bir benlikle görünüyorlar maalesef.” (Görüşmeci 10)

Dezavantaj yönleri ise görüşmecilerin aktarımıyla neredeyse yoktur. Birkaçını sayacak olursak; mevcut sistem içerisinde çoğunluğa uygulanabilir olduğunu düşünmediğini belirtmektedir bir görüşmeci ve bu nedenle de bu sistemin yani okulsuzluğun, dezavantajı olarak görülebileceğini belirtmektedir. Çünkü herkesin yaşam koşulları farklıdır, gelir/gider ayarlamaları farklıdır ve o aileye özeldir. Okulsuz eğitimde ise geçimin bir şekilde ayarlanması gerekmektedir; çünkü evde mutlaka birinin olması gerekmekte ve çocukla olması gerekmektedir. Bu nedenle de bu durum ailelerin kendi özelinde ve kendi ayarlamaları gereken bir şeydir. Çoğunluğa uygulanabilir değildir ve kişisel tatmin çok önemli olduğu için, anne veya baba evde olmaktan doyum almayabilir, devamlı evde olmaktan ve çocukla olmaktan doyum almayabilir şeklinde aktarmaktadır Görüşmeci 2:

“Şu anda mevcut sistemde çoğunluğa uygulanabilir olduğunu düşünmüyorum. Çünkü insanların yaşam düzenini bir çocuğun bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde ayarlamaları kolay bir şey değil. İlla ki o evde birisinin, onunla ilgileniyor olması gerekir. Dolayısıyla evin ekonomisinin ona göre ayarlanmış olması gerekiyor. Anne baba çalışıyor, çalışmıyor, evin geliri/gideri bunların, bu denklemin içinde yani çocuğun şeyini seçmek ama tabii şöyle bir şey var. Birinin çalışmamasını tercih ettiğiniz zaman, bazen birisinin maaşı o çocuğun okul giderleri kadar olabiliyor, büyük şehirlerde. Bu tabii anneye babaya verdiği doyumunu da konuşmamız gerekiyor. Ama evde kalmak onlara doyum veremeyecek olabilir vs. bir sürü denge var. Her ailenin kendi dengesi, bu açıdan bir takım zorlukları var, aileler için. Dezavantajını bilmiyorum, öyle bir dezavantaj yaşamadım. Sadece uygulanabilirliği konusunda işte, dediğim gibi sıkıntılar olabilir. Herkese uygulanabilirliği konusunda. Şu an mevcut sistem içerisinde konuşuyorum tabii ki. Biz daha sonra, bundan 20-25 yıl sonra, belki başka sistemler üzerinde, başka sistemler içinde yaşıyor olacağız ve belki burada çocuklara başka alanlar açabiliyor hale gelebiliriz. Onu öngöremiyorum şu anda, ama şu anki sistem için böyle sıkıntıları var. Ama ben bir dezavantajını yaşamadım, sadece kendi üretim alanı evde olmayan kadınlar veya adamlar için, belli bir yerden sonra, evde sürekli çocukla oluyor olmak, belki ruhsal doyuma ulaşmalarına engel olabilir. Ama bunlar hep bireysel şeyler, ailenin dengesiyle alakalı. Yani bunu genelleyemeyiz. Zaten böyle bir şeyi olan, sıkıntısı olan, böyle bir şeyi seçmez, o yüzden çok öngöremiyorum; ama bizim için bir dezavantajını yaşamadık şimdilik öyle söyleyeyim.” (Görüşmeci 2)

“Her yere birlikte gidiyoruz ve bu bazen benim için bir dezavantaja dönüşebiliyor. Telefonu azalttık, sosyal medyayı azalttık ve biz hep burun burunayız. Toplumun kaygıları var ve bu bizi aslında bunaltıyor ve biz aslında yeniyiz aslında.” (Görüşmeci 3)

Bir diğer nokta ise; okulsuzluğu eleştirenler genellikle hep sosyalleşme üzerinden eleştirmektedirler; fakat aileler çocuklarının hiç sosyalleşme sorunu yaşamadığını söylemektedir. Hatta okula giden çocuklardan çok daha sosyal ve her yaşta insanla rahatlıkla konuşup, iletişime geçip, sohbet kurabildiklerini söylemektedirler. Fakat şöyle bir dezavantajı olduğunu da belirtmektedirler: Yolda, sokakta çocuk yok! Bu da onların arkadaş bulmalarını

zorlaştırmakta ve dışarıda oyun oynama olasılığını ortadan kaldırmaktadır. Okulsuz çocuklar diğer çocuklarla, ister istemez denk gelememektedir; çünkü okula giden çocuklar, günün çok büyük bir kısmını dışarıda, okul için geçirmektedir. Okula gidip gelmekte, derslere girmekte ve sonrasında ek ders veya etütlere katılmakta ve eve geldiğinde de ev ödevleri için çalışmaya başlamaktadır, sistem içerisindeki çocuk. Bu nedenle de okulsuz çocukların yolları ister istemez akranları ile kesişmemekte ve derinleşecek arkadaş edinmemektedir.

“Herkes, okulsuz olmadığı için, arkadaş bulmak zor olduğu gibi, biz aslında onu aza indirdik gibi, kardeşleri var, bunun yoksunluğunun çok farkında değil, hissetmiyor belki, olsa daha mutlu olur. Fakat yine de tek çocuk, iki çocuk olan bir aileye göre daha rahatız bu noktada. Fakat çocuğun merak ettiği veya heves ettiği yönlerde, bunu uygulayacak alanı yok, mesela ahşapla alakalı merakı var. Ben biliyorum ki mesela çivi çaksa, bir şeyler kesse, yapıştırırsa, çok hoşuna gidecek fakat yanında çalışabileceği bir marangoz yok. Marangozun onu çalıştırabileceği bir ortam yok, ona rehber olabileceği bir durum yok. Bazı kurslara baktığımızda, çok çocuklara yönelik değil, çocukla uğraşmak istemeyen kişiler veya. Okulsuz eğitimde zorlanılan ve belki de bizim ileride de zorlanacağımız, yine de devletin koyduğu kanunlarla çıraklık eğitiminin biraz daha büyüdükten sonra olması. Hangi alan olursa olsun, küçük yaşta bir çocuğa hitap eden bir yer olmaması. Atölyeler var mesela ama bunlar da çok basit, iptidai başlangıç dönemleri. Bir meslek edinecek veya kendini ilerletecek, derinleşecek boyutta değil. Hepsi bir eğlence, vakit geçirme amacıyla yapılmış yerler. Lise mezunu olması gerekiyor ki, bir genç birinin yanına yani okul hayatı olacak, belli bir yaşa gelecek, okul dönemindeyken çıraklık yapamıyor, ancak meslek lisesindeyse o alanda gider staj yapar; ama onun dışında gider, herhangi bir yerde çıraklık yaparsa o iş yerine bir ceza olarak geri dönüyor. Bir meslek edinimi için ne kadar geç bir yaş, 18 yaş. Yani ilgi duyduğu alana girip, kendini geliştirmesi için bütün motor gelişiminin artık havalıştığı, kalınlaştığı, naifliğini yitirdiği bir dönem. Merakının da söndüğü bir dönem. Çünkü tam gençlik zamanında, kafalar biraz daha dalgınken, esiyorken. Nasıl odaklanacak da bir meslek sahibi olacak o alanda. Ki birçoğu da olmuyor zaten.” (Görüşmecisi 10)

“En büyük dezavantajı sosyalleşme diyorlar; ama değil çok rahat bir şekilde sosyalleşiyorlar, hiçbir sıkıntımız yok o konuda. Arkadaş, birebir ilişki derinleştirmesinde arkadaş bulma da zorluk oluyor ama okula gitsek de zorlanırdık sanırım. Çünkü istediği arkadaşlık kızımın, derinleşmek istiyor. Evime gelsin, ben onun evine gideyim, bizde kalsın, ben onda kalayım. Ama mesela bakıyorum şimdi, okula giden çocukların anne babalarında da, çocuğum bir ilişkide, arkadaşlıkta derinleşsin ama öyle bir istek yok. Ama okula gitmediğimiz için, onu da deneyimleyemiyoruz; ama okula gitseydim, 10 tane kız arkadaşım olsaydı acaba, onun içinden biriyle derinleşebilir miydim acaba? Ama şimdi öyle bir ihtimalimizde yok zaten. Çok az görüşebildiğimiz arkadaş sayımız. Yani şimdi böyle söylüyorum; ama şu anda evde hem oğlumla hem de kızımın arkadaş olan, iki oğlan, bir kız çocuğu var. Gene buluyoruz, az değil ama şansımız azalıyor, seçim yapabileceğimiz çocuk sayısı azalıyor. Yani ben istiyorum, mesela çocuğum çıksın sokağa, sek sek oynasın ama dışarıda çocuk yok ya da lastik oynasınlar. Lastik oynamayı bilmiyor, ben onun yaşındayken takır takır lastik oynardım. Lastik oynamasını istiyorum ama sokakta çocuk yok ama şimdi okula göndersem orada teneffüs 10 dakika, ne oynayacak, lastik nasıl oynayacak. Hani okula

da göndermek orada çare olmuyor. Sanırım bu, bu dönem çocuklarının bir dezavantajı.” (Görüşmecî 4)

Okulsuz eğitim modelini uygulayan aileler açısından bir diğer dezavantaj ise; kendilerini sürekli anlatmak durumunda kalmalarıdır. Yani toplumsal baskı, kendilerini devamlı anlatmak durumunda hissetmeleri ve bazı durumlarda ciddi anlamda yorabilmektedir aileleri ve kendi yaptıklarının doğru olduğundan emin olmalarına rağmen, memnun olmalarına rağmen. Bu durumda da Whatsapp grubundan destek alınmaktadır, yani kaygının arttığı zamanlarda.

“Yani çok çok az diyebilirim. Bir tanesi toplumsal baskı diyebilirim, etraftaki insanlara sürekli kendinizi anlatmak durumunda kalıyorsunuz. İkinci olarak söyleyebileceğim şey, tarafı herkes hani farklı bir tarafa, yola giderken, siz tam tersi bir yola gittiğinizde, aslında gittiğiniz yoldan memnun da olsanız, hani bizler, insanlar, sosyal şeyleriz, hayvanlarız, canlılarız, beynimizde sanırım böyle bir patentler var, bir başkasının yaptığı doğru olmasa bile, onu yapmaya eğilimliyiz. Böyle şey bir psikolojimiz var. Bazen bu anlamda olumsuz etkilenebiliyoruz, bu durumda da zaten şeyden destek alıyoruz, okulsuz grubumuzdan, onlarla sohbet ediyoruz, konuşuyoruz falan, bazen buluşuyoruz. Bir de çalışan anneler için zor, ben yarı zamanlı çalıştığım için şanslıyım bu açıdan, bende bazen zorlanabiliyorum, ananemiz destek oluyor. Bir de bu üçüncü olarak söyleyebileceğim ebeveynin çalışması ve çocuğun bakımını tam zamanlı üstlenebilecek birinin olmaması, okulsuzluğun, okulsuz eğitimin olumsuz taraflarından bir tanesi.” (Görüşmecî 5)

Bir de okulsuz çocukların fazla özgüven sahibi oldukları belirtilmektedir ve ileride bununla ilgili bir dezavantaj yaşanır mı bu henüz belirsizdir. Okulsuz aileler bir de bazen şu noktada sıkıntı yaşamaktadır. Bir şeyi, ilk çocukta deneyimlemenin ve tecrübesizliğin, aileleri bazı noktalarda yorduğu belirtilmektedir. Bir şeye ilgisi oluştu mu, oluşmadı mı, biz yeterince ilgilenebildik mi, doğru yolda mıyız, mesajı alabildik mi, gibi şeyler ve ilk kez deneyimlemek bazı aileler açısından zor olabilmektedir. Fakat yine de ebeveynler, çocuk için bir şeyin yararlı ve faydalı olacağına karar verip yola çıkmakta ve bunun için bir eylem gerçekleştirmektedir, fakat çocuk bunu yapmak istememektedir ve bu tür durumlarda aslında çocuktan mesajı, iletiyi alabildiğini belirtmektedir aile. Yani çocuk yönlendirmektedir, ben bunu istiyorum ya da istemiyorum diye ve bu şekilde aile sıkıntılı durumdan aslında çocuğa dönerek ve onun ifadelerine dönerek rahata erişebilmektedir. Okulsuz eğitimin bir iyi tarafı da bu denebilmektedir, çünkü çocuk neyi isteyip istemediğini, neye ihtiyacı olup olmadığını rahatlıkla ifade edebiliyor.

“Şu olabilir, fazla özgüven sahibiler, bu dezavantaj mıdır bilmiyorum. Öyle bir şey görmedim, ilk zamanlar asosyal olacaklar diye çok korkuyorduk. Eşim de kızıyordu bana, ortamda hiçbir şey sormuyorlar, konuşamıyorlar diye, ama Allah’a şükür böyle bir şey olmadı, çocuklarım ortama girdiklerinde, kendileri selam verip konuşuyorlar, hiç tanımadığı insanlarla ve çok şaşıyorum çünkü

eskiden öyle değildi. Şu an ben dezavantaj bir şey görmedim; fazla özgüven sahibi olmaları belki olabilir, ama bu kötü bir şey mi bilmiyorum, fazla rahatlar, hemen soru sorabilip, hemen karşılık verebiliyorlar. Bu da tabii dezavantaj mı normal mi bilmiyorum.” (Görüşmecii 6)

Bir diğeri mesele de okulsuz anne babanın çalışıyor olmasıdır. Bu da ebeveyni zora sokan bir durumdur. Çünkü illa birinin ona bakması ve eşlik etmesi gerekmektedir. Okulsuz aileler dezavantaj olduğunu düşündüğü bir diğeri mesele çiraklık sisteminin olmaması ve çiraklığı devletin veya çevrenin çocuk işçi çalıştırılıyor olarak algılamasıdır. Tabii böyle olduğu durumlar da var ne yazık ki. Ancak aileler bu çiraklık sisteminin olmamasından yakınmaktadır çünkü çocuk ahşapla ilgileniyor, merakı var, elinde balta, çivi ile dolanıyor ama bunu uygulayabilecek bir alanı yok, eğer çirak olarak kabul etse bir işveren, bu ona ceza olarak geri dönmekte ama çocukta öğrenmeyi çok istemekte ama sistem izin vermemektedir. Anca meslek lisesinde zorunlu stajda izin verilmekte ya da lise bitiminden sonra herkese serbesttir. Aslında okulsuz çocuklar için ciddi bir dezavantaj. Çünkü onlar bunu deneyimlemek istemektedir, bir ustanın yanında ve bir meslek edinecekse 18 yaş cidden geç bir yaş, çünkü tüm motor becerilerinin söndüğü bir yaş. Bu da onlar için ciddi bir dezavantaj oluşturmaktadır.

“Çocuklar için dezavantajları nelerdir bilemiyorum ama bu durumla uğraşan anne ve babalar için bu durum zor oluyor bazen. Çünkü bazı dönemlerde hani bir karar vermek gerekebiliyor. Diyelim ki çocuğun ilgilendiği şeylere gerçekten ilgisi var mı yoksa nasıl diyeyim, nasıl ifade edeyim, anne ve baba için bazen çok zorlayıcı olabiliyor. Mesela ben bir ara sporla ilgilenmelerini istemiştım, çünkü apartmanda yaşıyoruz biz bile, bu arada kim bakıyordu çocuklara? Ben tüm zamanlı çalışmıyorum ve eşim de öğretmen olduğu için tüm zamanlı çalışmıyor, haftanın iki günü annem yardım ediyor, bir bugün geliyor 4-5 saat, bir gün daha 2-3 saat annem geliyor. Uzun süreli gitmiyorum, iki üç saat içerisinde işimi bitirip gidiyorum ben, programlarımı ona göre ayarlıyorum. Tam zamanlı değil, yani günün 2-3 saati evde değilim, 1 gün hariç. Bir gün nöbetim oluyor, onun haricinde evdeyiz daha çok zamanımızın büyük çoğunluğu evde geçiyor. Eşimde öyle öğretmen olduğu için programını ona göre ayarlıyor, dolu dolu bir program yapmıyor, fazla ders almıyor, bu zamana kadar hep beraber baktık ve hatta 3. Çocuk doğunda annem yardıma gelmeye başladı. Hep birlikte baktık ve hala beraber bakıyoruz. Anne ve baba için bazen zor olabiliyor, neyi nasıl yapacağımızı, karar vereceğimizi bilemiyoruz bazen. Bu gibi durumlarda zamana bırakıyoruz, sürece bırakıyoruz, ne yapacağımızı bilmediğimiz için ve bu bir eşikmiş diyoruz, bunu da aştık diyoruz. Ama o eşiği aşana kadar bazen zorlanabiliyoruz. Öyle diyeyim ve ben büyük oğlumun okuma yazma öğrenemeyeceğini düşünmüştüm artık, çünkü 1.sınıfın sonunda hala ilgisi oluşmamıştı. Biz işte homeschool geçti bari unschool yapalım dedik, o istemediği için öğretmiyorduk, ama işte o dışarıdaki baskıdan ve acaba çocuğun ilgisi oluştu da biz mi beceremiyoruz diye düşünmekten, bayağı bir yorulmuştım, ama sonra o kendi kendine oldu yani. İlk çocukta bunları deneyimlemek çok yoruyor, ama belki arkasından gelenlerde bu kadar kaygılı olmayacağız. Ama ilk çocukta kaygılar fazla oluyor. Biz işte spora falan yönlendirelim diye düşündük hep eşimle, gitsin işte enerjisini falan atsın diye düşündük, en son oğlum bir kaç yere yazdırdık, ettik falan gitti, geldi işte beğenmiyor, istemiyor, sonra oğlum şey dedi,

ben sporla ilgilenmiyorum, sanatla ilgileniyorum, bunu hala anlayamadınız dedi. Bizde böyle kaldık yani, aaa tamam oğlum, biz de daha seni sporla ilgili sıkıştırmayalım. Böyle şeyler yaşıyoruz, biz ebeveyn olarak iyi olur diye düşünüyoruz, ama çocuk bunu istemeyebiliyor ve işte okulsuz eğitimde çocuk kendini rahat ifade edebiliyor, yani güzel taraflarından biri bu. Biz daraldığımızda ondan bir mesaj alıyoruz, çocuklardan ve yolumuzu değiştiriyoruz.” (Görüşmecî 7)

“Sosyal toplumumuzun henüz buna alışkın olamaması. Okulsuzluk düşündüğümüz çocukların yeteneklerini artırmak istiyoruz ama toplum bunu çocuk işçi çalıştırmak olarak algılıyor. Yani benim çocuğum çırak olmak istiyor ve hakikaten istiyor ama insanlar buna hazır değil tecrübeleri edinebileceği ortam bulamıyoruz. Toplumun bakış açısı aman cahil kalacak aman bir şey öğrenmeyecek bu. Ne kadar dezavantaj, bir süre yaşayınca alışyorsun ama yine de bir dezavantaj.” (Görüşmecî 8)

5.6.Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller, Eğitim Programları ve Ayrılan Bütçe:

Aileler günümüzde çocuklara oldukça pahalı oyunlar almaktadır, oysa, evdeki birçok şey ile öğrenebilecekleri hayati şeyleri gözden kaçırmaktadırlar(Palmer, 2011,68).

Ailelerin hepsi çocukların kitap okumasına önem veriyor ve en sıklıkla kullandıkları ve ihtiyaç anında başvurdukları kaynak kitaptır. Aileler hem kendileri çocuklara kitap okumakta hem de çocuklar kendileri kitap okumaktadır. Merakları körelmediği için bir tutku haline getirmişlerdir kitabı ve aslında okumayı bir amaç için öğrenmişlerdir bu nedenle onun ne işe yaradığını ne anlam ifade ettiğini neye hizmet edeceğini gayet iyi bilmektedirler ve okula giden çocuklar gibi aslında müfredat dahilinde olduğu için okumayı çözmemişlerdir bu nedenle de onlar için keyif materyali ve ihtiyaç anında başvurabilecekleri önemli materyallerdir. Aileler çocuklarını sıklıkla kütüphaneye götürmektedir ve haftalık olarak gidip kitap seçmektedirler ve aileler kendileri kitap seçiminde oldukça hassas davranıp çocuğunun öğrenimini desteklemesine özen göstermektedir ve çocuğun merakını coşturmaya önem vermektedir. Bu nedenle bilim kitapları, bilim dergileri almakta ve çocuğun ilgisine göre şekillenmesine izin vermektedirler. Çocuk bir şey merak ettiğinde önce evdeki zengin kütüphaneden bakmakta ve daha sonra bir şey bulunamadıysa kütüphaneye ya da internete başvurmaktadır. O nedenle internet de önemli bir materyaldir fakat aile kontrolündedir. Çocuk internetten izlemek istediğini izleyebiliyor ve alanı, ilgisi doğrultusunda araştırmalar yapabiliyor. Aynı zamanda bir doküman bir bilgiye ihtiyacı oluyorsa oradan rahatlıkla ulaşabiliyor ve aynı zamanda aile kitap siparişi için de internete sık sık başvuruyor. Bir diğer önemli nokta da diğer insanlardır. Ona materyal demek doğru olmaz fakat aileler çocukların başka kişilerle görüşmesine önem veriyor yani sık sık

misafirlige gidip evlerine misafir çağırırlar. Aileden çevreden eş/dosttan insanları ve bu şekilde hem yatayda hem dikeyde sosyalleşmesi sağlanıyor hem de sadece çocuk aile bireylerinden veya materyallerden bir şey öğrenemez çünkü zaten okulsuz eğitimin kalıp söylemi hayatın içinde öğrenmek olduğu için diğer insanların bilgeliği çok önemsenir ve onlardan farklı şeyler edinilebilir. Bu nedenle de aile bunu çok önemsiyor.

“Şu an her şey onun ilgisine göre şekilleniyor, ama bana sorsanız tabii ki, mesela okuma yazmayı ve en azından hayatını ikame ettirebileceği kadar matematiği zorunlu tutardım. Hiç ilgisi olmasaydı muhtemelen 15 yaşında önene koyardım, aa yeter artık bu kadar, okuma yazma bilmediğin. Önene koyardım ve İngilizce öğrenmesini istiyorum. Yabancı dilde müzik dinliyor, bunu bilerek, isteyerek, İngilizce öğrensin diye yapmıyorum, zorla yapmıyorum ama maruz kalıyor. Bende İngilizce okuyorum, konuşuyorum, birileriyle konuşabiliyorum. Yazabiliyorum. Cemre merak ediyor, ne okudun, ne yazdın diye yani cemre maruz kalabiliyor. Ama özellikle onu maruz bırakmaya çalışmadım açıkçası. Ama öğrenmesini istediğim ve önüne sık sık koyacağım şeylerden bir tanesi. Çünkü kaynak yok, İngilizce bilmek çok büyük bir şart bizim için, Türkçe kaynak yok bulamazsınız hiçbir şey. İngilizce öğrenmesini istiyorum, bu ona zorunlu tutacağım tek şey muhtemelen, okumayı ve matematiği hallettiği için söylüyorum. Matematiği halletti dediğim için kızdı şu an bana çünkü çarpmayı daha öğrenmediğini söyledi. Haklı.” (Görüşmeci 2)

“Başlarda Tudem gibi en popüler kaynaklar vardı elimde, öğretmen arkadaşlara danışarak almıştık, ama hiçbiri işe yaramadı, hepsi dolapta ve boşa para. Onunla vakit kaybetmiş olmak çok komik geliyor mesela, en ağır hangisidir diyor ve tabii ki bu diyor ve çok komik değil mi anne diyor, kötü geliyor onlara. Kaynaklar bizim için kullanım dışı olmuş durumda ve 15 tatilde arkadaşlarıyla buluşuyoruz ve onlar ödev yapmak durumunda. Oğlum da boş ver onları ya oyun oynayalım diyor ve onlar da ödev yapmak durumunda ve doğada olduğumuz için her şeyi kullanabiliyor öğrenmek için, büyük bahçemiz var ve internette çizgi film, belgesel takılabiliyorlar. Mesela annem çok eleştirmişti, benim için de çok ciddi soru işaretiydi, kendi kendine okumayı nasıl öğrenecek diye, annem de öğrenseler köydeki kadınlar öğrenirdi ama kursa gitmek durumunda kalıyorlar derdi. Osman kendi kendine öğrenmeye çalışınca okumayı ve matematiği kendi de heyecanlandı ve içindeki gücü aslında kendi gördü. Biz de farkında olmadan aslında ona özgüveni verdik. Bak, sen aslında bunu yapabilirsin, birinin sana öğretmesine gerek yok. Kendin yapabilirsin gibi, biz kendimiz o özgüveni vermiş olduk, ama tabii biz okullu kafalar olarak kendimize, beynimize, inanmıyoruz ve buraya geldik. Bahçemizde tavuklar var ve ben hemen internete, kitaplara bakıyoruz, nasıl bakıp yetiştirebiliriz diye. Ama hiç nasıl ihtiyaçları var, buna bakmıyorum, gözlemlemiyorum ve güvenmiyorum kendime. Ya bakamazsam diye, mesela bu sabah Osman civcivi çıkabilecek miyiz sence diyorum ama o anne ne olacak, biz bir şey yapmayacağız ki, onlar kendileri çıkacak diyor, mesela o anlamda herhangi materyal kullanmaya ihtiyacımız olmuyor, ben, kendimiz kullanıyoruz ama çocuklar için yok.” (Görüşmeci 3)

“Kitap. Ama tabii ki çocuğun ilgisine göre şekilleniyor, ama ilk önce kitap. Benim 3 çocuğum da kitap hastası. Olmayabilirler miydi bilmiyorum. Her çocuk kitap okumak zorunda değil, her çocuk kitap okumayı sevmek zorunda değil. Buna inanıyorum. Hani böyle kitapların çok yoğun olarak bulunduğu ve

kullanıldığı bir ortam içerisinde kitaba ilgi göstermeme şansı var mı bilmiyorum. Benim 3 çocuğum da gösterdi. O yüzden bizde kitaplar çok temel bir materyal. Kutu oyunları yaşı gelince, kutudan önce zar oyunları, kart oyunları. Onlardan çok faydalandım. Faydalanıyorum. Yani materyal olarak görülebilirse diğer insanlardan çok faydalanıyorum. Evet. Bunlar sanırım. Fiziki gelişiminin önemli olduğunu düşünüyorum. Ben kendim iki buçuk yaşından beri kreşe gittim, biliyorum, onu görüyorum. Yani çocuğa bütün gün dört duvarın arasında dur deyip de, sonra ondan entelektüel gelişim beklemek büyük bir haksızlık. Yani çocuk ilk önce onun getirdiği uzun mesafe koşuyu, yükseğe tırmanma, dengede durabilme, çocuk ilk önce onları yapabilmeli ki ondan sonra sakinleşerek eline kalem alabilsin. Ya da fikrini yoğunlaştırabilsin. Yani çocuk koşacak, koşacak, terleyip yorulacak ve sonra sırt üstü yatıp, buluta bakacak yoksa sen çocuğu zorla yatırıp baktramazsın buluta.” (Görüşmeci 4)

“Her şey onun ilgisine göre şekilleniyor. Doğa isterse doğa ile ilgili bir şeyler yapıyor, her şey onun ilgisine göre şekilleniyor benim kızım da karakter olarak çok şey bir çocuk. Öğrenmek istediği şeyler konusunda ısrarcı bir çocuk. Meraklı bir çocuk. Bence beslendiği için meraklı yoksa her çocuk meraklı. Kendisi tamamen belirliyor her şeyi programını neyi öğreneceğini ve biz ona çoğunlukla kitaplar kurslar ve internet ile şey yapıyoruz kaynak sağlıyoruz. O kursları kendi belirlediği dimi? Evet kendi belirlediği. Bunu öğrenmek istiyorum mesela bir dönem karikatür öğrenmek istiyorum dedi. Tamam dedik karikatür kursuna gidebilirsin dedik. Ben normalde çocuğum karikatür kursuna gitsin diye hiç gelmezdi aklıma resim kursu gelir de aklıma karikatür gelmez. Mesela bir ara karakalem istedi mesela bu ara şeyi çok istiyor mesela. Yani biraz mevsimle de alakalı sanırım. Doğada yapılan çok barınak yapma doğada ağaçlardan barınak yapmayı çok istiyor. Böyle bir eğitim bulduk hemen yazdırdık. Bir seferlik bir atölyeydi işte. Böyle. Bir ara ateş yakmak çok istiyordu bu magnezyum çubuklarıyla falan. Bunlarla ilgili yine bir atölyeye katıldı. Sonra işte çok şeyi söylüyor, doğa doğada bir şeyler ağaç ev yapmak istiyorum. Ağaçları daha çok tanımak istiyorum falan şeklinde. Mesela hani evde de imkânı yoksa çıkıp doğada şey yapacak imkânı yoksa evde de geçenlerde şey istedi benden çiçeklerle ilgili bir kitap, hani çiçekleri tanıyıp onu şey yapacak çizimini yapacak ve yanına da özelliklerini yazacak. Sonra işte elimizde öyle bir kartları vardı onu unutmuş. Dedim hani kartlarımız var hani TÜBİTAK’ın bu şey kartları. Aaa ben unutmuşum dedi getirdi sonra onları okudu okudu çizdi çizdi kendi kendine uğraştı sonra sıkıldı bitti alacağını aldı kapattı hepsini geri yerine koydu. Mesela benden birkaç ay öncesinde İngilizce yazılabileceği bir pen-friend istedi. Bende bulamayız dedim ama o internette bakalım dedi bu sefer internette ikimiz birlikte baktık bir site bulduk o siteye ilanımızı bıraktık aylar sonra geçen haftalarda birkaç kişi yazmış pen-friend olalım diye böyle bir chat sistemi var oradan onlarla İngilizce konuşuyor. Yaşın kaç en çok hangi rengi seversin gibi. Bilgisayar üzerinden onlarla chatleşiyor hemen bir tane mektup hazırladı. 7 yaşında Amerika da bir kız varmış. İşte ailesi onun adına ilan bırakmış Esila ya yani kızıma. Öyle. Mesela bu ara İngilizce bu ara İngilizcesini geliştiriyor çok ilginç geliyor. Orada hayat nasıl o ona soruyor o ona soruyor. Mesela cevap vermek için bazen beni bazen Google translate bazen de kendi bilgilerini kullanıyor. Ve eminim normal bir derse kıyasla daha güzel öğreniyor İngilizceyi. İşte geçenlerde eşime söylüyorum geçen gün işte bu şeyi yazarken arkadaşına işte o uzaktaki arkadaşına yazarken, Günay Afrika’daydı yanlış hatırlamıyorsam İngilizce yazıyorlar ve ona İngilizce şey yazmış you know who I’m yazmış. Dedim ki eşime hani iki cümleyi birleştirmeyi öğrenmiş. Hani bu şeylerle wholar thatler whichler falan öyle yani normalde siz bunu bir konu olarak anlatsanız öğrenmeye hani

burun kıvrır 2.sınıf öğrencisi grammar olarak ama çocuk merakı nezdinde kendi yaşıtıyla ve farklı ülkeden birisi bir de onun anadili ve böyle öğrenmek daha zevkli geliyor. Zaten bir şey öğreniyor gibi hissetmiyor ki. Bununla iletişim kuruyor öğrenme gibi bir şeyimiz yok. Hani ben şu an öğreniyorum demiyor hissetmiyor da onu ben yaşıyorum ve şu an yaşıyor ve yaşarken de öğreniyor farkında olmadan. Böyle bu şekilde. Hatta geçenlerde bir şey veterinerlik okumak istiyor. Okuyup okuyamayacağını sordu sonra işte Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim dokümanlarını indirdik. Anatomi çalışmaya başladı oradan biraz. Gördü evrakları evraklar dediğim pdf dosyaları gördü baktı bilgilere bunlar öğrenilecek şeyler mi ezberlenecek şeyler mi dedi. Çok şaşırdım yani ezber ve öğrenmeyi biliyor. İkisi arasındaki farkı biliyor bunlar ezber dedim. Biyolojide bol bol ezber var anatomi şudur şu şudur falan.” (Görüşmeci 5)

“Her çocuğun kendi ilgisine göre şekilleniyor, mesela ilgimi çeken ve mutlaka öğrenmeleri gereken bir şey gördüğümde alıyorum mutlaka ama bu yılda 1 veya 2 defadır. Zaten büyük olan pek şey yapmıyor ve bundan sıkıldım deyip hemen bırakabiliyor. Eskisi gibi şey yapamıyoruz onu. Eğitim materyali olarak interneti kullanıyoruz ama ben mesela sürekli bilgisayarı kullanıyorum uğraşıyorum ama onlara elletmiyorum biraz teknolojik aletlerden uzak tutuyorum, çok araştırması gereken konuları araştırabiliyorlar. Onun dışında daha çok kitaplardan yararlanıyoruz kitap fuarına çok büyük yatırımlar yapıyoruz. İlgi alanlarına göre yani ne istiyorlarsa ilgi alanlarına göre şekilleniyor ama uygun olmamak şartıyla ne isterlerse onları alıyoruz.” (Görüşmeci 6)

“Öncelikle her çocuğun biraz kendi ilgisine göre şekilleniyor doğru. En büyük destekçimiz işte kitaplar öyle diyeyim. Hep öyle oldu okulsuzluğun en başından bu tarafa olmazsa olmazımız hep kitaplar oldu. Bunun yanında dediğim gibi internetten yararlanıyoruz merak ettiği konularda. Belgesel çok seviyor büyük oğlum ortanca da seviyor ama o da çok. İşte bakıyoruz sevebileceği kaliteli belgeseller buluyoruz yine geziler bizim olmazsa olmazımız tarihi yerler birçok şey öğretebiliyorsun mesela kitap okuyoruz arkasından onun hakkında 1 saat konuşabiliyoruz belki, kitaptan daha çok konuşmalarımızla öğreniyoruz öyle diyeyim. Sohbet muhabbet ortamında öyle sorular oluyor ki bende öğreniyorum beni de itiyor öğrenme konusunda. Bazen öğrendiklerimizi pekiştiriyoruz konuşarak. Kitap okuma sohbet etme konuşma internetten faydalanma gezme özellikle çocuklar için planlıyoruz yani. Şu ana kadar işte büyük oğlum 20 den fazla il, bir o kadar da ilçe falan görmüş olabilir şimdi tam hesabını yapamıyorum ama her yıl gezi planımız oluyor ve oradaki tarihi şeyi anlatıyoruz. Geziyoruz beraber konuşuyoruz. Başka ne diyebilirim ha ben bir de şeyi çok önemsiyorum kendi işlerini kendilerinin yapabilmelerini. Sorumlulukları var mesela evin içerisinde. İşte odaların temizliği ile kendileri ilgileniyor daha çok, banyolarını çok uzun zamandır kendileri yapıyor ve kıyafetlerini katlarlar dolaplarına yerleştirirler, hatta şu an bulaşık vs. işleri ile de ilgileniyorlar. Yani ben mesela çok rahat bir şekilde evden çıktığımda oğlum bulaşıkları makineye koyun, masayı silip temizleyin filan dediğimde hiç gözüm arkada kalmayacak şekilde yapıyorlar yani mesela süpürgeyi açıp falan süpürebilirler yani kendi karınlarını doyurabilirler, yani yumurta kırar işte bir şeyler yaparlar, evde yemek varsa ısıtıp yiyebilirler yani o şekilde. Bunu önemsiyoruz kendi öz bakım ve evin içerisindeki sorumluluklarını yerine getirmelerinde ve yapıyorlar da çok şükür.” (Görüşmeci 7)

“Öğrenmesini zorunlu tuttuğum tek şey toplumsal kurallar içerisinde zara vermemeleri. Doğru davranmaları konuları kendilerine kalmış. Merhaba demiyorsa demiyebilir. Konuşmak istemiyorsa konuşmayabilir. Toplumun içine girmek istemiyorsa girmeyebilir ama gidip birisine bağırılmaz. Yani zarar vereceği şeyleri yapmaması hakkı olmayan şeyleri yapmaması için çalışıyorum onun haricinde herkes oyun oynuyorken kenarda durabilir. Ama oyunu da bozabilir bir nebze kadar oyunu karşıdakilerin tolere edebileceği şekilde yine bozabilir. Karşıdakinin rahatsız olduğu durumlarda istemediği durumlarda ısrarcı oluyorsa bunu yapmaması gerektiğini öğreniyor. Onun haricinde zorunlu tuttuğum ne var hiçbir şey yok. Kendimi öğrenmek zorunda tuttuğum şeyler var eşimde aynı şekilde. Eşim okulsuz eğitime geçtiğimizden beri müzik aleti kullanmayı öğrendi İngilizcesi geliştirmesi yönünde speaking çalışıyor ve kendimizi zorunlu tutuyoruz. Ben neyi zorunlu tutuyorum. Sevgi kısmı bende gibi işin sevgi kısmı severek yapma ya da yapmama. Çocuklarım yanımda diye oflanırsam bunun bir hayrı olmaz. Ben örgü örüyorum bende pasta yapıyorum. Ben de pazara çıkıyorum eşimin sorumluluklarından sorumluluk alıyorum. Bende erkek işleri yapıyorum, istemediğim hiçbir işi yapmıyorum ama belli bir kafaya erişince yapıyorum da yani. Bol bol kitap okuyorum, sinemaya gitmeyi hiç sevmem ama çocuklarım istedikleri için gidebiliyorum mesela. Gibi yani biz kendimize bir şeyler yapıyoruz...biz vazgeçmedikçe çocuklarımızda pes etmiyor, vazgeçmiyor, samimiyetini de anlamaya çalışıyoruz...” (Görüşmeci 8)

“Tamamen ilgisine göre. Mesela Zübeyir biraz onun yaşı daha büyük olduğu için onun seviyesine uygun hem internetten araştırma yaparak buluyorum hem konu veya doküman hem hocamızın hala görüşüyoruz bir sene gelen hocamız var onun gönderdiği kaynak kitaplar var onlardan bakıyoruz. Hasan Fevzi mesela 2. Olan çok yazı yazmak falan istemiyor fakat heceleri bile biliyor. İsterse gidiyor saatlerce yazı yazıyor. Fakat bu dönem matematiğe ağırlık veriyorsa ben ona sürekli matematik işlemleriyle alakalı yazıcıdan çıkarıp sayfa sayfa veriyorum bitiriyor. Mesela şu an birinci sınıf seviyesinde olmasına rağmen üç basamaklı sayıları alt alta yazıp toplayabiliyor. Bunu kendisi ilerletiyor. Sayı saymayı kendisi öğrendi. Binleri işte vs. basamakları da kendisi öğrendi. Zihninden toplama yapabiliyor. Onun dışında 3.olan çok yazı yazma heveslisi. O da oturuyor ve bana yazı yazdır diyor. Şimdi ben ne yazayım diyor. Şimdi bir defter bitirdi şimdi ikinci yazıyor. Dolayısıyla belli bir şeyi haydi herkes bunu öğrenecek demiyoruz. Kim neyi yapmak istiyorsa ona göre doküman ve kaynak veriyorum. Yani anladığım kadarıyla ders anlamında onları destekliyorsunuz? Evet, istiyorlarsa destekliyoruz aynen. İstiyorlarsa yani ama normalde zorunlu tutmuyorsunuz? Aynen hıhı evet.” (Görüşmeci 10)

Çocukların eğitim programları yoktur aslında, okulsuz eğitim denildiğinde ilk akla gelen şey ailenin evde eğitim vereceği yönündedir ama öyle bir şey söz konusu değildir. Çünkü evde eğitim³³ aslında başka bir ekoldür. Oysa okulsuz eğitim çok daha radikaldir, çocuğa hiçbir şey öğretilmez sadece çocuk bir şey sorduğunda merak ettiğinde merakı tatmin edilmeye çalışılır.

³³ Evde eğitim homeschool olarak geçer ve burada çocuklar okula gitmezler ama evde düzenli olarak eğitim görürler. Bu eğitimi çoğunlukla aile sağlar ama yardımcı hocalar da tutulabilir ve burada tıpkı okul gibi müfredat, ders saati, sınav görevini üstlenecek öğrendiğini test etme biçimi ve ders arasında molaları vardır. Bu okulsuz eğitime nazaran daha görünürdür dünyada.

Fakat arada aile kaygıya düştüğü zaman yemleme³⁴ yapabilir. Onun dışında bir programları yoktur, bugün bu çalışılacak yarın matematik öbür gün de tarih çalışılacak gibi. Yalnız şunu da belirtmekte fayda var çocuklar kendileri ya da ailecek oturup yıllık veya dönemlik plan yapıyorlar fakat bu plan şu saatte şu çalışılacak şeklinde yani bir müfredat şeklinde değildir. Bu plan çocukların ilgi ve alakasına göre oluşmakta ve anne/baba da dahil etmek istediklerini söylemektedir ve bir plan ortaya çıkmaktadır. Nereleri gezmek istedikleri, yaz tatilinde ne yapmak istedikleri, hangi müze hangi saraya gitmek istedikleri veya önümüzdeki yıl ben binicilik kursuna gitmek istiyorum, izcilik kursuna gitmek istiyorum, doğa atölyesine gitmek istiyorum gibi...tamamen çocuğun ilgi ve alakasına göre şekillenen bir plan hazırlanmaktadır ve bütçeye o zamanki şartlara göre yerine getirilmekte ya da ertelenmektedir.

Görüşmeci 2, günlük bir eğitim programlarının olmadığını belirtmekte ve şöyle devam etmektedir: “kesinlikle ihtiyaçlarımıza göre o an o gün o ay o yıl bizim neye ihtiyacımız var ve biz bu ihtiyaçlarımızı nasıl karşılayabiliriz bu sorular çerçevesinde sürekli değişken bir şey.” (Görüşmeci 2)

“Başta biz olsun istedik ama sonra vaz geçtik çünkü tutmadı zaten çünkü okul gibi olurdu.” (Görüşmeci 3) “böyle bir eğitim programımız zaten çok ve biz çok pedagoğlara güvenmeyen tipleriz ama eşimin formasyonu var ve bizde onlarla beraber öğreniyoruz süreci bizde yaşıyoruz aslında bizde onlarla öğreniyoruz.” (Görüşmeci 3)

“Yok. Yani şöyle eğitim programı gibi bir müfredat yok ama her gün kitap okuyoruz muhakkak. Her gün sohbet ediyoruz ve sohbet bence okulsuz eğitimin temeli. Sohbet ediyoruz tartışıyoruz benimle birlikte muhakkak bir şeyler yapıyorlar. Ya bahçe yapıyoruz ya hayvan seviyoruz ya işe gidiyoruz birlikte ya birlikte pazara gidiyoruz. Ya postaneye nalbura birlikte gidiyoruz. Pastaneye gidiyoruz karşılıklı sohbet ve o bile eğitimin bir parçası gidiyor siparişini kendisi veriyor mesela. Hangisini alsak ne yesek ne yemesek gelse kaç lira ödesek yanımızda ne kadar para var. Bunları hepsi eğitim ama oturup planlamıyoruz. Ha şöyle planlıyoruz her hafta mutlaka doğa gezisi yapıyoruz, misafirlığe gidiyoruz ya da misafir çağırıyoruz. Misafirlğinde çok önemli bir yeri var, çünkü her şeyi bizden öğrenmiyorlar. Mesela şunu fark ettim okulsuzluk sırasında. Günümüzde şeyin önemi kalmamış hiç. Eskiden mesela misafire bir saygı vardı mesela şimdi öyle bir şey yok mesela doğum gününe arkadaş çağırıyorum ipad i ile birlikte geliyor ve ben annesiyle sohbet ediyorum çocuk ipad i ile ilgileniyor ve annesi de demiyor ki bak doğum gününe geldik arkadaşını onurlandırmak için geldik bak buraya demiyor. Bugünü onunla geçirmen gerekiyor ama geçirmek istemiyorsan da gidelim yani burada böyle oturmak terbiyesizlik. Böyle şeyler kalmamış. Eskiden gelen misafire biz hoş geldin derdik şimdi o bile yok. Mesela kızımın okul öncesinde

---

³⁴ Yemleme aslında bir tür teşviktir, çocuğu teşvik etmeye yönelik bir eylemdir. Anne veya baba çocuğun öğrenmesinin güzergâhını belirleyecek materyali ortada bırakır ve ona hiç dokunmaz ve çocuğa burada bak ne var gibi yönlatici ifadelerde de bulunmaz. Çocuk onu fark edene kadar orada bekler ve bir gün çocuğun merakını uyandırdığında, gerçek bir merak duygusuyla çocuk onu enine boyuna çalışır ve sıkılana kadar içsel tatmini gerçekleştirene kadar onunla ilgilenmeyi sürdürür ta ki ondan yeteri kadar tatmin elde edene kadar.

çok severek gördüğü arkadaşları vardı. İlkokul sonrasında çocuğun bütün huyları suyları değişti mesela gidiyoruz evlerine kızım gidiyor odasına mesela ve biraz sonra çıkıp geliyor. Ben sıkıldım diyor ve bizim yanımızda oturmaya başlıyor ne oldu annecim diyorum, mesela oyun oynayalım demişler ve kutu oyunu çıkarmışlar ama oynarlarken arkadaşımın telefonu var mesela ve oyun içinde sürekli sürekli telefona bakıyor diyor. Ben kendimi yalnız hissettim bu nedenle de orada kalamadım ve devam etmek istemiyorum bu şekilde diyor. Ahlaki bir şey demek istemiyorum yaşlılar gibi gençler çok yozlaştı diye ama gençler için demiyorum bunu ailelerde böyle çok fazla değişim var. Mesela arkadaşlarım diyor bende öyle olmadı ama misafirlğe gidiliyormuş ama benim dizim var onu açar mısın diyormuş mesela. Bana hiç gelmedi böyle bir şey. Zorlu yani böyle bir durumla karşılaşabiliyormuş insanlar. Akıl alır gibi değil gerçekten gelme o zaman neden bugün bana geldin. Fiziksel aktivite yapmasına önem veriyorum her hafta hatta mümkünse her gün bisiklete bindik mi yüzdük mü ormana gidiyoruz tracking yani yürüyüş yapıyoruz ondan sonra parklara gidiyoruz tırmanıyoruz arkadaşlarıyla buluşturuyoruz yakalamaç oynuyorlar. Trambolinimiz var evde muhakkak hareket etmeleri gerekiyor hareket önemli. Spor yapmak isteyen de spor yapıyor mesela kızım tayt yapıyor mesela yıllardır oğlum tercih etmedi mesela birkaç sefer götürdüm jimnastikle başlamak ister diye ama muhakkak denize gidiyoruz. Nisan da başlıyoruz denize gitmeye ekim sonuna kadar. İnsan ilişkileri önemli mutlaka misafir çağırıyoruz ağırlıyoruz ya da biz misafirlğe gidiyoruz. Beraber kurabiye yapıyoruz çay demliyoruz sunum yapıyorlar sohbet ediyoruz. Benim çocuklarla beraberliğimi kabul etmeyecek insanları davet etmiyorum zaten onlar da beni davet etmiyorlar. Çünkü bende üç çocukla gidiyorum. Ondan sonra doğa gezisi muhakkak ve kültürel aktivite muhakkak yapıyoruz. Hani bunlar eğitimin bir parçası diyebiliyorum kitap muhakkak okuyoruz okuduğum kitapları düzenliyorum tabii hangi kitabı okuyalım hangi kitabı alalım kütüphaneye muhakkak gidiyoruz kütüphane ziyareti muhakkak yapıyoruz. Temel olarak yaptığım şeyler bunlar. Video izleteceksem mesela Barış Özcan ı çok seviyorlar onu mesela haftada bir kez dinliyoruz ama üzerine haftalarca konuştuğumuz oluyor mesela. 10 dakikalık video üzerine. Akşamları günlük tutuyoruz duygu günlüğü tutuyoruz mesela bugün kendini nasıl hissettin. Ben kendimi geliştireceğim insanlarla tanışmaya çalışıyorum. Çocuklarda o şekilde tanışmış oluyorlar ve okulsuz eğitiminde bu konuda bize çok faydası oluyor çünkü öyle arkadaşlarımız oluyor kendini geliştirmeye açık yani. Mesela majanda diye bir çocuk ajandası var mesela Ela ona ajanda denmesini reddediyor o majanda o özel diyor. Onda sonra onu dolduruyor mesela Ela. İçinde değişik duygu mandalası var. Her gün nasıl hissediyorsa o duygunun karşılığı gelen renge boyuyor mandalay. Bir ayın sonunda rengârenk olmuş oluyor ve o ay en çok kendini nasıl hissetmiş mutlu mu hissetmiş şaşkın mı üzgün mü gergin mi onu görebiliyoruz renklerden. O ajandanın yaratıcısı da Urla'dan yine bir arkadaşımız. Onunla da çok görüşüyoruz ve onu da çok fazla rol model alıyor mesela. O şiir yazmıştı mesela majanda için. Şiirlerini Ela ya okuttu gelecek yıl koyalım mı içine diye. Ele sonra birden kedisine şiir yazdı. Çok etkileniyor yani uygun rol modellerden. Yani bunlarda eğitimin bir parçası, o insanlar da eğitimin bir parçası.” (Görüşmec 4)

“Hayır hayır hiçbir programımız yok bizim. Tamamen ne isterse ona göre şey yapıyor. Bazen haftalık olarak bazen bazı dönemlerde bazı kurslara gitmek istiyor, bazıları istikrarlı bir şekilde devam ediyor 1 sene şeklinde bazıları 6 ay devam ediyor böyle o program dışında spontane gelişiyor. Bazen atölyelere katılıyor hatta şu an bir atölyede mesela orman atölyesinde. Bazen böyle atölyeler oluyor işte arada instagramdan takip ettiğim bazen atölyeler düzenleyen gruplar var. Onlara katılıyor, onun dışında böyle

bir günlük programı yok. Sabah kalkıyor işte hemen acıkmazsa hemen ekran saatini kullanmak ister günlük bir ekran saati var 1buçuk saat. Sonra acıktığında kahvaltı hazırlıyoruz kahvaltı yapıyor sonra işte günün planını yapıyoruz bugün ne yapacağız diye bir soru ile başlıyor kahvaltıda planlamamız. Sonra işte bugün yapılması gereken şey bir iş varsa mesela köpeğimizin aşıya götürülmesi veterinerine mesela aşı zamanı gelmişse benim bir devlet dairesinde işim vardır ya da anneannemizin arkadaşları gelecektir. Ona bir kek yapmamız gerekiyordur yardım etmemiz gerekiyordur gibi şey planımız yoksa hemen aaa bugün şu müzeye gidelim bugün şunu yapsak mı şeklinde geliyor yani bir plan programımız çok fazla yok esneğiz. Tamamen kendisi karar veriyor net bir yanıt vermem gerekirse. Her şey spontane o an onun ihtiyaç duyduğu bazen bakıyorsunuz 1 ay boyunca kimya ile bir gün karbondioksit in CO2' nin yazılışıyla karşılaştı geçen sene. Mesela o bu nedir dedi moleküldür dedik. C nedir o nedir oksijendir bunlara element denir falan ve bunlar tamamen sohbet arasında ben bir işle uğraşırken o yanımda soruyor bana. Sonrasında dedi ki bana ben bunları birleştirirsem ne olur dedi bana sonra kendi kendine ben ona dedim ki internette bak müsait değildim başka bir işim vardı. İnternette denklem eşitlemeyi falan öğrenmiş sonra bir baktım evde bir tahtamız var bir baktım ona denklem yazmış hani denklemi eşitlemiş girenlerle çıkanların o elementlerin sayıları falan da hepsi de eşit birbirine. Nereden öğrendin dedim. İnternette bak dedin ya oradan öğrendim bunu yapmayı orada yazıyordu dedi. Böyle yani. Sorsanız çocuğum çarpım tablosunu bilmiyor. Eldeli toplamayı bilmiyor ama denklem eşitlemeyi biliyor kimyadan ve pek çok elementi biliyor.” (Görüşmecî 5)

“Şu an yok zaten okulsuzlukta eğitim programı olmuyor sadece ev okulunda oluyor. Bende onu dediğim gibi ilk iki sene yapmıştım daha sonrasında bıraktım. Daha verimli olduğunu düşündüğüm için ev okulunu bıraktım ve okulsuzluğu tercih ettim. Sene başında ailece oturuyoruz ve herkes hedeflediklerini yazıyor ve genelde ben yazıyorum onu kim söylüyorsa. Baskı yapmıyorum zaten uygun uygunsuz karar veriliyor. Onları yapmaya çalışıyoruz aylara bölüyoruz ve imkân oldukça yapabileceklerimizi yapmaya çalışıyoruz. Ama yine bunlar onların istediğine göre şekilleniyor. Onlar bu yıl birkaç yere gitmek istedi Antalya Uludağ gibi gezmek istedikleri yer. Mesela geçen yıl sal yapmak istemişti, yüzme ve binicilik çok istemişti geçen yıl. Bunları işte böldük. Sal yaptı mesela kendi başına ve sonra bunu denize götürüp yüzdürdü. Bu onun için yaptı ve kenara attı ama benim için müthiş bir şeydi yaptı ve denize gidip yüzdürdü ve 11 yaşındaydı ve ben bu yaşında üşenip hayatta yapamam. Bu onun farkında değil ama benim için ciddi anlamda çok büyük bir şeydi.” (Görüşmecî 6)

“Çok değişken şeyler var ve bazen çocuklar günlük plan yapıyorlar, olmazsa olmazları var her ikisinin de. Hala yaşları itibariyle günün en büyük bölümünü serbest oyun alıyor. Yani kendi dünyalarında oynuyorlar diyeyim. Çok da güzel oyun kurup oylarlar saatlerce oynayabilirler. Ben hala yaş itibariyle hala oyun çağı çocuğu olduğunu düşünüyorum ve bundan çok memnunuz çünkü oyunla çocuklar bir şeyleri öğreniyorlar ve içselleştiriyorlar bu yaşlarda. Bunun dışında biri resim yapmaktan hoşlanıyor resim yapıyor ortanca oğlum biraz böyle izlediği filmler var onların repliklerini ezberliyor ara ara. Açıp her gün bilgisayardan ezberlediğini görüyorum günlük olarak bunu hep yaptığını görüyorum. Bunu muhakkak yapıyor bir şeyleri açıp bunu ezberliyor. Lafı gediğine koyar derler ya öyle bir çocuk yani bundan beslendiğini gördüğümüz içinde çok ses etmiyoruz izlediği şeyleri sadece kontrol ediyoruz bizim denetimimizde oluyor izledikleri ama böyle oluyor. Günlük kitap okumaları var kendileri muhakkak kitap

okuyorlar veya biz onlara okuyoruz günlük. Gezmelerimiz oluyor haftanın her günü olmasa da en az iki günü çıkıyorlar ve hava güzelse apartmanda oturuyoruz ama bahçesi var ve ara ara hava güzelse inip kendilerince oynuyorlar arkadaşları ile hava alıyorlar. Bu dönem bir de Kur'an öğrenmek istediler ve bende Kur'an öğretmeni buldum haftanın 3 günü 2şer saat Kur'an dersi alıyorlar kendileriyle beraber yaklaşık 10 15 çocuk bu şekilde ders alıyor. Dersten sonra da yaklaşık yarım saat 1 saat kadar da arkadaşları ile vakit geçiriyorlar dersten sonra diyeyim. Bu arkadaşlarda haftalık görüştüğümüz arkadaşların çocukları. Kendi arkadaşları diyeyim hani bir sosyal çevreleri akran grupları da var. Onlarla görüşüyorlar bazen evimize geliyor bu çocuklar, onlar arkadaşlarının evlerine gidiyorlar ve haftalık planlamalarımız bu şekilde devam ediyor. Beraber aile saatlerimiz var beraber çay içip sohbet ettiğimiz saatlerimiz ve şeye çok meraklılar mutfak ve günlük işlerimize buna ortaklar. Yani bu şekilde hayatımız ortak bir şekilde yaşayıp bölüşüyoruz. Mesela dönem dönem kitap alıyoruz söyle diyoruz mesela neyle ilgili kitap okumak istersiniz neyle ilgili bir şeyler öğrenmek istersiniz diyoruz. Büyük oğlum geçenlerde coğrafya ile ilgili kitaplar istedi işte onlara baktık onlardan seçtik bir şeyler. Alabileceğimiz şeylere baktık sipariş ettik. Soruyorum hani ne yapmak istiyorsunuz diye ara ara ben sormasam da kendileri söylüyor zaten. Mesela gülebilirsiniz ama doğum günü hediyesi için balta istediler babalarından. Ciddi anlamda falan odun kırmak istediklerini söylediler. 2 3 hafadır falan odun kesiyorlar bahçemizde bahçemiz var bir tane bahçe aldık biraz uzak falan ama hafta sonları gidiyoruz orada odun kesiyorlar mesela baltalarıyla kendileri bir şekilde bir şeyleri belirliyorlar diyeyim biz çok müdahale etmesek de. İşte şuraya gidelim burayı görelim diyorlar, yaz tatilleri için gezi tatil planları yapıyorlar nerelere gitmek istedikleri ve onunla ilgili araştırmalar yapıyorlar. Nerde ne varmış gibi. Böyle süreç isterisinde belirleniyor ve mesela resim yapmak istiyorum dedi büyük oğlum dönemin başında bir sürü ona istediği şekilde kalemler aldık, bir süre aşırı derece de sürekli resim çizdi yaklaşık 2 ay. Yani böyle oluyor okulsuz eğitimde ve çocuk yapıyor yapıyor ve sonra bir anda duruyor. Sonra hiç eline almıyor ve sonra bir yerden devam etmek istiyor ve kademe atlamış bir şekilde devam ediyor. Büyük oğlum resim konusunda gerçekten iyiydi ve bir süre sonra bıraktı eline almadı ve daha sonra tekrar eline aldı ve şunu dedi anne artık resimde uzak yakın ilişkisini anladım. 3 boyutlu yapmaya başladı. Bir tepe yapıyor ve tepenin üstünde küçücük bir ev yapıyor ve ondan sonra yakın kâğıdın ön taraflarına da büyük bir ağaç çiziyor mesela. Aralardaki mesafeyi şey yapıp yapabiliyorum falan diyor mesela. Bunu önceden anlamıyordum nasıl yapıldığını diyor ve bunu kendisi fark ediyor. Sonra duruyor mesela ve ben diyorum 1 yıllık yaptı zaten 2 ay içerisinde ve şimdi durdu pişiriyor herhâlde demlendiriyor ve olgunlaştırıyor bence ve sonra bir yerden yine çıkacak diye düşünüyorum ben genelde bu şekilde oldu süreç oldu bizde. Çok güzel bu şekilde yakından da takip edebiliyorsunuz gelişmeleri? Tabi tabi ben diyorum zaten bu izleme süreci olmasaydı gelişimleri yakından görmeseydik ben okulsuzluğu seçmezdim büyük bir ihtimalle. En keyif aldığım nokta burası ve hatta evdeyken ayaklarımı uzatıp onları izliyorum keyifle. O benim keyfim ve o kadar sıkıntıyı yaşıyoruz ve aslında zor bir şey gerçekten ve sıkıntıları falan yaşıyoruz evet ama onların bu şekilde kendilerini göstermeleri ve öğrendiklerinin farkında olmaları veya ortaya çıkarmaları müthiş keyif veriyor bize.”

(Görüşmeci 7)

“Benim çocuğumun yok ama kendi kendine eğitim programı hazırladı ve günlük bir eğitim programı hazırlamadı haftalık yaptı eğitim programı için 54 haftalık bir eğitim programı hazırladı. O takvimlere o hafta daha çok nelerle meşgul olmak istediğini yazdı. O takvime uyuyor mesela geçen halı haftasıydı ona

uyuyor ama haliya uyuyor ama şöyle güzel bir yanı var içten gelen mesela bir matematik ve bir şey takılmış aklına ve görevi aslında halı ve görev ve içten gelen isteği birleştirip buraya mesela buraya kaçilmek yaptım yapmalıyım bunu hesaplayacağım gibi bir şey varıyor böyle güzel bir sonuç çıktı. Mesela bu haftaki görevi resim ve içten gelen şey top oynamak mesela atıyorum. Top oynamak için gereken taktikleri çiziyorum gibi. Yani görev ve içten gelen isteği birleştirmek için beyin fırtınası yapmaya başladı ve ben yapmadım yap da demedim ve kendisi yaptı. Çocuk karar veriyor. Bu hafta sonu ne yapalım diye küçük çocuğa da soruyoruz 8 yaşındakine de soruyoruz. 3 yaşındaki abisini taklit ediyor. 8 yaşındaki sinema diyorsa 3 yaşındaki oley sinema diyor. Ama bazen değişebiliyor. Mesela akşam ne yiyelim dediğimizde bazı akşamlarımız var mesela ben evin annesiyim ben her şeyi mükemmel yapmıyorum benim canımın da tembellik çektiği oluyor, yemek yapmak istemediğimde ben karar vermek yerine onlara soruyorum ne yemek istersiniz diye. Okulsuz sistem bize çok farklı bir bakış açısı geliştirdi. Para alışveriş sistemimizi çok değiştirdi mesela. Paraya bakış açımız ve ihtiyaç önceliklerimiz çok değişti. Atıyorum ben kendime 5 yıldır kıyafet almıyorum, 4 yıldır ayakkabı almıyorum, hala da ayakkabım var almadığım halde, hala da 6 yıldır çanta almadığım halde hala çantam var, demek ki ne kadar çok alıyormuşuz, atıyorum biz doğaya açıldıkça kimyasaldan da uzaklaşmaya başladık, mesela deterjan kullanmıyoruz, şampuan kullanmıyoruz, diş macunu kullanmıyoruz kendi yapığımızı kullanıyoruz. Biz bu hayatın içine geçtikçe çocuklarımız da bu ortamda büyümeye başladı ve biz 3 ay pardon 2 yıldır yalan olmasın ilaç kullanmıyoruz İhtiyaçlarımızı kendimiz belirliyoruz onlarda eğitimlerini kendileri belirliyor. İşte kitap okumak istiyorsa neyi okumak istediğini söylüyor. Mesela ben bazen yemleme yapıyorum ortaya harita bırakıyorum mesela. Ortaya 3 farklı harita bıraktım kabartmalı, yüzeysel gibi gibi, bir yıl boyunca ortalarda gezdi o haritalar ama 15 gün kadar ülkeleri başkentleri ovaları dağları tepeleri sular seller gibi öğrendi. Karar mercimiz yok ama ihtiyaca binaen ilerliyoruz.” (Görüşmeci 8)

“Bunu da şöyle yapıyoruz ve bu her zaman olan bir şey değil. Ama bakıyorum ben ihtiyaca göre çok boş kalıyor veya canının sıkıntısından başka şeyler yapıyor, diyorum ki hadi bunları yapacağız. Buna uyalım. Bir dönem yapıyoruz ve bakıyorum artık ona gerek yok biraz rahat kalıp serbest çalışsalar daha iyi olacak, ben tabii hadi artık serbest kaldık demiyorum da bırakıyorum akışına giderek yavaşlatarak esneterek devam ediyoruz. O yüzden okulsuz eğitiminde avantajlarından birinin de bunu söyleyebiliriz. Çocuğun haline motivasyonuna ihtiyacına göre çıtayı yükseltip alçaltmak; programı doldurup biraz boşaltmak, rahatlatmak bunu duruma göre yapıyoruz. Birlikte karar veriyoruz. Babanın görüşünü de alıyoruz çocukla da bunu konuşuyoruz. Neyi ne kadar istediğini de konuşuyoruz. Dolayısıyla bunu tek başımıza yapmıyoruz. Beraber karar veriyoruz. Birini öne çekiyor birini geriye çekiyor, ben artık şu saatlerde şunu yapacağım diyor. Yazıyor çiziyor bugün öyle yapıyor yarın öyle olmadı şöyle yapayım diyor. Programını da kendi yazabiliyor. Fakat her gün hat çalışmasını teşvik etmeye çalışıyoruz. Israr ediyoruz bugün çalıştın mı unuttun mu diye. Her hafta sonu da onu götürüp hocasına göstermiş olması da onu gayrete getiriyor.” (Görüşmeci 10)

Diğer bir konu ise eğitime ayrılan bütçe mevzuudur. Aile ve çocuk o an neyi gerekli görüyorsa onun için bütçe ayırmakta ve özel olarak müfredat dahilinde ayrılmış bir bütçe söz konusu değildir. Eğitimle ilgili konu süreç içerisinde kendini gösterir ve yolda o konu için bütçe

sağlanabiliyorsa konu gerçekleştiriliyor ama eğer bütçe ayarlanamazsa ertelenmesi gerekiyorsa ertelenmektedir. Fakat kitaba epey bütçe ayırmaktalar ve onun dışında abone olunan dergiler, gittiği kurslar varsa onlar, atölyeler, tiyatro, dışarıda yemek, bir yerler gitmek için yol parası, kâğıt, defter, kalem... ve yolda neye ihtiyaç duyuluyorsa yani süreçte ve aynı zamanda aileler bunu eğitime ayrılan bütçe gibi hissetmiyor çünkü aslında o yaşamın ta kendisi yaşamak için yaşam içinde ve yolda neye yapmak gerekiyorsa neye bütçe ayırmak gerekiyorsa ona bütçe ayrılmaktadır.

Bu noktada ve de okulsuzluğun uygulandığı modelde öğretmene danışma ve öğretmen aracılığı ile müfredat belirleme yoktur. Çocuk ve aile, çocuğun ihtiyaç ve merakları doğrultusunda hareket etmekte ve müfredat belirlememektedir yani katı bir biçimde bu saatte bu yapılacak ve şu saatte bu çalışılıp, şuraya gidilecek gibi bir şey söz konusu değildir.

“Bir bütçemiz yok şu anda. Yani nasıl diyeyim şu an bütçe ayırmaya da uygun bir bütçemiz yok. Zaten insanlar buna şaşırıyor buna para gerektiğini düşünüyorlar ve hâlbuki bizim yok öyle bir bütçemiz. Ama gerçekten karşılayabiliyoruz ihtiyaçlarını ileride zorlanabiliriz ama olanaklar sınırsız. Şimdi siz her şeyi kurs ve okul bağlamında görmediğinizde kendinizi başka olanaklara açık hale getiriyorsunuz. Bizim etrafımızda bizim gibi olan ve bir sürü yeteneği olan çok arkadaşımız var. Resim yapan şarkı söyleyen yazı yazan belli bir müzik aleti çalan bizim gibi mühendis olup da matematiği ve fiziği iyi bilen doktor olup da bu işten vazgeçip ve tıbbi iyi bilen biyoloji alanında ona destek olabilecek o kadar çok insan var ki çevremizde. Onlara gelin belli bir süre bizde kalın da diyebiliriz cemre ile ilgilenme karşılığında ve yatacak yer yiyecek içecek ondan sonra bizimle beraber kalabilirler yani bir sürü alternatif var bir sürü. Biz bunları kendimiz içinde yaşadık. Bizde kendi öğrenme yolculuğumuzda bu alternatifleri deneyimledik. Başkalarına yardım ettik ve karşılığında takas yoluyla başka bir bilgelik aldık ya da onların yardımını aldık ya da armağan ettiler bize ya da biz armağan ettik bazı şeyleri. Para karşılığında yaptık ya da biz para verdik ne bileyim. Farklı seçenekleri yaşadığımız için böyle bir kaygımız yok zaten ona daha var. Yolda bakılır. Yolda göreceğiz onları. Sonuçta siz isterseniz 100000 TL ayırın ama onun bir garantisi yok. Bütün vaktimi ileride bana 100000 TL gerekir diye çocuğumdan çalsaydım şu an zaten içinde bulunduğum hiçbir şeyi bunların hiçbirini yaşayamayacaktım. O yüzden böyle yani bir bütçe ayırmıyoruz. Şu an ayırmıyorum ayırmak istediğim tek bir bütçe var ilerideki zaman için o da her yıl 3 hafta ya da 4 hafta cemrenin seçtiği bir yol var gitmek istediği yerler var oralara gidebilmek sırt çantamızı alıp çadırımızı takıp gitmek onun gibi. O çok gezmek istiyor öyle yani. Ona bir şekilde bütçe ayırmak istiyoruz yani.” (Görüşmecisi 2)

“Başta böyle bir bütçemiz olsun istemiştik aslında kayınvalidem kayınpederim parasını biz gönderelim dediler beyim bir evin bir oğlu kıymetli o yüzden bizde o zaman özel okula para verir gibi okulsuzluğa harcayalım ve bir eksiğimiz olmasın bu anlamda dedik ama hiçbir zaman böyle bir şey gerçekleşmedi okulsuzluk aslında çok para isteyen bir şey değil aslında ve bunu rahatça söyleyebiliyorum ve okula göre daha az masraflı. O yüzden ayrı bir bütçe ayırsak bile gezmek için olur. İşte şuraya gidelim şurayı görelim

kısmı için olur işte otobüs uçak tatalım gibi ama hoca tatalım kısmına geçemedik henüz.” (Görüşmeci 3)

“Ya ne bileyim aylık 1000 tl gibi diyebilirim herhâlde. Yani özel olarak ayırmıyorum da ama işte aldığım kitaplar, efendim ne bileyim çocukla dışarı çıkıp yemek yiyoruz. Geziler yapıyoruz götürüyorum getiriyorum bir yerlere. Ama okula gidiyor olsaydı da hafta sonu bir etkinliğe götürüyor olacaktım. Tiyatroya götürecektim yine harcayacaktım onlara han, okulsuz eğitim kapmasında gördüğüm için şu anda onu okulsuz eğitime harcıyorum diyeyim. Ama okula gitseydi de yine gidecekti o para. Aylık 1000 tl en az okula gidecekti.” (Görüşmeci 4)

“Yani zaman zaman değişebiliyor bu bütçe. Mesela yazın minimuma iniyor diyebilirim. Çünkü yazın anneannemizin yazlığına gidiyoruz. Orada işte tamamen doğa içerisinde hiçbir kurs olmadan geçiyor zamanımız. Yani böyle sabit bir bütçe yok ama tabii ki kitaplar mesela özellikle dergiler okuduğu dergiler kitaplar bazen tutabiliyor bazen kutu oyunları alıyorum. Gezi falan ayarlıyoruz bazen ama bunu eğitime bütçe ayırmak gibi düşünmüyoruz bu hepimizin deneyimlediği bir şey olduğu için. Hani ne bileyim bir hafta sonu atlayıp bir şehrin özel bir müzesi varsa bir yeri varsa gezmeye çıktığımızda veya hafta sonu atlayıp Denizli’ye gittiğimizde Denizli’deki bütün ören yerlerini gezdiğimiz zaman bunu bir eğitim bütçesi ayırıyoruz gibi bakmıyoruz. Materyal açısından dediğimiz gibi kitaplar yekûn tutuyor hatta dün kitap fuarına gittik epey bir para harcadık bunun için.”(Görüşmeci 5)

“Eğitime bütçe ayırmıyorum o an zaten ne gerekiyorsa onu yapıyoruz. Çünkü zaten masraflı bir eğitim yapmıyoruz hani belli bir program izlemediğimiz için. O an neyi talep ettiyse onu yapmaya çalışıyoruz.” (Görüşmeci 6)

“Oluyor. Dediğim gibi mesela işte yıllık planlama yaparken işte çocuklarım okula gitseydi şu kadar masrafları olacaktı ve bunu yine onların eğitimi için harcayalım diyorum. İstedikleri ve almadığımız sanırım hiçbir materyal olmadı eğitimle alakalı şimdiye kadar. İşte mesela oğlum yıldızlarla ilgilendi ve baya güzel bir teleskop aldık mesela. Mesela hala ay tutulmasında ne diyeyim meteor yağmurlarında falan yapıyor izliyoruz. Gözlem yapıyoruz teleskopla. Hani böyle evimizde odalarına falan bakıyorum işte yarı nalbur evin ve çocuk odasında bir nalburda görebileceğiniz birçok şey var. Oyuncaktan daha çok işte bu tür şeyler var mesela yarısı fen dersi atölyesi gibi odanın. Mikroskobudur, dürbünüdür, teleskobudur. Ondan sonra ne bileyim deney tüpleri falan yani böyle ciddi bütçe ayırıyoruz ve evimize gelen çocuklar da ciddi şaşırırlar yani aa bu da mı var bu da mı var evinizde gibi. Yani şu an baya büyük kitaplıkları falan da oluştu. Bir de bunun yanında hani ben haftalık kütüphaneye gidip çok kitap almıyorum güya hani ona da ayrı bir bütçe ayırmayalım diye hikâye kitaplarıdır falan okuyup geri veriyoruz filan ama bunun dışında aldığımız abone olduğumuz dergiler var işte kitaplarımız var ve ciddi bir bütçe ayırıyoruz yani.” (Görüşmeci 7)

“İhtiyaç ne kadarsa o kadar. İhtiyaçları belirleyip biz ne kadar verebiliyorsak o kadar. Bir bütçemiz yok birlikte yaşıyoruz ve ne kalırsa paylaşıyoruz o kadar.” (Görüşmeci 8)

“Şöyle mesela bunu yaparsak ne bize lazım olur diye düşündük. Yazıcımız yoktu buna hiç ihtiyacımız olmamıştı fakat istediğimiz dokümanı çıkarabilmek için yazıcımız olması gerekir diye düşündük. Yazıcı aldık. İşte bir öğretmen tutarsak iyi olacağını düşündük ve bir öğretmen tuttuk böyle kısa dönemde olsa birkaç aylık da olsa öğretmene bir bütçe ayırdık. Diğer kırtasiye tarzı kitap defter kâğıt kalem ve hep onların kendileri rahatça kullanabilecekleri materyaller. Başka nedir kursa gidiyor hakeza bundan öncesindeki kurslara da gitmişti. Tiyatro kursuna, jimnastik kursuna satranç kursuna gitmişti. Olabilecek gidebileceği kursları da değerlendirdik.” (Görüşmecî 10)

5.7.Devletin Yaptırımı ve Gelecekle İlgili Planlamaları:

Devletin yaptırımı, aslında sadece günlük 15 TL’lik para cezasıdır.³⁵ Fakat şu zamana kadar kimse ödememiş ya da başka bir ifade ile ödemek zorunda kalmamıştır. Okulsuz aileler aslında tamamen okula göndermemelik yapmıyorlar. Sadece çok devamsızlık yapmaya çalışıyorlar dönemde bir kez ya da beş kez gibi sembolik gün sayısı belirliyorlar ve aileye uyan bir zamanda ya da çocuğun isteğine göre göndermeye çalışıyorlar. Çocuk devamsızlık yapınca aile öncelikle aranıp okula çağrılıyor ve çocuk okula gelmiyor bir yanlışlık mı var başka yere mi devam ediyor ya da niçin gelmiyor gibi soruları yöneltmek için okula çağrılıyor ve aile durumu ve düşüncelerini paylaşma girişiminde bulunuyor. Burada 3 tavrı çok önemli, müdürün tavrı, müdür yardımcısının tavrı ve öğretmenin tavrı. Çünkü çok olumsuz algılanınca çocuğu istemeyebiliyorlar ya da hemen şikâyet edeceğiz, hemen mülki amirliğe bildireceğiz polis gelecek sosyal hizmetlerden alacaklar çocuğunuzu gibi söylemlerle aslında ikna etmeye çalışıyorlar velileri. Nitekim bu şekilde olmamıştır hiç yani polis gelmesi falan gibi durumlar. Çünkü aileler avukattan destek alıyor ve o avukat da okulsuz bir anne. O nedenle tam olarak prosedüre hakimler. Çocuk ilkokula kayıtlı ve kayıtlı olmak zorunda ve devamsızlık yaptığı için idare tarafından aranıp konuşmaya çağrılıyorlar ve eve yazılı belge gönderiyorlar ve bu 3 kez tekrarlanıp mülki amirliğe bildiriliyor. İlkokul 1. 2. 3. Sınıflarda öğretmen inisiyatifinde çocuk bir üst kademeye atlayabiliyor, çünkü puan verilmiyor ve yapılan sınavlar sembolik olduğu için, sadece karnede not karşılığında iyi çok iyi gibi şeyler yazmaktadır. Eğer okul idare ve öğretmenle bir sıkıntı yoksa çocuk ilkokulda üst kademeye atlayabilir ama 4. Sınıfı geçip ilkokul mezunu olup ortaokula atlama şansı olamıyor. Okulsuz çocuklar ya kayıtlı olduğu okulda sınıfta kalıyor ya da üst kademeye dönemde birkaç kez giderek ve tabii öğretmeni de onu gözlemleyerek gelişimi nasıl akademik anlamda ve çevreye karşı tutum ve tavırları nasıldır diye bunlara bakarak notunu veriyor ve üst kademeye geçmesini saplayabiliyor fakat bu 4.

---

³⁵ Ek 2’den bakabilirsiniz.

Sınıfa kadar yapılabilir. 4.sınıfta sınavlara girme zorunluluğu var ve bu demek oluyor ki devam etmesi gereken bir durum söz konusudur. Aileler bu yaptırımlardan endişe duymamakta çünkü kendi beyanları ile zararı ziyarı biliyorum ve bilgilendirmelerini kabul edip anlıyorum ama bizim yaşam biçimimiz bu deyip bütün sorumluluğu ben üstleniyorum tavrında oldukları için bir sorun olmuyor. Para cezası da şimdiye kadar kimseye uygulanmamış. Aksi bir durum olduğunda aile ya da çocuk olumsuz bir şey yaşadığında okulunu değiştirerek kendi içlerinde önlemler alıyorlar. Çocuğun sınıfta bırakılıyor olması da onlar için sorun değil çünkü verilen notlar aslında akademik ölçüt değil, oladabilir fakat bunu önemseyip sorun etmiyorlar çünkü çocuk zaten hazır olduğunda ihtiyacı olan şeyi şıp diye öğrenecekleridir. Çocuk akademik olarak noktalama yazım ve imla da iyi olmayabilir bu onun cahil başarısız biri olduğunu göstermez. Başka alanda kendini geliştirmiş olabilir mesela suda yaşayan canlıları biliyor olabilir ya da İngiliz Edebiyatını bitirip Rus edebiyatına geçmiş olabilir ya da çok iyi yemek yapabilir. Bu nedenle onlar için akademik başarı önemli bir ölçüt değil. Önemli olan iç motivasyonunu kaybetmemesi ve öğrenmenin kendisini öğrenmesi ve hayatı yaşaması. Zaten yaşarken bir şekilde içselleştirip öğreniyor.

“normalde oluyor. Bu bulunduğunuz okula lokale çok bağlı bir şey. Bazen mesela burada bizim yaşadığımız çok küçük bir kasaba çok fazla köyden çocuk geliyor muhtemelen cemreye 1 yıl opsiyon verdiler çünkü hiçbir yazılı kağıt bir şey almadık yani şöyle bir şey yapmış olabilirler. Hani şu an oyun bebesi köydeki bilmiyordur yollamamıştır deyip peşine düşmeyip seneye düşecek olma ihtimalleri var. Bu sene peşine düşmediler ama normalde bu sene cemrenin 72 ayı bitmişti eylülde dolayısıyla bu sene yasal zorunluluğu vardı yani bizim için. Dönemde 1 defa gitse sınıf atlayabiliyor ama 4. Sınıf diplomasını alıp ilkokuldan mezun olma ihtimali yok. Bu şekilde mezun olamıyor yani. Sınıfta kalma yok ilkokul 4e kadar ama devam zorunluluğu ve sınavlara girme zorunluluğu istiyor, yani bu şekilde ilkokul 4. Sınıftan mezun olamaz bu şekilde. Bu şekilde devam ederek.” (Görüşmeci 2)

“devletin hukuki yaptırımı ancak günlük 15 tl para cezası kesmek olabiliyor ama öyle olmadı.” (Görüşmeci 4)

“şöyle. Öncelikle biz okuluma çok yakın bir okula kaydettirdik. Ve arkadaşlarım bana oranın müdürünün çağdaş bir müdür olduğunu, çağdaş bir bayan olduğunu ve hani beni anlayışla falan karşılayacağını söyledi. Hem çalıştığım yere yakın olması açısından oraya yazdırdım. Sonra orada biz müdürle çok iletişim kuramadık zaten okula yazıldıktan 1 2 gün sonra işte müdür yardımcısı çok sert bir şekilde bize alın çocuğu okuldan dedi hani bu yasal değil ve zaten adresiniz de tutmuyor ve biz böyle bir şeyi kabul edemeyiz. Zaten bizim mahallemizin adresinde değildi. O okul, o yüzden aldık ve adresimiz hangisine tutuyorsa oraya taşındık öncesinde özel okuldaydı benim kızım sonra özel okuldan kaydını devlet okuluna aldık bu yüzden bir nakil kaydı olması gerekiyordu. Sonra işte biz o devlet okulundan bizim mahallemizdeki devlet okuluna aldık orada bir şey söylemediler ve açıklama yapmadık açıkçası ve gittik 17 gün sonra bir mektup geldi ve sonra telefonla aradılar bizi çocuğunuz okula gelmiyor niye

gelmiyor yanlışlık hata falan mı oldu. Kaydı bizde görünüyor ama yoksa başka okulda mı diye sonra işte gittim görüşmeye ve Allah tan müdür yardımcısı çok şeydi ben yaşlarda falan ve anlayışlı ve kendini geliştirmiş birisiydi. Basitten de bahsettim işte, ilk seferde bahsetmememin nedeni de işte yargılanmaktan korktum ve tanımadığım için ve nasıl konuşacağımı bilemediğim için konuşmadığımı ve bahsetmediğimi söyledim. Yani durumu açıklayınca anlayışla karşıladı yalnız öğretmenin çok anlayışla karşılayacağını falan zannetmiyorum dedi sonra ben okuldan ayrıldım ve bana şey kâğıtları gelmeye devam etti. Sanırım 3 defa gönderilmesi gerekiyor bu devamsızlık. Belli gün sürelerinde geldi bende posta yolu ile imzaladım. Geri gönderdim. Getiren kurye ile. Sınıfı geçebilmesi için ve tamamen devamsız değil çok devamsız olabilmesi için işte her dönem bir 5 gün okula gitmesini istiyorduk. Öğretmenle tanıştık ve konuştuk ve öğretmen hiç sıcak bakmadı, çok farklı algıladı. Büyük bir bayandı ve benim kızımın yaşında torunu varmış. Şey yapamadı bir türlü beni algılayamadı beni şey düşündü sanki kızımı yanımdan ayıramıyormuşum her şeyi en iyi ben yaparım siz yapamazsınız gibi algıladı bu modda kendisine çok güvenen biri olarak algıladı ve kendisi de ifade etti. Sonra birbirimizle anlaşamadık birbirimizi değiştirmeye de çalışmadık biz böyleyiz dedim sizi değiştirmeye de çalışmam dedim. Bir gün okula gittiğinde kızım öğretmeni çok baskı yapmış neden gelmiyorsun şöyle böyle diye çok sıkıldı kızım ve biz normalde dönemde 5 gün gönderelim diyorduk ama öğretmeni çok baskılayınca kızım gitmek istemedi. Hatta ikinci dönemde 1 gün gidecekti dönemde ve ikinci dönem gidemedi gidecekti ertesi gün kızım ateşlendi gece kendi kendine ateşlendi ve gidemedi kızım. Sonra sınıfta kaldı ve sınıfta bıraktılar şu an ikinci sınıf görünüyor hala ve ikinci sınıf öğretmeni ile tanıştık. Bayan kesinlikle bizi onaylamıyor fakat çok anlayışlıydı çok saygılıydı fikirlerimize karşı zaten yapı olarak saygılı biriydi. Ben onaylamıyorum ama bir şey de yapamam sizin kararınız şeklinde yaklaştı. Hani yine biraz bir iki gün gitmesini istiyoruz ama yine kızım istemedi bir gün bile. İkna edemiyoruz kızımızı. Okulsuzluğun tadını aldıktan sonra bir gün bile şey yapacak. Katlanamıyor. Normalde prosedür aslında bize idareden şey dediler ilçe milli eğitime yazıyoruz ve top ilçe milli eğitimde ama şey onlar ilgilenecek dendi fakat şu zamana kadar hiç arayan soran olmadı. Hani bizim kötü niyetimiz olmadığını anladılar belki, Türk milli eğitim sisteminden ki kim memnun o da bir gerçek. Ve hani memnun olmayıp bu sistemden ona alternatif bir yol seçtik ve annesi babası okumuş insanlar ve hani bu anlamda okuyan eden insanlar ve alternatif bir eğitim arayışında yaklaştıklarından çok ısrarcı olmadılar. Hatta müdür bir konuşma arasında boş ver göndermeyin falan dedi siz iyi yapıyorsunuz dedi. Böyle. Resmi kanallarda bu şekilde diyaloglar yaşandı şu zamana kadar talepler istekler.” (Görüşmecisi 5)

“sene başında işte kaymakamla uğraşiyor birkaç kere ama sonra bırakıyor ve onun dışında bir şey yapmadılar şimdiye kadar. Kaymakam ne yaptı ya da yapıyor? İşte okula gönderin ceza gelecek sosyal hizmetlerden gelecekler gibi korkutmalar oluyor. Böyle bir şey olmadı zaten.” (Görüşmecisi 6)

“olmadı. Yani herhangi bir yaptırımla karşılaşmadım. Ama yani yılda birkaç kez gitmek zorundalar dimi. Evet evet ama o da biraz bizim hani idare ve öğretmenlerle konuşmamız sonucu diyeyim böyle bir yol izledik. Bu şekilde de devam ediyorlar bakalım ve inşallah da bir sıkıntı çıkmaz diyeyim. Hani şunu da hep söylüyoruz eğitimsiz bırakmadığımızı ve eğitimsiz kalmadıklarımızı yani konuşuyoruz ve yani inşallah anlaşılıyorzdur da.” (Görüşmecisi 7)

“tabii devamsız olduğu günler için arıyorlar, neden gelmiyor diye ve bizde yalan söylememek için o günlerimizi oldukça aktif geçiriyoruz. Bazı zamanlar hasta olduğunu söyledim ve okulsuz olduğu içinde gezecek oldukça bol zamanımız oluyor, gezilerde olduğumuzu ve şehir dışı gezmelerde olduğumuzu söyledim. Bazı çocuk etkinlikleri ve mesela hafta içi müzeler daha boş müzelere gidiyoruz gibi ve hakikaten hafta içi sosyal ortamlar daha boş. Daha rahat geziliyor. Hep devamsızlık yüzünden aradılar ve bizde devamsızlık bahanelerimizi sunduk. Ama yaptırım olabilecek kadar biz bir şey yapmadık şu an. Hakkımız olanı kullanıyoruz. Okula kaydımız var dönem başlarında ortalarında sonlarında gönderiyoruz öğretmenimiz bizi görsün sağlığımızın yerinde olduğunu görsün ve akademik anlamda geliştiğimiz ve gelişemediğimiz yerleri görmesi için ve aynı zamanda ahlaki ve insani gelişime bakıyor ve ahlaki olarak hep iyiye gidiyor bir sıkıntı yok iyi geri dönüşler aldık ama akademik olarak geri kalmış olduğumuz yerler var ve biz zaten bunun özgürlüğünü tercih edip yaşıyoruz. Bu geri kalış bizim için bir anlam ifade etmiyor zaten geri kalabilir, öğrenebilir ya da merakı geldiğinde devam edebilir ya da başka anlamlarda çok iyi olabilir.” (Görüşmecî 8)

“biz kayıt yaptırdığımız için ellerinde her türlü bilgimiz vardı. Kayıt yaptırdığımız süreçte okulsuz eğitim olabileceğini bilmiyorduk. Dolayısıyla belli bir süre sonra kaymakamlıktan yazı geldi devamsızlıkla ilgili. Sonra okul müdürü aradı, müdür yardımcısı ya da. Onunla telefonda konuştuk ve neden göndermek istemediğimizi izah etmişim. Gelin bir görüşelim dedi ama uygun bir fırsat olmadı zaten zannediyorum ki ikna etmek için görüşmek istiyorlarmış. Yeniden yıllar sonra yeniden görüştüğümüzden sonra hala aynı fikirde olduğunu görmüş oldum çünkü. Sınıfta kaldı, sınıfta bıraktılar yani. Biz de bir tanıdığımız aracılığı ile kaydını değiştirdik okul kaydının yerini değiştirdik. Böyle bir şekilde idare etmeye çalışıyoruz. Yani bu yasal olmayan bir durum olduğu için çok duyurmuyoruz bunu. Yani bir yerde kayıtlı görüyor bir okulda. Peki, her dönem bir defa bile okula gitse bir üst sınıfa geçebiliyor sanırım dimi? Evet, böyle bir seçenek olduğunu söylüyorlar. Yapmaya çalışan arkadaşlar da var. Fakat bu biraz öğretmenin ve müdür yardımcısının veya müdürün inisiyatifine kalan bir durum. Onu çok zora koşan da var çocukla çok problem yaşayan öğretmenler de var. Çocuk bu olumsuz atmosfere maruz kalıyor, dolayısıyla annesini ve babasının yasal olmayan bir işin içinde olduğunu kaygısını yaşamasını istemediğim için böyle olaya şahit olmasını istemediğim için böyle bir yola girmek istemedim. Ve küçükken okula gidecek, bunu tecrübe eden arkadaşlarımız da var. Okula gelsin de bir diyor ve ailesinin fikrini çok iyi biliyor öğretmen. Gelsin çocuk istemezse gitmez gelmez diyorlar. Çocuk ilk günler gidiyor boyama yaptırıyor işte oyun oynuyor falan sonra yavaş yavaş ödevler sınavlar başka kaygılar yüklüyor. O süreçten sonra çocuk belli şeyi çocuk görmüş oluyor gitmediğini biliyor gitse olmuyor gitmese olmuyor böyle aldatmaca dönemine öğretmenler giriyor çocukla. Dolayısıyla hiç o riske girmek istemedim. Çocuğumun ve ailemin allak bullak olmasını istemediğim için böyle bir yöntem seçtik. O şey müdürün ve öğretmenin inisiyatifine kalmış çünkü başka bir öğretmen bunu şikâyet edebiliyor. Müdür yardımcısı illa getireceksiniz diyebiliyor. Bir defa gelmekle getirmeyenler de var, çünkü o biraz öğretmenin o öğrenciyle alakalı yaptığı yorumla alakalı. Öğretmen diyorsa eğer bu çocuk 1 gün gelse bile yeterli sınıfı geçmeye yeterli derse geçebiliyor, yeterli değil diyorsa geçemiyor. Ki buna rast gelmek böyle bir öğretmene rast gelmek çok zor rast gelen belki de çok azdır.” (Görüşmecî 10)

Gelecekle ilgili planları aslında yok çünkü bu planı çocuğa bırakmışlardır. Onun hayatı ve nasıl çizmek tasarlamak istiyorsa ona ait olan bir şeydir bu. Yarın okula gitmek istiyorsa gidebilir bunda bir sıkıntı yoktur ve o zaman işte çocuk onu kendisi seçmiş oluyor ve bir sisteme kurban etmiş olmuyor. Çocuk kendi isteği ile kendisi seçmiştir o nedenle ne yapması gerektiğini çok iyi bilmektedir, artılarını eksilerini çok rahat bir şekilde belirleyebilir ve bunun sonucuna kendisi katlanması gerektiğini bilir. Çünkü zaten aileler onları gözlemci olarak yetiştirmektedir, devamlı hayata bu soruyla yaklaşmalarını beklemektedir: “Ben bunu istiyor muyum? İstemiyor muyum?” o zaman çocuk bunu kendi iradesiyle seçmiş olur ve yapması gerekenleri bilir. Mesela akademik bir şey istiyorsa biliyordur ki açık öğretimden ilkokul, ortaokul, liseyi bitirmesi gerekir ve 14 yaşına³⁶ geldiğinde açık öğretime başlayabilir. Üniversite de okumak istiyorsa bu kez sınava girmesi gerekeceğini çok iyi bilir çocuk ve ona göre tavır takınıp yapması gerekenleri yapar. Eğer başka bir meslek istiyorsa onun için yapması gerekenleri yapar. Okulsuz eğitimin zaten temel meselesi, bir şey için, bir meslek için hayatı kaçırmaması çünkü esas dışarıda öğrenilmesi gereken şeyler ve dışarıda çok bilgelik var ve bunları öğrenmek zor değil. Bunu deneyimleyen bir sürü insan çıkmıştır karşımıza. Yapmak istediğini zaten yapar ona göre imkânlar yaratılmaya çalışılır. Esas amaç aslında girişimci ruhlu olması ve içsel motivasyonunu kaybetmemesi zaten gerisi kolaylıkla gelir ve bilgisiyile donanımıyla kültür düzeyiyle de ve her an gelebilecek yeni şeyleri öğrenmeye de hazır olduğu için, birisinin ona anlatmasına ihtiyacı olmadığı için rahatlıkla her şeye adapte olabilir. Çocuklara ne olmak sorusunun sorulmasını gereksiz bulmaktadırlar; çünkü bu çocukta gerilime yol açar. Çocuk kendi kendine sormaya başlar. Bir şey mi olmam gerekir buna hemen mi karar vermem gerekir gibi sorular sorar kendine ve bu çocukta gerilime baskıya yol açar. Anne babaları çocuklara istediğin her şeyi yapabilirsin ve tek bir şey yapmak zorunda değilsin birkaçını birlikte yapabilirsin diye öğütlemektedirler. Çocuklar zaten yeteneklerinin bilincinde ve ona göre bir hayal kuruyorlar ve onu olmak istediğini belirtiyorlar. Bence biz sistem içerisinde olanlar çocukları kâbusun içerisine sürüklüyoruz. Anne babalar çocukların kendi tercihleri olduktan sonra okul okumasına bir karşı tavır takınmamaktadır ama genel anlamda liseye kadar okulsuz sistemi sürdürmek istemektedirler. Üniversite de zaten bir çaresine bakabilecek yaşta olacağını söylemektedirler ve akademik bir şey istediği takdir de sınava girmesi gerekeceğini ve aldığı puan doğrultusunda bir mesleği yapmak zorunda kalacağını biliyorlar. Bu nedenle de kendi kaderlerini kendileri belirleyecek ben bunu istiyor muyum istemiyor muyum diye ve bu

---

³⁶ http://aio.meb.gov.tr/Belgeler/MEB_AOO_yonetmeligi.pdf

ortamda yetişen çocuk ailelerin düşüncelerine göre tıp okumak istiyorsa okuyabilir ama mezun olunca şimdiki anlamıyla doktor olmayacağından neredeyse eminlerdir.

“Ne olacaksın kız büyüyünce ileride hiç düşündün mü hiç meslek olarak. Eve gelen misafirlere şarkı söylemek istiyor resim yapmak istiyor çiftçilikle ilgilenmek uğraşmak istiyor. Çok düşünmedim her şey olabilir dedi. Şu an yapmayı sevdiği şeyleri söyledi galiba. Başka şeyi seversen onu da yapabilir misin? Evet, yapabilirim dedi küçük kız. Bir de yazar olmak. Sevdiği şeyleri sayıyor şu anda.” (Görüşmecî 2)

“Onlar kendileri sürekli söylüyorlar ve babasının çiftliğinin yanına biri bir tarafa diğeri diğeri tarafa çiftlik kurmak istiyor. Çok uzak yerlere gitmeyi düşünmüyorlar ve evlenmeyi de düşünmüyorlar işte küçük. Hep bizim yanımızda şu anlık hayalleri ya bizim üst katımızda ya da yandaki boş evde oturuyor diyorlar. Baba modelleri şu an ve bildikleri bir şey. Ben hep şeyi merak ediyordum 7 yaşına okula gidince her çocukta olur ya 1.sıraya öğretmen geçer ve diğerleri alt basamaklarda sıralanır hani anne sen bilmiyorsun öğretmenim böyle dedi diye işte şu an bizde öyle biri sabit değil ama okula gitmediğimiz için. Ama bizde birinci değiliz çünkü hemen sen bilmiyorsun anne diyor mesela. İşte bizde beyimle onu konuşuyoruz bir numara bulmalıyız ve bu iyi olmalı değer sahibi biri olsun değerler eğitimi anlamında iyi birinin değerli birinin örnek olabilmemesini ikimizde çok istiyoruz. İnşallah onu edinebilirsek güzel olur. ...mutlu olsunlar istiyoruz. Ali nesin iyi ki babamı dinlemişim diyor: babam bana para getiren bir işin olmasa da mutlu olduğum bir işi yap derdi iyi ki öyle demiş şu an çok mutlu olduğum ve sevdiğim bir işim var ama param yok matematikçiyim demiş. İyi ki bunu tercih etmişim. Bizim çocuklarımızın da mutlu olabilecekleri ve güzel şeyler yapabilecekleri ilgi alanları olsun mal mülk sistem içinde mevki bunlar önemli değil inşallah.” (Görüşmecî 3)

“Meslekler sürekli değişiyor hayalleri daldan dala konuyor. Onu olmak istiyorum bunu olmak istiyorum. Birde bunu birisi sorduğu zaman düşünmeye başlıyor aslında kimse sormasa hiç düşünmeyecek. Çünkü öyle bir şeyi yok ben onlara istediğin her şeyi yapabilirsin diyorum ve o da istediği her şeyi yapabileceğini düşünüyor aslında. Zaten çocuklar kendi yeteneğinin dışında bir şey olmak istemiyor ki aslında. Biz aslında karpuz kabuğu düşünüyoruz sürekli. Büyünce ne olmak istiyorsun deyince çocuk birden korkmaya başlıyor. Ne o bir şey mi olmam gerekiyor ve şimdi mi karar vermem lazım. Kızım sürekli geriliyor böyle şimdi mi karar vermem gerekiyor diyor. Bende hayır annecim şimdi karar vermek zorunda değilsin diyorum. Mesela bu soru çocuklarda gerginlik yaratıyor. Çocuk çünkü sınırlı yeteneği var çocuk o sınırlı yeteneğinin farkında ve o sınırlı yeteneğinin dışında farklı bir şey talep etmiyor. Durup dururken çocuk ben doktor olacağım götürün beni hastaneye ameliyata gireceğim demiyor mesela. O yüzden onların gelecekle ilgili planları şu anda ressam olmak istiyorum ata biniyor binici olmak istiyorum mesela işte ne yapabiliyorsa şu an onu olmak istiyor. Benim ama tabii çocukta gördüğüm şeyler var onun buna yeteneği var gibi. Buna doğru gitsin dediğim ama çocuk kendisiyle ilgili değil tabii o onu görmüyor. Bambaşka bir şey isteyebiliyor.” (Görüşmecî 4)

“Veterinerlik ama tabii işte bu sadece bir tanesi. Pek çok meslek mesela bir film izliyor filmde etkilenir ve moda tasarımcısı olmak istiyor bazen başka bir şeyden etkileniyor ama veterinerlik sabit. 4 5 tane mesleği yapabileceğini düşünerek hareket ediyor. Hepsisi de birbirinden çok farklı alanlar birisi sanatla ilgiliyken bir tanesi işte üniversite okuma yani üniversite okumayı gerektiren mesela veteriner hekimlik mesela bir diğeri sporla ilgili

buz pateni eğitmeni olmayı istiyordu milli sporcu falan olmayı istiyordu. Böyle farklı farklı alanlarda hepsini bir arada yapabileceği yani esnek her şeyi yapabilirim şeklinde sevdiği her şeyi.” (Görüşmeci 5)

“Büyük oğlum pilot olmak istiyor. Birkaç sene önce okulsuzluk kavramını tam olarak kavramaya başladığında marangoz olmak istiyorum çünkü okumadığım için pilot olamam ve ben bunu duyduğumda epey üzülüm. Etrafta böyle düşünceler olduğu için çocuk bunu almış ve buna gerçekten çok üzülüm. Dedim bunu okula gitmeden de yapabilirsin istiyorsan başarısın dedim. Diplomasız da birçok şey yapabiliriz kendimizi ispatlarsak zaten bu konuda sorun kalmaz. Birçok işveren elinde diploma olup da işini düzgün yapamayanlardan yakınıyor yani bu konuda sıkıntı yok bir de şöyle bir şey var zaten istediğin her neyse bir sertifika alıp ya da diploma alabilirsin açık öğretimden bitirip zaten bunu yapabiliyorsun. Mesela benim kardeşimin eşi çevre mühendisi ve çevre mühendisliği yapmıyor ve iş sağlığı ve güvenliği sertifikası aldı ve şirket kurdu ve sertifika ile şirket yönetiyor ve diplomasını mühendisliği kullanmıyor. Bu biraz istemekle alakalı ve istiyorsanız başarısız zaten. Okul ile hiç vakit kaybetmenin hiç gerek yok.” (Görüşmeci 6)

“Büyük okulunun işte gelip gidiyor. O diyor bazen birçok şeyi bir arada yapmak istiyorum mesela diyor ki dalgıç eğitmeni olmak istiyorum filan diyor şu an, ondan sonra savunma sanayiinde çalışmak istediğini söylüyor, böyle değişik meslekler söylüyor, dalgıç eğitmenliği ile savunma sanayiinde çalışmayı aynı anda yapabilirsin dedik mesela biz. Hani şey konusunda sınırlamıyoruz istediğin kadar şey yapabilirsin, ama hafızlık da yapmak istiyorum diyor ve Kur'an'ın da tamamını ezberlemek istiyorum diyor mesela şu an. Bizde hafız da olabilir ve hatta hem hafız olup hem dalgıç eğitmeni olup hem de savunma sanayiinde çalışabilirsin yavrum dedik. Böyle duruyor işte bazen diyor ki ben aslında bitki bilimci mi olsam acaba diyor, böyle onun biraz ilgi alanları fazla, o yüzden değişiyor ve zihni gelgit yaşıyor. Bende diyorum ki şu yaşta illa bir şunu olacağım bunu olacağım diye bir şey yok meslek sahibi olacağım diye bir şey yok. Zaman içerisinde bakalım hayat senin karşına neler çıkartacak diyorum. Sen belki de zaman içerisinde bunların bir kısmından sıkılacaksın diyorum, ama muhakkak diyorum bunun ucu bir yere varacak diyorum. Ortanca olan çok kararlı ve ben marangoz olacağım diyor ve başka yolu yok arkadaş diyor. Elinde testere ve baltasıyla geziyor evde işte ben bundan da yapacağım anne sana ahşap evde yapacağım diyor. Şunu yapacağım falan diyor işte ve hatta bu yaz beni çırak verin diyor. Marangoz bir amcamız var onun dükkânına gidip geliyoruz bir şeyler yaptırıyoruz, işte beni diyor Lütfi amcanın yanına verin diyor, o öyle bir çocuk bakalım ne olacak. Daha tabii diğer ufaklıkla ilgili bir şey diyemiyorum. Mesela marangozluğu isteyerek yapsa kim bilir neler çıkaracak ortaya. Evet, aynen öyle. Evet, inşallah destekliyoruz istiyoruz yani. Bende şeyi fark ettim yaptığım görüşmelerde mesela okula giden çocuklar hep aynı şekilde öğretmen olmak istiyorum, doktor olmak istiyorum, mühendis olmak istiyorum, ama bu çocuklar çok yaratıcı şeyler istiyor mesela, idealleri çok farklı çok güzel, gerçekten duymadıkları için öyle. Etkileşim falan olmuyor okulda belki çok konuşuluyor ya da aileleri falan belki çocuklara öğretmen ol çocuğum ne işe sapa karışacaksın diyor ve en rahat meslek öğretmenlik diyor ne bileyim bizim toplumda çok vardır bu anlayış. Kadınsan hemşire ol öğretmen ol kafan rahat olur deniyor.” (Görüşmeci 7)

“Onlar şu anda çok farkında olmadıkları için bir gün onu söylüyorlar bir gün bunu söylüyorlar genellikle asker olmak isteyen polis olmak isteyen erkek çocukları olduğu için şu anda böyle şeyler söylüyorlar ama buna yönelik herhangi bir şeyleri yok böyle hani tutku şeklinde değil. Asker oyuncaklarıyla oynadıkları için ben asker olacağım diyor. Kızım yazı yazmayı çok sevdiği için anlatmayı konuşmayı çok sevdiği için öğretmen olmak

istediğini söylüyor. Yani bilemiyorum zaman içerisinde şekillenir diye düşünüyorum. Daha net olarak tabii ki.”
(Görüşmeci 10)

5.8.Çocukların Sosyalleşmelerine İlişkin Eleştiriler/Alınan Önlemler:

Okulsuz eğitim denildiğinde ilk akla gelen eleştiri, çocukların sosyalleşemeyeceği yönündedir. Oysaki okulsuz çocuklar diğer yani sistem içindeki çocuklara göre çok daha fazla sosyalleşmektedir. Çünkü hayatın içindedir. Diğer çocuklar ise aslında hayattan kopukturlar; çünkü ev, okul, ek ders, ödev derken sosyalleşme imkânı bulamamakta ve farklı yaş gruplarından insanlarla ilişkiye girememektedir. Aynı zamanda ders ve ödevlerden dolayı oyundan da mahrum kalmakta ve bu nedenle de sokaklarda oyun oynayan çocuklar görünmemektedir. Okulsuz aileler çocukların hem yatayda hem dikeyde sosyalleşmelerine önem vermektedir. Yani aslında okula giden çocuklar sadece akranları ile sosyalleşirken, okulsuz çocuklar hem yatayda hem dikeyde sosyalleşmekte yani her yaş grubundan insanla ilişki kurduğu için farklı sosyallikler geliştirmektedir. Okulsuz çocukların stresleri olmadığı için ve özgür bırakıldığı için özgüvenleri de yerindedir ve bir ortama rahatlıkla uyum sağlarlar.

“Öğrenme koşullarını yaratabiliyorum zaten şu an kolay küçük olduğu için. Ama ileride de sorun olacağını düşünmüyorum bir şekilde yine yaratabileceğimize eminim. Biraz kendimize de diyelim ki dışarıdan destek sağlamakta maddi olarak da zorlanabiliriz ama kendi bilgimize altyapımıza da çok güveniyorum eşimle benim çünkü ona hem sosyal bilimleri hem de sayısal bilimleri çok rahat ve sağlam şekilde verebileceğimiz kütüphanemiz ve bilgi birikimimiz var. Buna biraz güveniyorum açıkçası ama bu olmasaydı da bilemiyorum gerçekten. Bunu yaratmada henüz bir sorun öngörmüyoruz ve bir sorun yaşamadık henüz kendimiz için de yaşamadık oradan örnek verebilirim. Biz kendimizde kendi kişisel bilgimizin ve okulda öğrendiğimizin çok dışında alanlara savrulduk dolayısıyla okulda öğretilmeyen bilgileri bulmamız gerekti. Bunlara bir şekilde ortam da yarattık bunları öğrettik de ve bunları meslek olarak edinebildik. Bu perspektiften baktığında bir sorun öngörmüyorum. Kızımda zaten bizim son 6 yılda geçirdiğimiz süreci geçirecek sonuçta. Sosyalleşmede bir sorun yaşamıyoruz çünkü istediğimiz zaman insana erişebiliyoruz istediğimiz zaman içimize kapanabiliyoruz. Evimize çok fazla gidip gelenimiz oluyor kalanımız oluyor çok farklı insanlar çok farklı kesimlerden ben radikal İslam dan anarşizmine kadar çok farklı insanlarla görüşüyorum çok farklı çevre içerisinde. Çok farklı insanlarla karşılaşıyor. Hem yatayda hem dikeyde sosyalleşmeyi önemsedığımız için çok farklı insanları görüyor. Sosyalleşiyoruz yani. O sorun yaşamıyor ama bazen yalnızlığı istediği zamanlar oluyor o zaman saygı gösteriyoruz biz yalnızlık istediğimizde o bize saygı gösteriyor.” (Görüşmeci 2)

“Öğrenme koşullarıyla ilgili hiçbir sıkıntım yok. Yani öğrenme ile ilgili hiçbir sıkıntım yok ama sosyalleşme ile ilgili sosyalleşmeden anladığımız küçüğüyle büyüğüyle yani toplum içinde sosyalleşmekse hiçbir sıkıntımız yok. Ama dediğim gibi derinleşecek arkadaş konusunda çok büyük bir sıkıntımız var. Ama okula gitseydi de bu böyle olurdu diye düşünüyorum, okulsuzlukla direkt bağlantılı mı orda belki işte dediğim gibi

okulsuz olunca alternatifimiz azalıyor. Dezavantajı bu olabilir, okula gitse belki derinleşebilecek ilişkide bulunabilecek insan bulma ihtimalimiz artacak. Çünkü orada daha fazla çocuk var.” (Görüşmecı 4)

“Şöyle. Yaratmaya çalışıyoruz. Ben bu dönemde hiçbir çocuğun sosyal olduğunu düşünmüyorum. Okula gitse de. Aslında bu bizimde problemimiz ama bizim okulsuz olduğumuzdan kaynaklanan bir problem değil bu. Yani okula giden çocuklarda sosyal değiller. Çünkü çocuklar doğru sosyalleşme becerilerini oyun oynarlarken kazanabiliyorlar. Başlarında bir yetişkin olup da sen şunu şöyle yap bu burada böyle yapılacak şeklinde olmuyor çocuklar kendi aralarında küsecekler barışacaklar bir oyun kuracaklar kurallarını kendileri koyacaklar. Zayıf bir çocuk varsa küçük mesela benim zamanımda öyleydi, kardeşler oyuna katıldığında onları fasulyeden sayardık. Top atıp yansa bile hadi sen yanmadın devam et sen derdik. Şimdi çocukların hepsi kendi yaşlılarıyla oynuyorlar. Hani güçlü zayıf yani empati kurabilecekleri bir ortamları yok yani çocukların. E şimdi oyuna devam edebilmek için bir grup mesela saklambaç oynuyorsa herkesin gönlünü etmek zorundasınız adil davranmak zorundasınız yoksa oyun devam edemez ve siz eğlenemezsiniz. İşte çocuklar bu ortamı tadamadıkları için oyun oynarken işte bu geliştirecekleri empati adil olma oyun kurma yani orda küçük bir sosyal aslında bir hayat kuruyorlar o oyunda. Bunları yapamadıkları için bizim kızımızda dahil hani bütün çocukların bu dönemde oyun oynamayan çocukların sosyal becerilerinin zayıf olduğunu düşünüyorum ama bunun okulsuzlukla ilgili olduğunu düşünmüyorum. Ama çocuk ihtiyacını nasıl gideriyorsunuz dersiniz hani bir arkadaşıyla görüşmek istediğinde şey yapmak istediğinde birkaç tane samimi arkadaşı var bunlarla görüşüyoruz eğer onlarda uygunsa hepsi okula gittiği için onların saatlerine uymak zorunda kalıyoruz. Hani daha çok çocuk olsa etrafımızda belki çok daha iyi olacak aslında ama hani bu da hani o büyük pastanın çok küçük bir diliminin olmaması bizi o kadar çok rahatsız etmiyor şimdilik.” (Görüşmecı 5)

“Sosyalleşme sorunu başlarda korkmuştuk ciddi ama şimdi diğer çocuklardan daha fazla aktif olduklarını düşünüyorum. Gerçekten çok aktifler bu konuda, Allah’a şükür. Amaçladığım koşullar yani hepsi olmayabiliyor. Kendileri belirliyor mesela 8 10 tane ama bu sene içinde hepsi olamayabiliyor. Bu okulda da olabiliyor mesela her dersi yapamayabiliyor çocuk. Ama küçüklüğünde kontrolümdeydi birçok kitaplar falan alıyordum. Bunların hepsini okutuyordum birçok şey öğrendi zaten. Ama büyüdü zaten çok şey yapmıyorum ama küçükken zorunlu tuttuğum olurdu onları da yaptı zaten.” (Görüşmecı 6)

“Sosyalleşme sorunu hiçbir zaman yaşamadık. Bizi böyle eleştiren yakınlarımız olduğu zaman acaba olur mu diye böyle bir endişe ettik fakat öyle olmadı. Her biri gittiği ortamda derdini meramını anlatabiliyor veya az çok nasıl davranması gerektiğini kestirebilecek ya da yetişkinlerle dahi sohbete girmekten çekinmeyecek çocuklar. Dolayısıyla sosyalleşme açısından sorunumuz olmadı. Amaçladığım aslında biraz önce söylediğim gibi şu anda yaşı buna kabiliyet ya da uygunluk olarak yeterli olmasına rağmen herhangi bir çıraklık eğitimi alamamış olması. Bunu isterdim buna uygun zemin oluşturmak için uğraştık fakat olmadı. Belki sanat alanında olabiliyor bu sadece. El emeği olan işte ben mesela marangozlukta yapabilirsin isterdim ama olmadı. Fakat bir hat hocasıyla ki onunda ilk çocuk öğrencisi. Hepsi yetişkin. İlk defa bu kadar küçük bir çocuğa ders veriyorum ya da ilk defa çocuğa ders veriyorum. Belki de bir mahsuru olmadığı için ve çocuklar böyle kurslara gidebildiği için yoksa bir marangozun yanına hafta sonu gönderemeyiz. Bu açıdan dolayı yetersiz ve tabii ki şartlardan dolayı yetersiz onu söyleyebilirim keşke daha fazla olabilseydi.” (Görüşmecı 10)

Bir diğeri eleştirisi ise diploma mevzuudur. Diploma alamayacak ne olacak nasıl yapacak hele de erkek nasıl evi geçindirecek gibi eleştiriler gelmektedir. Fakat günümüz Türkiye'sinde şu bir gerçektir ki özel üniversitelerin ve açık öğretimin bu kadar yaygınlaşmasıyla birlikte örgün olarak üniversite okumak pek bir anlam ifade etmemektedir. Şu da bir gerçektir ki artık neredeyse birçok kişi 2. Veya 3. Bölümünden mezun olmakta ama yine de kendi işini yapamamaktadır. Örgün öğrenim alan bir genç sosyal bilim veya iktisadi bilimlerden birini bitirdiğinde kendi alanında maalesef çalışmamaktadır. Bu da ne kadar acı bur durumdur. İnsanlar defalarca KPSS'ye Ales ve YDS'ye hazırlanmakta ama bir türlü nihai sonuca varamamaktadır. Hatta beyaz yakalılar bile bankada çalışanlar, finans sektöründe çalışanlar, iletişim ve medya alanında çalışanlar yok paraya ağır koşullarda çalışmakta ve sistemden memnun olmasa bile çalışmaya mecbur bırakılmaktadır.

“Ben eleştiriy almıyorum. Ya ama şöyle bir şey var ben sosyal medyada yazıyorum. Bir gazetede yazıyorum. Dolayısıyla benim etrafımdaki insanlar benim fikirlerimi çok iyi tanıyorlar. Bu güvenirlikten dolayı bir avantajım var. Sokakta karşılaştığım insanlardan da bir tepki almayı benim sebebinin tabii ki duruşum enerjim ne dersiniz deyin o olduğunu düşünüyorum. Ben saldırgan değilim ve savunmaya da geçmiyorum. Birisi bana bir şey dediğinde ben gerilmiyorum dolayısıyla o eleştiriy enerjisini yaratmıyorum. İnsanlarda daha çok merak oluyor benim tutumun karşısında. Bana haddimi bildirmek ya da sen ne yaptığını sanıyorsun dediklerinde benim verdiğim cevap o kadar sakin ve onlara o kadar merak dolu oluyor ki. Acaba neden böyle bir tepki verdiler acaba hangi konuda endişelendiler. Çünkü insanlar genel olarak bir çocuğun okula gitmediğini duyduklarında endişeleniyorlar. Dolayısıyla ben onlara neden saldırıyım ki onlar benim çocuğum için endişeleniyorlar. Dolayısıyla ben onlara onların endişelerini anlamak için sorular soruyorum. Ama ortam eleştiriden ziyade merak ortamına dönüşüyor. Siz onu anlıyorsunuz ve onlar da sizi anlamak için sorular sormaya başlıyor. Dolayısıyla biz hiç öyle bir şey yaşamadık ve ailemizden bile başımıza gelmedi yani. Hiç kimse bize ne yapıyorsunuz ne biçim iş yapıyorsunuz demedi oturduk güzel güzel sohbet ettik. İkna etmeye de çalışmadık yani kimseyi ikna etmeye çalışmadık. Hiç gerek yok yani böyle bir şeye. Herkes kendi doğrusu nasılsa o yolculuğu sırasında ne düşünürse düşünebilir yani. Herkesin dengesi fikirleri yaşam yolculuğu çok farklı yani. Ben neden ikna etmeye çalışayım ki. Çocuk da böyle bir ortamda kalmadığı için çocuk bir ikilem yaşamıyor. O hep kendine soruyor ben bunu istiyor muyum istemiyor muyum diye. Yani ortada böyle bir taraf olma durumu yok çünkü. Zarar görece korkusuyla değil bir çekiştirme insanlarla savaş halimiz falan yok bizim. Bunun ekstrem bir şey olduğunu ve başka insanları savaş verme savaş hali içerisinde olduğunu da görebiliyorum. Var yani olanlar ama onların da yolculuğu yoluna girecek bazıları kendi korkuları sebebiyle okula göndermek istemiyorlar çünkü kendileri birtakım okulla ilgili dertlerini halledememişler korkuyorlar çok normal olarak. O duygularla baş edememişler ve hala yenileriyle baş edemiyorlar. Çocuklara nasıl yardım edeceklerini bilmiyorlar vs. bunların hiçbirini sorunlu bulmuyorum o ailelerin yolculuklarıyla ilgili ve hepsi zamanında dengeye gelecektir. Bu süreç onu yapacak yani kendilerini tedavi etmelerini sağlayacak. Hayat böyle bir şey her zaman korktuğumuzu başımıza getirir. Ondan öğrenesiniz diye. Dolayısıyla ondan öğrendiğiniz sürece aşağıya geçersiniz, onlar biter yani onlar dengeye gelecektir. Okul içinde böyle biz şimdi başka bir şey deneyimlemediğimiz için yenisi daha zararlı gibi zannediyoruz. Hâlbuki okul süreçlerinde de aynı şeyler yaşanıyor. Aileler belli bir şeylerden korkuyor ya da çocukları bir şeylere zorluyor fark etmiyor. Okula gitmemeye

de zorlayabilirsiniz siz kendi bakış açınız yüzünden ikisi arasında hiçbir fark yok. Ha okula gitmeye zorlamışsınız ha çocuk istemiş okula siz göndermemişsiniz. Psikolojik olarak çocukta aynı yaraları yaratıyorsunuz farklı yollardan. Bunlar kontrol edilebilir süreçler değil galiba biraz yolculuğa güvenmek gerekiyor. En kötü bir nesil sonra yaraları sararlar yani.” (Görüşmeci 2)

“Yakın çevremden eleştiri almıyorum dediğim gibi. Yakın çevremden hayır almıyorum. Sosyalleşme diploma sözel olarak ifade ettikleri eleştiriler bunlar, söyledikleri bunlar. Aslında onlar da hani bunların bir sıkıntı yaratmayacağını bilerek konuşuyorlar. Onların hani çevreden aldığım en büyük sıkıntı biz gönderiyoruz ama siz niye göndermiyorsunuz oluyor. Radikalleşmeyin, herkes gibi olun, eski köye yeni adet getirmeyin. Yani bizi zora sokmayın diyor, aldığım en büyük eleştiri bu. Bizi zora sokuyorsunuz. Devletten de bu yönden eleştiri geliyor. Bizi zora sokuyorsunuz gönderin okula bizi zorlamayın. Okul idarelerinden. Çocuğun gelip gelmemesinde size bir sıkıntı yok istediğiniz her türlü belgeyi veriyorum yazılı olarak. Ben kendim göndermiyorum diyorum işte beni ziyaret ettiler diyorum beni bilgilendirdiler her türlü bilgilendirmeyi aldım. Zararı ziyanı biliyorum göz önüne alıyorum ve kendi berayet hakkımı kullanarak kendim göndermiyorum diye bütün belgeleri vermeme rağmen işte bizi zora sokmayın uğraştırmayın yazışacağız bilmem ne yapacağız. Aynı şey aşı konusunda da başımıza geliyor. Aşı vurdurmak istemediğimiz zaman bizi uğraştırıyorsunuz. Bende her seferinde diyorum ki ben uğraştırmıyorum. Bunu yapmanızı devlet istiyor ben değil bir sıkıntınız varsa bunu devlet makamlarına yazın diyorum. Yani benle ilgili bir durum değil yani bunu devlet istiyor diye ben yaptırmak zorunda değilim ki. Siz sıkıntıya giriyorsunuz diye ben çocuğuma aşı vurdurmak zorunda değilim ki.” (Görüşmeci 4)

“Yani çevremizden eleştiri almıyoruz desek yeridir. Sadece insanlar şey diyor siz yaparsınız ama biz yapamayız şeklinde. Çevremizde zaten bu konuyu beni tanıyan bizi tanıyan ailemizi tanıyan insanlarla konuştuğumuz için şey yaptığımız için onlar da bizi ve düşüncelerimizi tanıdıkları için açıkçası sadece şey şeklinde yaklaşıyorlar. Yani hani siz yaparsınız Esila yapar ama biz yapamayız gibi bize göre değil falan gibi ve biz yaparsak çocuk elinden tableti düşürmez. Çok kötü falan olur şeklinde yaklaşıyorlar. Öyle çok fazla bir şey yok sadece işte sosyalleşme ile ilgili ilk defa duyduysa ve çocuğumuzu tanımıyorsa aa sosyalleşme işini nasıl yapacaksınız? Çocuk ortaokulda ne yapacak? İşte şimdiki dersleri bir şekilde hayatın içerisinde toplama çıkarma yapıyor ama sonra nasıl yapacak şeklinde yaklaşımlar olabiliyor. Onu da açıklıyoruz işte diyoruz bazen yeri geliyor bir fizik projesinde çalışıp çok hani derin konuları öğrenebilir bazen başka bir şeyler. Açıkladığımız zamanda insanlar ikna oluyorlar. Böyle çok büyük bir şeyle karşılaşmıyoruz.” (Görüşmeci 5)

“Bu çocuklar büyüdüklerinde sana soracaklar. Niye beni okula göndermedin ve niye iyi bir eğitim almadım gibi gerekçelerle. Herhâlde okula gitmeyen çocuğun bir şey öğrenemeyip boş gezeceğini düşünüyorlardı. O yüzden endişe ediyorlar. Ama dediğim gibi okula gitselerdi de zaten çok şeyi öğrenemeyeceklerdi.” (Görüşmeci 6)

“Yani çocuğu eğitimsiz bırakırsınız işte öğrenemez öğretmensiz olmaz sosyalleşemez çocuk işte hep bunları söylediler çocuğun işte sosyalleşemeyeceğini topluma uyum sağlayamayacağını veya işte ne bileyim eğitimsiz kalabileceğini öğrenemez çocuk nasıl kendi kendine öğrenecek sen mi öğreteceksin falan diyenler oluyordu eşime. Gerçekten eşim de ilk okumalarını öğrenme süreçlerinde ikisine de destek oldu gerçekten. Okumayı öğrenme süreçlerinde yanındaydı çocukların. Ama yani geçti çok şükür bir sıkıntı yaşamadık.” (Görüşmeci 7)

“Eleştiriler çok olmadı sadece işte meslek açısından nasıl olur diyenlere de bizde olur hallederiz okuyanlar ne oldu ki diye geçiştiriyoruz. Diplomanın çok büyük bir önemi olmadığını savunuyoruz ki zaten bunu savunmak çok zor değil malum. Bunun dışında çok zorlanmadık ciddi eleştiriler almadık.” (Görüşmecisi 10)

Sistem içerisinde yaşayan ailelerden bazıları okulsuz çocuklar ile kendi çocuklarının arkadaş olmalarını istememekte oldukları çünkü kendi çocuklarını olumsuz etkiyeceğini düşünmektedirler ve bu nedenle de araya mesafe koymaktadırlar. Bu kişiler hatta biz gönderiyoruz ama siz niçin göndermiyorsunuz bizi zora sokuyorsunuz gibi söylemlerde bulunuyorlar ve sizde herkes gibi olun bizi zora sokmayın bir siz mi akıllısınız gibi ifadelerde bulunmaktadırlar.

Aileler bu gibi durumlarla aslında önlem olarak farklı tavırlar takınmaktadır. Kimisi kendini anlatmaya ve doğru yönlerini göstermeye çalışarak işin içinden çıkmak ister ister, kimisi eleştiriye mahal vermeyecek şekilde set çeker konuşmaya, kimi de kendi çocuğu için endişelenen insanların meraklarını gidermeye çalışır karşılıklı sorularla ve eleştiri ortamı merak ortamına dönüşür. Çocukların da kendi içlerinde aldığı önlemler vardır çünkü daha çok sorular onlara yöneltilmektedir: Okula gidiyor musun? , Kaçınıcı sınıftasın? , Öğretmenin kim? Gibi sorularla daha çok aslında çocuklar muhatap olmaktadır çünkü özne olan onlardır. Bu nedenle de sorular direkt olarak onlara gelmektedir. Onlar da kendi içlerinde eleştiriye çok maruz kalmamak için zor durumda kalmamak için gitmesi gereken sınıfa söylemekte ve tamamen devamsız olmayıp fazla devamsız olabilmek için dönemde birkaç kez okula gittikleri için kendi sınıfının öğretmenin adını vermektedir. Bu nedenle de çocuk farklı olarak algılanmaktan sıyrılıp kendi alternatif eğitimini ifade etmektedir bu şekilde de eleştirilerin önüne geçip karşı tarafın sorularına ve eleştirilerine maruz kalmamaktadır. Öbür türlü çocuk çok gerilip kendinin ve ailesinin farklı şeyler yaptığını hissedip sinmesine neden olacaktır.

“Tabii bizim de başımıza bu tür şeyler geliyor soruyorlar diyoruz ki biz gitmiyoruz aa gitmen lazım dedikleri oluyor ama biz dediğim gibi hayata bakış olarak insanlarla ilişkimizde de insanların söyledikleri şeyleri baskı olarak hisseden insanlar değiliz. Dolayısıyla onlar fikirlerini söylüyormuş gibi onlara hoşgörü ile yaklaşıyoruz. Kendimizi savunmaya geçmiyoruz aa öyle mi düşünüyorsunuz evet anlayabiliyorum nasıl düşündüğünüzü kızım için endişelendiniz mi genelde bu şekilde konuşuyorum endişelerinizi anlıyorum bizim günlerimiz çok iyi geçiyor öğrenmek istediğimiz her şeyi öğrenebiliyoruz gibi böyle yatıştırıcı konuşuyoruz genelde ama şimdiye kadar çok fazla negatif şey almadık. Bu enerjiden midir bilmem böyle bir savunma saldırı mekanizmasına hiç geçmedik kimseye de anlatmak zorunda kalmadık. Hep böyle toplu sohbetlerle geçti. Ben toplumunda yavaş yavaş buna hazır olmaya başladığımı düşünüyorum. Çünkü hiç tahmin edemeyeceğiniz insanlardan çok uyumlu şeyler duyabiliyorum. Ama çok iyi diyenler oluyor metroda konuşuyorum bunu iki tane yaşlı teyze beni desteklediler ve ben şok geçirdim, hani böyle hiç beklemiyordum çünkü. Toplumun yavaş yavaş böyle bir değişime böyle bir şeye açık hale gelmeye başladığını gözlemliyorum. Sizde aslında bu yüzden böyle bir tez çalışması yapıyorsunuz bundan bir 10 sene önce böyle bir konuda çalışmayı hayal edebilir miydiniz

sanmıyorum. Artık zemin değişiyor, paradigma değişiyor. İnsanlar eğitim sisteminin ya da insan olmaya dair bizimki anlam arayışının bir parçası çünkü. Dolayısıyla değişecek ve biz öyle sorun yaşamadık. Bir önlem olarak değil insanların tepkilerinden korkmuyoruz açıkçası. Neden korkalım ki onlar sadece fikirlerini ve duygularını ifade ediyorlar. Bunu kişiselleştirdiğiniz zaman aslında rahatsız olursunuz. Ben yanlış bir şey yaptığımı düşünmüyorum ve insanların fikirleriyle kendi fikirlerimi kıyaslamıyorum ki. Hani birinin bana doğru yapıyorsun ya da yanlış yapıyorsun demesine de ihtiyacım yok. Kendi deneyimimle çok barışığım yani. İçinde bulunduğum durumla da çok barışığım. Bir şeyle düşman da değilim. Kızım yarın gitmek istiyorum der ve gider o zaman sen hani okulsuzdun şimdi niye yolluyorsun deseler he evet tükürdüğümü yalıyorum derim. Sorun değil. Yani dediğim gibi hayata bakış kendimize bakış bununla ilgili çok şifalanma süreci geçirdik yani. Ben bundan kızım doğduğu zaman onunla ilgili yaptığım tercihte sokakta karşılaştığım insanlarla öfkeli şekilde konuştuğum çok oldu tabii ki. Ama o zaman kendi yaralarımı, onay ihtiyacımı, sevilme ve kabul görme kaygılarımı aşmış değildim. Ama şu an böyle kaygılarım yok buraları onardım tamir ettim. Dolayısıyla da çocuğumla ilgili bu kaygıları beslemiyorum. Zaten insanlar. Zaten insanlar kendi halledemedikleri dertler için çocuklar üzerinden korkular yaşıyorlar. Onların başına gelince ne yapacaklar. Ama kendi içsel sorunlarımızı hallettiğinizde kendiniz başa çıkabildiğinizde o duygularla diyorsunuz ki çocuğumda çıkabilir.” (Görüşmecı 2)

“Ben ilk önce ailecek görüşeceğim birileri varsa çocuklarla çocukların okula gitmediğini söylüyorum. Çünkü okula gitmeyen arkadaşı olmasını istemeyen aileler var çünkü çocuk kendisi de istemiyor mesela. Bende gitmeyebilir miyim desin istemiyor aile. Onu baştan söylüyorum ama öyle tavrı olan kişiyle bende görüşmek istemiyorum. Çünkü çocuğum bizim hayatımız bu başkası sigara içer biz içmeyiz. Başkası şeker yer biz yiyemeyiz diyemeyen bir aile ile çok samimi olmak istemiyorum zaten ama bunu öngöremeyeceğim için baştan söylüyorum. Bakıyorum eğer sınır çiziyorlarsa bende ona göre bir tavır alıyorum. Sonra çocuğa soruyorlar sıklıkla gidiyor musun kaçınıcı sınıfa gidiyorsun o hatayı yaptım ilk önce okulsuz eğitimde hiç müdahale olmadığı için müdahale etmek istemedim kendi cevabını kendi versin istedim. Fakat çocuk bunu baskı olarak algıladı. Ondan sonra baktım geriliyor soru soruldukça gitmem mi gerekiyor demeye başladı. Yanlış bir şey mi yapıyorum hata mı yapıyorum demeye başladı. Ondan sonra bu tür önlemler alıyorum kendimce. Çocuğu direkt okulsuz eğitim muhabbetleriyle muhatap etmemeye çalışıyorum. Kendim giriyorum araya bizim ailemiz böyle diyorum tartışmaya mahal vermiyorum. Tartışmak isteyen çünkü onu da fark ettim ki o okula göndermiyorum dediğiniz zaman sisteme yönelik hiçbir eleştirim olmamasına rağmen kendileri göndermemenin daha iyi olduğunu düşündükleri için sanırım birden savunmaya geçiyorlar. Savunma olarak saldırıyı görenlerde var. Birden işte sosyalleşemeyecek diploma alamayacak falan diye çocuğun yanında ters konuşmaya başlayanlar oluyor. Onlara müdahale ediyorum baştan. Bunlar bizim sorunlarımız sizi ilgilendirmez diyerek. Bu tür önlemler alıyorum başka bir şey elimden gelmiyor zaten.” (Görüşmecı 4)

“Şöyle şu an herkes kızıma şey gözüyle bakıyor. Yaşlıları falan waww sen harikasin ve çok cool bir şey yapıyorsun okula gitmiyorsun şeklinde yaklaşıyorlar. Çevremizdeki yetişkinlerde Esila'nın mesela biz Esila okulu bıraktıktan 5 6 ay sonra falan etrafımızdaki insanlar Esila'nın yani kızımın çok zeki falan olduğunu söylemeye başladılar. Aaaa çok zeki gidin bu çocuğu test falan yaptırın demeye başladılar ve hâlbuki öncesinde kimse bir şey demiyordu. Neden? Çünkü kitap okumayı çok seviyor ve çok kitap okuyor ve bu onun konuşma şeyine çok yansıyor, belgesel izliyor, sanatsal tiyatro izliyor, opera izliyor baleye gidiyor. Bu onun kelime haznesini ve konuşacağı şeylerin kalitesini çok artırıyor. Böyle olduğu için de herkes Esila için çok iyi yerlere gelecek gözüyle

bakıyor. Hani ilerde bir işverenin yanında çalışan biri olursa ki hiç sanmıyorum öyle bir şeyin olacağını da ama öyle bir şey olursa da zaten kendi birikimiyle konuşmasıyla kültürüyle entelektüel düzeyiyle o önyargıyı yenebileceğini düşünüyorum. Yenemezse de zaten evvela herkes birbirini beğenmek ya da kabul etmek zorunda değil. Yani üniversiteye gitmiş olmakla da bir yetişkinin sizi yüzde yüz kabul etmesi anlamına gelmiyor biliyorsunuz. İş ortamında kimse diplomaya bakmıyor farklı meziyetlere bakarak işverene ya da meslektaşına ya da mahallesindeki kişiye şey yapıyor değer veriyor. Böyle bu şekilde.” (Görüşmeci 5)

“Önceden çok tepki alıyorduk. Ama şu an çocuklar mesela biri sorduğunda otomatik olarak kayıtlı oldukları okulun adını söylüyorlar. Böyle işin içinden çıkıyorlar bazen okula gitmiyorum diyorlar. Çok şey yapmıyor bu durum artık eskiden çok tedirgin oluyorlardı ve ben onları telkin ediyordum. Mesela sabah yürüyüşe çıktığımızda herkes anne babalarıyla okula gidiyordu ama biz ters yöne doğru yürüyorduk. Bende diyordum bakın hepsi gidiyor ve kullanmayacakları şeyleri öğreniyorlar ve bir kısmını belki de kullanmayacaklar işlerine yaramayacak şeyleri öğreniyorlar. Yarayacakları da öğrenecekler tabii. Tüm günleri vakitlerini orada geçiyor ve eve geliyor ve ödevleri var çocukların ve gece 12 ye kadar ödev yapıyorlar arkadaşlarımla konuşuyordum. Peki çocuk kardeşimle oynamıyor mu diyordum vakti kalmıyor diyordu. Bunları ben söyledikçe sonradan toparlamaya başladılar. Hatta bu konuda diğer insanlara daha rahat cevap veriyorlar biz özgürüz biz rahatız gibi yani şu an daha rahat görüyorum eskisine göre.” (Görüşmeci 6)

“Beni tanıyan insanlar bu konuda bana çok şey yapamıyorlar yani niye böyle bir şey yaptın yapıyorsun falan kendi ailelerimiz de dahil bunu diyemedi ve demiyorlar. Eğitimci olmamız bunu engelliyor eşimin de benimde insanlar bunların bir bildiği var herhâlde modundalar ve öyle bir düşünce oluşturuyor herhâlde. Tanıdıklarımızın hepsi biliyor çocuklarımızın okula gitmediğini. Ama yargılayıcı baskı oluşturucu bir şeyle karşılaşmadık hatta ilk başta böyle diyenler bile ufak tefek hani pişman olacaksınız diyenler bile zaman içerisinde çocuklardaki gelişimi gördüklerinde yaa işte sen mi doğru yaptın acaba diyen siz iyi yaptınız hatta diyenler çok oldu. Önce karşı çıkıp sonra haklıymışsınız diyenler çok oldu. Ama ben şunu da hep söyledim bu bir aile kararı diye. Eşimde mesela insanlar kolay kolay ona niye böyle yaptınız falan diyemez yani. Kararlarına çok karıştırmaz ailede akraba çevresinde ya da arkadaş çevresinde. Deseler de böyle hemen çabuk cevabını verir ve hemen kapatır konuyu. Bana sorduklarında bende hemen eşimle böyle bir karar aldık dedim hemen. Çok baskı olmadı öyle diyeyim söyleyenlerde zaman içerisinde cevaplarını aldılar öyle diyeyim. Öyle oldu bir sıkıntı ile karşılaşmadık bu zamana kadar.” (Görüşmeci 7)

“Öcü öcü. Öcü gibi algılıyorlar. Aman çocuğumdan uzak dursun bulaştırırlar gibi ve öcü olarak görüyorlar. Okula gitmediğini duyunca ve diğer çocuklar da haliyle buna imrenince neden o ödev yapmıyor neden o gitmiyor ya da neden o dışarıda oynuyor biz ödev yapmak zorunda kalıyoruz gibi sorular soruyorlar ve insanlar bundan kaçıyorlar, kaçmayanlar da var çok şükür orası ayrı.....görüşmesini istemeyen insanlar da var. O da kendi kararları saygımız sonsuz. Ama tabii ben onlara okula gidince sınırlandırılmış düşüncesi özgür olamayan bir birey olacaksın demiyorum ama onlar benim çocuğuma okula gitmeyip cahil kalacaksın diyebiliyorlar. ...ben bunlara karşı kendi özsaygımı koruyarak çocuğumu koruyorum aslında. Ben ....ben ne kadar endişeliysem çocuğum o kadar endişeli. Ben ne kadar güvenliyse çocuğum o kadar güvenli. Muhteşem bir güven içerisinde değilim sadece şartlarım elverirse bunları yaparım....çırak olsam da o çıraklığa bir şey katarım, okula gitsem de okula bir şey katarım. Okulsuz olsam da okulsuzluğa bir şey katarım. ...çocuklarımda bir yerden sonra kendilerini korumaya

başlıyorlar. ...herkesin okula ihtiyacı olabilir ama benim okula ihtiyacım olduğunu düşünmüyorum açıkçası diyor. Kendisi öyle diyor ve hatta ben ona şeyi de anlattım.....okulun da bir öcü gibi gözükmesini istemiyorum çünkü hayatın da neler getireceğini bilemem yarın okula gitmek zorunda kalır ve kendini kötü hissetmesine gerek yok, okul evet var iyi bir şey iyi bir yer olması için uğraşılıyor fakat şu an bize yeterli gelmiyor ama başka bir gün yeterli olabilir. Bilemiyorum ama bunu oturtunca da koruduğumu düşünüyorum zaten.” (Görüşmeci 8)

“Şimdi çok yabancı olan kişiler hiç tanımadığımız kişiler bunu soruyorsa az önce söylediğim gibi öğretmenin olduğunu zaten söylüyor kaçınıcı sınıfta olduğunu söylüyor. Kaçınıcı sınıf aslında kendi zihninde bu ev okulundaki seviyesi. Fakat karşısındakine ikinci sınıfım dediği zaman karşısındaki zaten başka bir şey sormuyor. Çok yakın olan kişilerde benim eğitimle alakalı merakım araştırmalarım kimi zamanda tavsiyelerimden dolayı okula göndermediğimi söyleyince aşırı bir tepki almadık şaşırma olmadı. Sen zaten tamam halledersin gibi bir durum oldu. İlgileneceğime ve yapabileceğime dair herhâlde öyle düşündüklerinden çok büyük bir tepki görmedik. Çocuklar daha keza böyle söyledikleri bir öğretmenleri olduğunu ve bir alternatif eğitim yöntemini uyguladığımızı düşündüğü için onlar açısından da bir sorun yok. Onlar şu an ne yapıyorlar? Bazı çocuklar okula gider bazı çocuklar da evde öğrenir. Dolayısıyla onların âleminde de böyle okulsuzluk.” (Görüşmeci 10)

5.9.Okulsuz Eğitimi Savunan Ailelerin İletim Ağları:

Okulsuz aileler, Facebook grubu üzerinden tanışıp, sonrasında Whatsapp grubuna geçmektedir ve amaç daha rahat iletişim kurabilmek içindir. Çünkü genel katılımcının olduğu, yani il bazında ayrıma gitmeksizin, bir Whatsapp grubu bir de il, ilçe gibi ayrıma giden Whatsapp grupları mevcuttur. Whatsapp grubu üzerinden birbiriyle paylaşımlarda bulunmaktadır, çocukların kazanımlarını, ailelerin kendi kazanımları, deneyimleri veya kaygıları bu Whatsapp grubu üzerinden paylaşılmaktadır ve birlikte sorunlara çözüm aranmaya çalışılmaktadır veya kazanımlarıyla birlikte sevinilmektedir. Ailelerin hepsi aslında alternatif eğitim arayışı içerisindeyken bir şekilde Facebook grubunu görüp, böyle bir şeyin, yani okulsuz eğitimin varlığından haberdar olup ve daha sonrasında yazışmaları okuyup, üzerine araştırma ve okumalar yapıp, bu fikri benimsemeye başlamaktadır. Fakat daha sonrasında, okulsuz eğitimin Facebook sayfası çok fazla takipçiye ulaştınca, bu sayfa kapatılıp, onun yerine gerçekten okulsuzluğu savunanlarla bir Whatsapp grubu oluşturulmuştur. Bu şekilde de daha aktif ve etkin kullanılmaya başlanmıştır. Çünkü bu grupta aileler sık sık iletişime geçmekte ve burada çocukların kazanımlarını, öngörülerini ve karşılaştıkları bir olay karşısında ne yapmaları gerektiğini sık sık buraya yazmaktadır ve birbirlerini yüreklendirip cesaretlendirmektedir. Yılda bir kez kamp düzenlemekte ve çocukların kaynaşmasına olanak tanınmaktadır. Bu kamplarda, çocukların el emeği yaptığı şeyleri satmak için panayırklar düzenlenmekte ve çocuklar yüreklendirilmektedir. Çocuklar, burada kendi yapmış olduğu el emeği şeyleri satar

ve aynı zamanda kendi aralarında benzerleriyle sosyalleşmelerine olanak tanınmış olur. Anneler de birbiriyle dertleşip, birbirinden güç almaktadır. Çocuklar da sadece kendilerinin okulsuz olmadığını görüp, kendi gibi okulsuz olan çocukları görerek, aslında farklı olmadıklarını görmeleri sağlanmış olmaktadır. Onun dışında yıllık kampların dışında sıkı arkadaşlık bağları kurulmakta olup, birbirine yakın olanlar sık sık birbiri ile görüşmeye başlamaktadır. Fikir akımı, yeni arkadaşlıkların doğmasını sağlamaktadır. Ailelerin ifadeleri şu şekildedir:

“Evet geliyoruz. Evet, evet. Bunların hepsini yapıyoruz; ama çok sıklıkla olan bir şey değil. Buna çok ihtiyaç duyan aileler oluyor, İstanbul’da, İzmir’de falan çok istiyorlar. Görüşelim, edelim, okulsuz çocuklar bir araya gelsin falan. Bizim, tam olarak böyle belirlediğimiz ve dile getirdiğimiz bir ihtiyacımız yok; ama İzmir’de toplantı olduğu zaman gidiyorum. Bana yakın olduğu zaman. Hatta İstanbul’da oluyor, gidiyorum. Hatta çok yakın arkadaşlarım, bu çevreden edindiğim arkadaşlar; çünkü kafa olarak çok yakınız. Ama benim, illa okulsuzlarla bir araya gelip, sosyalleşmesi gibi bir şeyim yok. Böyle kaygı taşımıyorum. Dediğim gibi, hayatta yatayda ve dikeyde, hayatta bin bir farklı düşüncedeki insanlarla karşılaşmak, benim için çok keyifli. Cemre’de şu an ona maruz kalıyor, doğal olarak. Çocuk okullu olmuş, olmamış, arkadaşları önemli değil. Dediğim gibi işte, hani karşınızdakinin söylediği şeyi fikir olarak benimseyebildikten sonra, bir yargıyı, eleştiri ya da dikte baskı olarak değil de, bir fikir. O zaman herkesi yetkin kullanıyorsun; ama böyle bir oluşum var. İstanbul’da var, İzmir’de de var. Zaman zaman küçülüyor, dağılıyor. Zaman zaman büyüyor, yenileri ekleniyor falan. Fikir alışverişleri oluyor. Biz zamanında öncüyüydük buna, birkaç kişi. Çünkü biz, bunu alenice yapan Türkiye’de ilk ailelerdeniz. Bu tartışmayı başlatan öncü gruptandık. Zaten önceden Facebook grubumuz vardı; ama 10000-20000 kişi olmaya başlayınca, biz orayı terk ettik. Biz kendimiz terk ettik, çünkü her şeyi tekrar tekrar konuşuyoruz, aynı şeyleri. Bu bizi çok yoruyor diye, daha küçük bir gruba taşındık. Orada 20-25 kişilik bir grup vardı falan. Çok aktifim ben, oradan acayip yazışmalar ve beyin fırtınası oluyordu, orada. Ama tabii biz doyduk sonra. Biz o tartışmaları yaptık, ettik. Kavram, artık hayatımız içinde eridi, gitti ve artık düşünmeye ve kavramsal tartışma yapmaya ihtiyacımız olmadığı için, biz bıraktık ve yenileri yapıyor o kavramsal tartışmaları. Ben gerçekten böyle bir şeye de komün olarak, böyle bir salt okulsuz topluluğa da ihtiyaç duymayan biriyim, diğerlerinin aksine diyeyim. Buna olan ihtiyaç çok dile geliyor. Çünkü dediğim gibi, benim topluluğum herkesten oluşuyor, özellikle okulsuz olmasına ihtiyacım yok. Ama şöyle bir şansım var, benim çocuğum sürekli yaşlılarıyla sosyalleşmek isteyen bir tip değil. Eğer farklı bir çocuğum daha olsaydı kardeşimle ben gibi. Benim kardeşim mesela tam tersi, sürekli sürekli kalabalık gruplarla oyun oynamak isteyen bir çocuktü. O zaman aynı ihtiyacı dillendirirdim kesinlikle. Ama şu anki, bizim aile dengemizde, sürekli yaşlılarıyla görüşme talebi yok. Onun dışında, çok çeşitli insanlarla görüşme talebi var. Aynı zamanda da, illa benim yaş gruplarım olsun demiyor ya da her gün görüşeyim demiyor. Dolayısıyla hani öyle bir ihtiyaç oluşmadı. Ama dediğim gibi çocuğum farklı olsaydı daha farklı şeyler konuşuyor olurdu şu anda.” (Görüşmecı 2)

“Evet. Büyük buluşmalara henüz katılmadım ben, hiç fırsat olmadı. İstanbul’da birkaç kişi ile görüşüyoruz, çocukları görüştürüp, kaynaştırıyoruz. Birbirlerini tanıyorlar yani, çok çok fikir

alışverişinde bulunuyoruz ve gerek Whatsapp grubu gerekse Facebook; ama ben artık Facebook grubunu takip etmiyorum. Onun dışında bir araya geldiğimizde hepimiz, aynı şeyde olduğumuz için, böyle yaptık ama böyle mi yapsaydık, şöyle mi olurdu gibi konuşuyoruz ve şunu istediğinde ne yapmalıyım, siz ne yaptınız gibi şeyler konuşuluyor ve her defasında yeni bir şeyler çıkıyor ortaya. Değişik süreçler yani ve bu buluşmalar hem bizi hem çocukları beslemiş oluyor.” (Görüşmecî 3)

“Evet. Zaten çocuksuz bir araya gelmiyoruz. Çok nadir hani, bir oluşum varsa, bir dernek kuruyorsak, öyle bir şey varsa, resmi bir şey varsa, çok nadir bir araya geliyoruz. Genelde çocuklarla bir araya geliyoruz ve tabii ki onların kaynaşması önemli. Kendileri gibi okulsuz olanları ve kendilerinin anormal olmadıklarını görmeleri önemli. Evet, yani bazen şehirlerarası toplanıyoruz. Başka bir şehirde toplanıyoruz. Şehrimizin içerisinde varsa genelde onlarla daha sık toplanıyoruz. Genelde toplandığımızda bir etkinlik yapıyoruz. Ya beraber sinemaya gidiyoruz, ya yemeğe birlikte gidiyoruz, ya pikniğe gidiyoruz ve çocukların serbest oynamasına önem veriyoruz. Birlikteyken, serbest oyun zamanları oluyor genelde. Şehirlerarası gittiğimizde kitap değiş tokuşu, takas şenliği yapıyoruz. Satış yapıyoruz. Pazar kuruyoruz. Herkes, kendi yaptığı, el emeği yaptığı şeyleri satıyor çocuklar. Bunları yapıyoruz.” (Görüşmecî 4)

“Elbette. Bu saydıklarınızın hepsini yapıyoruz. Çok kalabalık olmadığımız için bunu şey yapamıyoruz, sık sık yapamıyoruz. Yılda bir defa, iki defa okulsuz kampı oluyor. Onlarda bir araya geliyoruz, zaten hani yeni de başladığımız için ve herkesin çocuğu da küçük olduğu için, Esila’dan çok büyük çocuklar yok. Böyle yeni yeni kaynaşyoruz. Whatsapp grubumuzda daha çok birbirimize destek oluyoruz. Yaşadığımız olaylar, fikirler, düşünceler, çocuğun gelişimiyle ilgili yaşadığımız sürprizler, hani birbirimizi yüreklendirmek, destek olmak amacıyla bunları falan paylaşıyoruz. İzmir’de çok fazla görüşemiyoruz aslında. İzmir’de bir okulsuz arkadaşımız var, fakat onunla çok çok fazla görüşemiyoruz; çünkü Urla’da yaşıyor. Mesafeler yüzünden. Elimizden geldiğince görüşmeye çalışıyoruz. Kesin ayda bir falan görüşüyoruz. Çocuklar bir arada oluyor, tanıyorlar zaten artık birbirlerini iki senedir. Ve serbest oyun, böyle planlı, programlı bir şey yapmıyoruz. Serbest oyun ve çocuklar istedikleri şekilde birlikte vakit geçiriyorlar.” (Görüşmecî 5)

“Türkiye’nin çeşitli yerlerinde var biliyorsun zaten. Biz Whatsapp grubu var, oradan görüşebiliyoruz ve çocuklar yılda bir kez kamp olursa orada görüşebiliyorlar. Ama çocuklar çok kimseyi tanımıyor zaten ama biz sık sık birbirimize moral verici paylaşımlarda bulunabiliyoruz. Whatsapp grubunda zaten devamlı konuşuyoruz, kaygı ya da kazanımlarımızı.” (Görüşmecî 6)

“Yıllık böyle toplantılarımız oldu şimdiye kadar. Ben ilkin İzmir’e gitmiştim, çocuğu aldım İzmir’e gittim. O zaman yıl işte 2014 müydü, 2015 miydi, şu an çok hatırlayamadım. Yani 4-5 yıldır böyle toplantılar oluyor yaklaşık. Her yıl bir yerde toplanıyor, özellikle çocuk pazarı kuruyoruz ve çocuklar el emeklerini satıyorlar. Bununla birlikte kaynaşıyorlar, hatta 10 yaş üstü biraz sosyal medya kullanarak da kaynaşmaya başladı. Bunun olduğunu görüyoruz. Yine sosyal medya üzerinden ve artık birebir, özel ilişkilerimiz var, okulsuz eğitim yapan anneler ve ailelerle. Görüşüyoruz, görüşmeye devam ediyoruz ve evlerimize birbirimizi misafir ettiğimiz bile oldu. Bu şekilde güzel bir etkileşimimiz var, diye düşünüyorum.” (Görüşmecî 7)

“Çocukları biz kaynaştırmıyoruz, çocuklar kendileri kaynaşıyorlar. Kendimizi geliştirmekle ilgili bilgi alışverişinde bulunuyoruz. Daha çok kendi tutum ve tavırlarımız ile ilgili bilgi alışverişindeyiz, çünkü biliyoruz ki çocuklarla birlikteyiz, etkileşim halindeyiz ve biz onlardan, onlar bize bağımlı değil ve bağımsız da değiliz birbirimize bağımlı değiliz ama bağılıyız. İyi gidiyoruz bence çok şükür.” (Görüşmeci 8)

“Bizim okulsuz olduğumuz zaman hemen Facebook’tan oradan Whatsapp grubuna geçerek, kim kime yakın böyle gruplarımız olmuştu. Bizim oluşturduğumuz 6-7 kişilik grubumuz var. İlk sene onlarla görüştük her hafta. Çocukların oyun oynama günleriydi ve biz de epey kaynaştık, arkadaş olduk. Şimdi biraz daha büyüdü, kimisi o gruptan okula başladı. Kimisi hala gitmiyor veya okula bir gidiyor, bir gitmiyor. Ayarlamaya çalışıyorlar; resmi, yasal olan şeyi zorlamak adına. Seyreldi tabii görüşmelerimiz, senede bir veya iki kez görüşüyoruz. Bir araya geldiğimizde genellikle işte, kendi çapımızda, kadın kadına ne konuşursa, sohbet, muhabbet oluyor. Yine nasıl gelişmeler kaydettik, neler yapabiliriz, birbirimize örnek de oluyor. 6 kişilik neye göre oluşturduk dediniz bu arada? Facebook grubunda konuştuk ve oradan dedik ki işte İstanbul grubu oluşmuş ve ben girdiğimde zaten bunlar vardı, ayarlayan arkadaşlar vardı. İstanbul’da oturanların bir Facebook grubu vardı. Pardon Whatsapp grubu vardı. Whatsapp grubunda işte kim, nerede oturuyor. Birbirimize yakın olan kişilerle ayrıca bir grup oluşturduk. Avrupa Yakası’nın Eyüp çevresinde olanlarla bir grup oluşturduk. Çok sayımız olmadığı için Eyüp çevresi ile 6-7 kişi olduk. Böylece bir sene görüştük her hafta.” (Görüşmeci 10)

Aileler, yılda bir defa toplandıklarında, bilgi alışverişinde de bulunmaktadır. Yapılan çevirileri birbiriyle paylaşmaktadırlar ve yeni çıkan şeyleri aktarmaktadırlar.

SONUÇLAR:

Türkiye’de okulsuz eğitimi savunan ailelerin eğitim düzeyleri akademik anlamda oldukça yeterli görünmektedir. Bu aileler eğitimle ilgili daha doğrusu alternatif eğitim modelleri ile bildi sahibidir, çünkü birçoğu bu konular hakkında yazılar yazmakta ve çeviriler yapmaktadır, bu durumda da epey araştırmalarda bulunmuş olmaktadır. Çeviri yapanlar ya da yazı yazanlarda ilgili metinleri gruptaki diğer okulsuz ebeveynler ile anında paylaşmaktadır ve bu oldukça önemli bir husustur. Bu durum akla İllich’in ifadesini akla getirmektedir: Okulsuzluk ile konuşan ve bu uğurda bir şeyler yapacak olan o sistem içerisinde çıkmış ve bu sistemi yakından tanıyanlar gerçekleştirecektir(İllich, 2018).

Aileler genel olarak bu sistemi benimsedikten sonra yaşamlarını ciddi anlamda değiştirmişlerdir ve çoğu kırsala dönmüşlerdir, şehir yaşamı terk edip, prestijli işlerini terk etmişlerdir ve bir tek okula yönelik değil, Baker’in deyimiyle toplumun her kurumuna karşı bir önlem almaya girişilmiştir (Baker). Bu sebeple de sağlık bakanlığının zorunlu tuttuğu aşırı reddetmekte ve ilaç kullanımı ve kimyasal kullanımında oldukça ölçülü davranılmaktadır. Aynı zamanda da pahalı tüketim nesnelere ve tüketim kültüründen kendilerini uzak tutmaya çalışmakta ve bunlardan kendilerini arındırmaya çalışmaktadırlar. Palmer’in deyimiyle evde o kadar faydalı araç gereçler bulunmaktadır ki ve çoğu da çocuğun toplumsallığını sağlama noktasında oldukça önemli işlevlere sahiptir, bu nedendir ki pahalı zeka oyunlarına hiç gerek olmaktadır(Palmer,2011).

Okulsuz çocuklar öğrenmenin kendini keşfetmiş ve öğrenmeyi zorunluluk olarak değil, ihtiyaçları ve merakları doğrultusunda hayatın içerisinde öğrenmektedirler ve bunu bir şey öğrenmek olarak algılamıyorlar, çünkü bunu hayatın bir parçası olarak algılıyorlar. Örneğin Palmer’in deyimiyle okuma, yazma ve hesaplama okul döneminde çocuklara hissettirilmese bile aslında tavırlardan öyle çok endişeye düşürülmektedir ki çocuklar ve okuma, yazma eylemleri sonucunda bunu başaranlara ödüller vermek yerine bu eyleme girişmiş her çocuğun ödüle layık olduğunu belirtmektedir ve okulda zorunluluk kapsamında öğrenilen şeyler eğlence kültürü olmaktan çıkıp kendini tamamen not kaygısı ile yerine getirilmeye çalışılan eylemler topluluğu olarak algılamasına neden olmaktadır(Palmer,2011).

Okulsuzluğa getirilen en büyük eleştirilerden bir tanesi sosyalleşmedir. Ama bunun tam aksine çocuklar oldukça sosyaldır ve aynı zamanda da kendine güvenleri yerindedir. Görüşme kapsamında evlerine konuk olduğum için 8 yaşındaki erkek çocuk benim için kek yapıp, bana gün içerisinde yaptığı aktiviteleri anlatmakta hiç zorlanmaktadır. Fakat çalışma kapsamında

ortaya çıkan bir dezavantaj ise anne ve babanın da işlerini, çalışma saatlerini çocuğun bakım ihtiyaçlarına, günlük faaliyetlerine ayırmalarıyla birlikte en çok kendinden feragat edenin anne olduğunu görmekteyiz. Bu da eve hapsolmuş kadınları gündeme getirmektedir ve kendini gerçekleştirmeden ve içsel tatminden yoksun kalmaktadır. Bu ciddi bir dezavantaj oluşturmaktadır yani kadın sosyal yaşamdan, ekonomik anlamdaki üretimden çekilmiş durumdadırlar. Palmer'in deyiimiyle eğer aileler bu kadar teknoloji ve çevreden tehdit hissedip çocuklarını koruma noktasında bu kadar titizlenmeseydi belki de okulsuz eğitim hala gümden dışı kalacaktı, aynı zamanda ebeveynlerin ikisinin de çalışıyor olması daha çok suçluluk hissetmelerine neden olmakta ve çocuklarını bırakacakları güvenilir ortam bulamadıkları için okullar ücretsiz çocuk bakım evleri olagelmıştır ve bu da çocukların eğitimden soğumalarına neden olmuştur(Palmer,2011).

Okulsuz eğitim, ev okulu ile fazlaca karıştırılmakta fakat ikisi birbirinden oldukça farklı şeyler olagelmıştır. Çünkü okulsuz eğitimde müfredat yoktur ve ders, konu gösterimi yoktur. Fakat ev okulunda müfredat zorunludur ve bu müfredat ya aile ya da bir eğitimci yönder tarafından üstlenilir ve öğretmen kelimesi kullanılmamaktadır. O yönder veya eşlikçidir. Ev okulu ünlüler de vardır, bunlardan en önemlisi Agatha Christie'dir.

Çocuklar parklarda bugün oynayamamakta ve binalara hapsolmaktadırlar. Bu nedenle de ailelerde eskiye duyulan bir özlem söz konusudur ve çocuklarının daha sağlıklı yetişebilmeleri için bu tür ortamlara ihtiyacı vardır ve bu alanlar tehlide karşı korunaklı olmalıdır ve bu alanlarda çocuklar kişi olmayı öğrenmekte ve sorumluluk almayı öğrenmektedir(Palmer,2011). Belki devletler bunları yerine getirirse aileler de okulsuzluğu gündemlerine getirmeyeceklerdi.

KAYNAKLAR

Akdağ, Bülent(2006), *Alternatif Eğitim Modelleri*, Zil ve Teneffüs Dergisi, Sayı:6, s.34-44

Akdoğan, Yalçın, “Adalet ve Kalkınma Partisi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Tarihi:İslamcılık*, Cilt:6 İstanbul:İletişim

Althusser, Louis(2014), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki

Apple, Michael W.- Beane, James A.(2007), *Demokratik Okullar*, çev. Mediha Sarı, Ankara:Dipnot

Arslan, Mehmet(2008), *Günümüzde Montessori Pedagojisi*, Milli Eğitim, Sayı:177, Kış

Baker, Catherine, *Zorunlu Eğitime Hayır*, İstanbul: Ayrıntı

Belge, Murat, “Türkiye’de Siyasi Düşüncenin Ana Çizgileri”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce:Dönemler ve Zihniyetler*, Cilt:9, s.39-62

Bolat, Özgür, *Beni Ödülle Cezalandırma*, İstanbul: Dk

Bourdieu, Pierre; Loic Wacquant(2012), *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, çev. Nazlı Ökten, 6. Basım, İstanbul:İletişim

Durakoğlu, Abdullah, “Maria Montessori’ye Göre Okul Öncesi Çocukluk Döneminin Özellikleri” , *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2011), s.133-145

Erken Çocukluk Eğitiminde (EÇE) Öğretmen, EÇE vs. OÖE EÇE’de Temel Figürler Türkiye’de Eçe’nin Tarihsel Gelişimi Türkiye’de EÇE Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi

Freire, Paulo(1991), *Ezilenlerin Pedagojisi*,çev. Dilek Hattatoğlu-Erol Özbek, İstanbul:Ayrıntı

Gatto, John Taylor, *Eğitim Bir Kitle İmha Silahı*, İstanbul: Edam

Gordon, Thomas, *Çocukta Dış Disiplin Mi? İç Disiplin Mi?*, İstanbul: Agora Kitaplığı

Gökaçtı, Mehmet Ali(2005), *Türkiye 'de Din Eğitimi ve İmam Hatipliler*, İstanbul:İletişim

Gökçe, Asiye T. , *Eğitimde Radikal Düşünürler ve Görüşleri*

Gümüšoğlu, Firdevs(2013), *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet 1928-2013*, 3. Basım, İstanbul:Kaynak Yayınları

Gümüšoğlu, Firdevs(2016), *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet*, İstanbul: Tarihçi

Gümüšoğlu, Firdevs(2017), “Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet”, *Eğitim Sosyolojisi*, 12.Ünite, Atatürk Üniversitesi, Erzurum: AÖF Yayınları

Günel, Hazal(2015), *Türkiye 'de İslami Kimliğin İnşası Sürecinde Din Eğitimi(2002-2014)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı

Güngör, Süleyman(2001), “Althusser’de İdeoloji Kavramı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, C.6, S.2, s.221-231.

Hern, Matt, *Alternatif Eğitim Hayatımızın Okulsuzlaştırılması*, İstanbul: Kalkedon

Hewitt, Ben(2016), *Okulsuz Büyümek: Okulsuz Eğitim, Kırsalda Yaşamak, Doğa İle Bağ Kurmak ve Yaşarken Öğrenmek Hakkında Sıradışı Bir Ebeveynlik Macerası*, çev. Şule Seda Ay, Ankara: Sinek Sekiz

Illich, Ivan(2018), *Okulsuz Toplum*, İstanbul: Şule

İnal, Kemal, "Eleştirel Pedagoji: Ezilenler İçin Eğitim" , *Eleştirel Pedagoji*, Yıl:1, Sayı:1, Ocak-Şubat 2009, s.2-10

Kalıpçı, Sevil(2008), *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Uygulamalarında Benimsedikleri Eğitimsel Yaklaşımları Belirleme*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı

Kaya, Defne; Gündüz, Mustafa, “Alternatif Eğitim ve Toplumsal Değişim Üzerindeki Etkisi:Waldorf Okulları Örneği, *Milli Eğitim*, Sayı:205, Kış/2015, s.5-25

Kayılı, Gökhan, Türkiye’deki Montessori Yöntemi İle İlgili Araştırmalar:2000-2016 Yılları Arasındaki Araştırma Yayınlarının İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, s.1345-1353

Kazancı, Metin(2003), “Althusser İle İdeoloji Üzerine Yapılamamış Bir Söyleşi”, s.37-54

Khan, Salman(2018), *Dünya Okulu: Eğitimi Yeniden Düşünmek*, çev. Cem Aktaş, İstanbul: Yky

Kohn, Alfie, *Ödüllerle Cezalandırılmak*, Ankara: Görünmez Adam Yayıncılık

Kotaman, Hüseyin(2009), “Rudolf Steiner ve Waldorf Okulu”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Haziran 2009, Cilt: VI, Sayı:1, s.174-194

Mclaren, Peter(2011), *Eleştirel Pedagojiye Giriş*, çev.Mustafa Yunus Eryaman-Hasan Arslan, Ankara: Anı

Okçabol, Rıfat(2005), *Türkiye Eğitim Sistemi*, Ankara: Ütopya

Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Okulsuz Eğitim İçin Başlangıç Klavuzu

Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Okulsuz Eğitim Nedir?

Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Dünyada Ev Okul Sisteminin Yasal Durumu

Okulsuz Eğitim Anneleri Arşivlenmiş Yazılar, Ev Okulu Neden Türkiye’de Yok?

Özsoy, A. (2019). NEO LİBERAL POLİTİKALAR VE EĞİTİM ALANINDAKİ İZDÜŞÜMLERİ:TÜRKİYE’DE EĞİTİM KOÇLUĞU UYGULAMALARI ÜZERİNDEN ELEŞTİRELBİR OKUMA. Ankara. 05 12, 2019 tarihinde

https://www.academia.edu/11766136/NEO_L%C4%B0BERAL_POL%C4%B0T%C4%B0KALAR_VE_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M_ALANINDAK%C4%B0_%C4%B0ZD%C3

%9C%5%9E%3%9CMLER%4%B0_T%3%9CRK%4%B0YE_DE_E%4%9E%4
%B0T%4%B0M_KO%3%87LU%4%9EU_UYGULAMALARI_%3%9CZER%4%
B0NDEN_ELE%5%9ET adresinden alındı

Palmer, Sue(2011), *Zehirlenen Çocukluk: Modern Dünyanın Çocuklar Üzerindeki Zararlı Etkileri*, İstanbul:İletişim

Platon(2008), *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüboğlu-M. Ali Cimcoz, 15.Basım, İstanbul: İş Bankası Y.

Prakash, Madhu Suri- Esteva Gustavo, *Eğitimden Kaçmak Taban Kültürlerinde Yaşayarak Öğrenmek*, Ankara: Ütopya

Rousseau, J.J.(2009), *Emile*, çev. Yaşar Avunç, İstanbul: İş Bankası Y.

Sağiroğlu, Nuran Aytemur, *Özgürleştirici Eğitim Arayışları: Köy Enstitüleri ve Eleştirel Pedagoji Okulu*, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:46, Sayı:1, Mart 2013, s.81-98

Sancar, Serpil(2008), *İdeolojinin Serüveni*, Ankara: İmge

Sayılan, F. (2006). Küresel Aktörler(DB ve GATS) ve Eğitimde Neoliberal Dönüşüm. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası. Aylık Bülten Eğitim Dosyası, 44-51.

Soydan, Sema, “Çocuklarda Merak Duygusunu Uyandırma Montessori Öğretmenlerinin Kullandıkları Stratejiler”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl:13, Sayı:25, Mart 2013, s.269-290

Şentürk, İ. (2008). Pierre Bourdieu'nun Neoliberalizm Eleştirisi Bağlamında Eğitim Yönetimini Yeniden Düşünmek. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 73-98.

Tan, M., Eğitsel Fırsat Eşitliği, Sosyolojik Bir Kavram Olarak Gelişimi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(20), 1987, s.245-259

Taşkın, Necdet(2015), “Okul Öncesi Eğitime Temel Olan Bazı Görüşler”, *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, 9.Baskı, Ankara:Anı

Tezcan, Mahmut(2003), "Gizli Müfredat Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Kavram Çözümlemesi" , Cilt:1, Sayı:1

Toprak, Zafer(2012), “Osmanlı Proto-Antropolojisi ve Toplumsal Cinsiyet İrkçılığı”, *Cumhuriyet ve Antropoloji*, İstanbul: Doğan Kitap

Toran, Mehmet(2012), *Çocukluğun ve Erken Çocukluk Eğitiminin Tarihi ve Kuramsal Temelleri*, Ankara: Eğiten Kitap

Yayla, Onur(2011), *Ivan Illich’in ‘Okulsuz Toplum’ Önerisinin İşlevselci ve Çatışmacı Yaklaşımlar Açısından İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Grubu Anabilim Dalı

Yazgan, Gültekin, *Kör Uçuş*, İstanbul: Dk

Yıldırım, A.(2010), *Eleştirel Pedagoji*, Ankara:Anı

DPT(1936 ve 1969)

II. Maarif Şurası:15-21 Şubat 1943, Ankara:MEB

Tutanak Dergisi, Cilt:3

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.430.pdf>

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf>

http://aio.meb.gov.tr/Belgeler/MEB_AOO_yonetmeligi.pdf

<http://www.ozdebir.org.tr/ozel-dershanelerin-tarihcesi>, erişim tarihi: 06.05.19

<https://www.youtube.com/watch?v=QIBDTESLkIU&t=429s> erişim tarihi: 06.05.91

<http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiyede-basortusu-yasagi-nasil-basladi-nasil-cozuldu>,

erişim tarihi: 07.05.19

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/09/20140927-8.htm>, erişim tarihi: 07.05.19.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-44527302>

<https://www.cnnturk.com/turkiye/milli-egitim-mudurlugu-onunde-okuluma-dokunma-eylemi>

Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://sahipkiran.org/2016/03/01/444-egitim-sistemi/>, erişim tarihi: 07.05.19.

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/tusiaddan-4-4-4-formulune-tepki-19983225>, erişim tarihi: 07.05.19.

<http://www.milliyet.com.tr/meb-in-imam-hatip-butcesi--gundem-2766722/>, erişim tarihi: 07.05.19.

<https://www.aydinlik.com.tr/secmeli-din-dersi-israri-atamalara-da-yansiyor-toplum-mart-2019-1>, erişim tarihi: 07.05.19.

<https://bianet.org/biamag/egitim/192041-pisa-sonuclari-ve-dusundurdukleri>, erişim tarihi: 07.05.19.

<https://www.birgun.net/haber-detay/felsefedен-20-bin-mezun-111-atama.html>, erişim tarihi: 07.05.19.

EKLER 1: Görüşme Soruları:

Demografik Bilgiler:

1. Annenin yaşı?
2. Annenin eğitim düzeyi?
3. Annenin mesleği nedir?
4. Anne çalışıyor mu?
5. Çalışıyorsa kaç yıldır?
6. Çalışmıyorsa nedenleri?
7. Babanın yaşı?
8. Babanın eğitim durumu nedir?
9. Mesleği nedir?

Ebeveynlerin Kendi Eğitim Deneyimlerine İlişkin Bilgiler:

1. Eğitim yaşamınıza nerede başladınız?
2. Hangi okulları bitirdiniz? (Şehir, kasaba, köy...)
3. Eğitim yaşamınızda sizi en çok etkileyen öğretmenin olumlu özelliklerini sayınız.
4. Eğitim yaşamınızda sizi en çok etkileyen öğretmenin olumsuz özelliklerini sayınız.
5. Eğitim yaşamınıza yeniden başlasanız nereden başlamak isterdiniz?
6. Sizce ideal eğitim nasıl olmalıdır?
7. İdeal öğretmen nasıl olmalıdır?

Çocuklarla İlgili Bilgiler:

1. Kaç çocuğu var?
2. Yaşları nedir?
3. Cinsiyetleri nedir?
4. Çocuklarının eğitimiyle ilgili beklentileri nelerdir?
5. Bu sistemi benimserken çocuğunuzun görüşleriniz aldınız mı? Nasıl bir süreç yaşadınız?
6. Çocuğunuz/çocuklarınız kaç yıldır okula gitmiyor?
7. Devletin yaptırımını oldu mu, nasıl? (Çocuk zorunlu eğitim çağındaysa...)

Okulsuz Eğitimle İlgili Bilgiler:

1. Okulsuz model ile nasıl tanıştınız ve okulsuzluğu benimsemeye nasıl karar verdiniz?
2. Okulsuz eğitim sizin için ne anlama geliyor?
3. Eğitim sisteminde var olduğunu düşündüğünüz temel sorunlar nelerdir?
4. Başka bir ülkede olsaydınız yine de okulsuz eğitimi tercih eder miydiniz?
5. Okulsuz eğitimin avantajları nelerdir?
6. Okulsuz eğitimin dezavantajları nelerdir?
7. Bu model ile neyi hedefliyor ve neyi öngörüyorsunuz?
8. Hedeflerine şimdiye dek ulaşabildiler mi?
9. Çocukların günlük bir eğitim programı var mı?
10. Çocukların eğitimleriyle kim, nasıl ilgileniyor ve ne kadar vakit ayırıyorlar?
11. Eğitim programını nasıl oluşturuyorsunuz? (Programın oluşturulmasına kim karar veriyor? Bu kişiler eğitim bilimleri formasyonuna sahip kişiler mi?)
12. Eğitim sürecinde hangi kaynak ve materyallerden yararlanıyorsunuz? (Öğrenmelerini zorunlu tuttuğunuz şeyler var mı? Yoksa her şey çocuğun ilgisine göre mi şekilleniyor?)

Toplumsal Etkiler/ Yaptırımlar ve Gelecekle İlgili Beklentiler:

1. Çocuklar sosyalleşme sorunu yaşıyor mu? Amaçladığınız öğrenme koşulları yaratılıyor mu? Nasıl?
2. Çocuklarınızın gelecekle ilgili beklentileri ve hayalleri nedir(iş/meslek)?
3. Bu mesleği yapabilmesi için nasıl bir eğitim alacağını öngörüyorsunuz?
4. Çocuğunuzun ilgili mesleği yapabilmesi için bir diploma alması gerekmeyecek mi?
5. Çocuklar okula gitmemiş bireyler olarak toplum tarafından nasıl algılanıyor ve buna yönelik önlemler nelerdir?
6. Çevrenizden eleştiri alıyor musunuz? Hangi gerekçelerle eleştiriyorlar?
7. Bu eğitime ayırdığınız bütçe nedir?
8. Okulsuz eğitimi destekleyen aileler olarak, birbirinizle iletişim kurup bir araya geliyor musunuz? (Bir araya geldiğinizde neler yapıyorsunuz? Bilgi alışverişinde bulunuyor musunuz? Çocukları kaynaştırıyor musunuz?)

EKLER 2: İlköğretim ve Eğitim Kanunu:

ALTINCI BÖLÜM: OKULA DEVAM:

Madde 52:

Her öğrenci velisi yahut vasisi veya aile başkanı çocuğunun mecburi ilköğretim kurumuna muntazaman devamını sağlamakla ve özrü yüzünden okula gidemiyen çocuğun durumunu en geç üç gün içinde okul idaresine bildirmekle yükümlüdür.

Mülki amirler, ilköğretim müfettişleri ve zabıta teşkilatı ilköğrenim çağındaki çocukların mecburi ilköğretim kurumlarına devamlarını sağlamakla veli yahut vasi veya aile başkanlarına ve okul idarelerine yardımla ve her türlü tedbiri almakla vazifelidirler.

Madde 53-(Değişik: 12/10/1983-2917/7 md.):

Okula devam etmeyen öğrencilerin devamsızlık sebepleri okul idarelerince ve ilköğretim müfettişlerince araştırılarak devama engel olan maddi ve manevi sebeplerin giderilmesine çalışılır. Bu sebeplerin giderilmesi mümkün olmadığı takdirde durum, köylerde muhtara, diğer yerlerde mülki amirlere bildirilir. Bu makamlarca gerekli tedbirler alınır.

Okul idareleriyle muhtar ve mülki amirlerin bu vazifeleri devamsız öğrenciler hakkındaki kovuşturmanın her safhasında devam eder.

Madde 54:

-55inci maddenin ikinci fıkrasında yazılı zorlayıcı sebepler dışında çocuğun ailesi yanında kalmasını gerektiren ailede ölüm, yaralanma, düğün, askere gitme, bağ, bahçe, tarla ve sürüde tarım ve hastalık savaşı yapılması gibi sebeplerle öğrencilere bir yıl içinde 15 günü geçmemek üzere okul idarelerince izin verilir.

Madde 55-(Değişik: 12/10/1983-2917/8 md.):

Hastalık, sel, kar, deprem ve yangın gibi okul idaresince takdir edilecek sebeplerle okula gelemeyen öğrenciler izinli sayılırlar. Bu hallerin dışında 53üncü madde gereğince yapılacak teşebbüs ve alınacak tedbirlere rağmen;

- a) Çocuğunu okula göndermeyen;
- b) Verilen izin müddetini geçiren;
- c) Geç nakil yaptıran;

d) Okul çevresi dışına çıkararak izini kaybettiren;

e) Çocuğunun devamsızlık durumunu özürsüz olarak zamanında okul idaresine bildirmeyen;

Öğrencinin veli veya vasi veya aile başkanları, okul idaresince köylerde muhtarlığa, diğer yerlerde mülki amirliğe hemen bildirilir. Muhtarlar ve mülki amirler en geç üç gün içinde durumun veli veya vasi veya aile başkanlarına tebliğini sağlarlar. **(Değişik son cümle: 24/4/2003-4854/1 md.)** Yapılan tebliğde okulca kabul edilecek geçerli sebepler dışında çocuğun okula gönderilmemesi hâlinde idarî para cezasıyla cezalandırılacağı bildirilir.

Madde 56-(Değişik: 23/1/2008-5728/282 md.):

Muhtarlıkça veya mülkî amirce yapılan tebliğe rağmen çocuğunu okula göndermeyen veli veya vasiye okul idaresince tespit edilen çocuğun okula devam etmediği beher gün için onbeş Türk Lirası idarî para cezası verilir. Bu para cezasına rağmen çocuğunu okula göndermeyen veya göndermeme sebeplerini okul idaresine bildirmeyen çocuğun veli veya vasisine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Madde 57-(Değişik:23/1/2008-5728/283 md.):

Okul idareleri ve mülkî amirliklerce bu Kanuna göre usulen sorulacak sorulara cevap vermekten kaçınanlar ile gerçeğe uymayan beyanda bulunanlara yüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Madde 58-(Mülga:24/4/2003-4854/6 md.):

Madde 59:

İlköğretim çağında olup da mecburi ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler, hiçbir resmi ve özel iş yerinde veya her ne surette olursa olsun çalışmayı gerektiren başka yerlerde ücretli veya ücretsiz çalıştırılmazlar.

İlköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeliyenler ise, çocukların çalıştırılmasını düzenliyen kanun hükümleri uygulanmak şartıyla ancak ders zamanları dışında bu gibi yerlerde çalıştırılabilirler.

İlköğretim çağında bulunan ve mecburi ilköğretim kurumlarına devam eden çocukların bu kanunda gösterilen ve Milli Eğitim Bakanlığınca açılmasına izin verilmiş olanlar dışında, her ne ad altında kurulmuş olursa olsun, özel kurs ve dersanelere kabulü yasaktır.

(Değişik dördüncü fıkra: 23/1/2008-5728/284 md.):

Yukarıdaki hükümlere aykırı davrananlara dört yüz Türk Lirasından bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

(Mülga beşinci fıkra: 23/1/2008-5728/578 md.)

(Ek: 24/4/2003-4854/5 md. ; Değişik altıncı fıkra: 23/1/2008-5728/284 md.):

Bu Kanunda yazılı olan idarî para cezaları mahallî mülkî amir tarafından verilir.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf>

EKLER 3: Görüşmeci Tablosu:

	Anne				Baba		
	Çocuk Sayısı	Yaş	Eğitim Düzeyi	Meslek	Yaş	Eğitim Düzeyi	Meslek
Görüşmeci 1	3	33	Lise-Mezun	Çalışmıyor	38	Lisans-Mezun	Tekniker
Görüşmeci 2	1	34	Yüksek Lisans-Mezun	Mühendis	40	Lisans-Mezun	Mühendis
Görüşmeci 3	2	37	Lisans-Mezun	Çalışmıyor	38	Lisans-Mezun	Öğretmen
Görüşmeci 4	3	41	Doktora-Mezun	Avukat	43	Lisans-Mezun	Tüccar
Görüşmeci 5	1	36	Doktora-Mezun	Öğretmen	38	Yüksek Lisans-Mezun	Hakim
Görüşmeci 6	4	30	Önlisans-Mezun	Öğretmen	35	Lise-Mezun	Güvenlik Görevlisi
Görüşmeci 7	3	34	Lisans-Mezun	Vaiz	44	Yüksek Lisans-Mezun	Öğretmen
Görüşmeci 8	2	35	Lisans-Mezun	Fizyoterapist	35	Yüksek Lisans-Mezun	Fizyoterapist
Görüşmeci 9	3	42	İlkokul-Mezun	Çalışmıyor	48	Ortaokul-Terk	Müezzin
Görüşmeci 10	4	32	Önlisans-Mezun	Çalışmıyor	39	Lise-Mezun	Serbest Meslek
Görüşmeci 11	3	35	Lisans-Mezun	Çevirmen	41	Lisans-Mezun	İmam

ÖZGEÇMİŞ

12 Mart 1991 tarihinde Çorlu/Tekirdağ'da doğdu. Çerkezköy/Tekirdağ'da, Atatürk İlköğretim Okulu'nda ilköğrenimini, 75. Yıl Ortaokulu'nda ortaokulu ve Hacı Fahri Zümbül Anadolu Lisesi'nde lise eğitimi tamamladı. 2009-2013 yıllarında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde Sosyoloji Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı. 2014 yılında Marmara Üniversitesi'nde Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü'nde Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropoloji bölümünde yüksek lisansa başladı ve ertesi yıl, 2015'de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Genel Sosyoloji ve Metodolojisi programına yatay geçiş yaptı ve Eylül 2019 tarihinde yüksek lisans programını tamamladı.

